

Легендарны Курган

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Жорсткая рэч — энцыклапеды: у двухтомніку “Тэатральная Беларусь” дзейнасці заслужанага артыста БССР, прафесара Ільі Кургана (жывой легенды ў асяроддзі нашай мастацкай інтэлігенцыі!) прысвечаны толькі 24 радкі. Аднак і за імі ўважлівы чытач, безумоўна, убачыць магутную Асобу, яркі лёс.

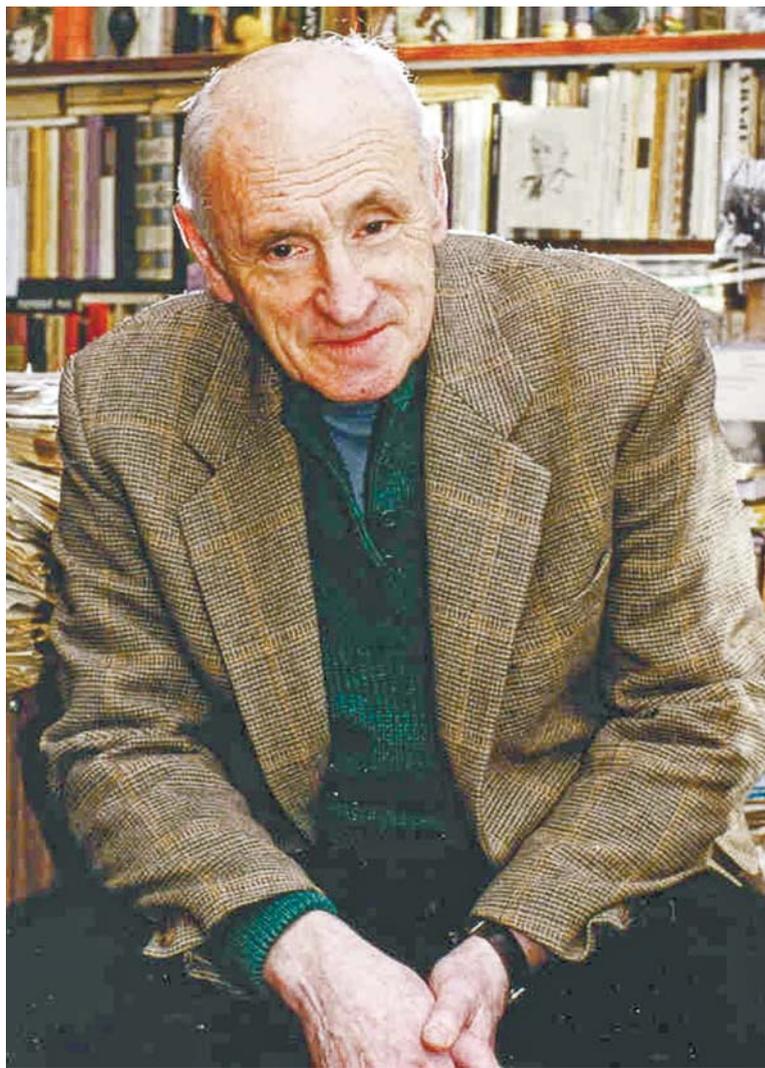
Сціпная біяграфічная даведка паведамляе, што ён — акцёр, дыктар радыё і педагог — нарадзіўся 26 мая 1926 года ў Барысаве; у 1949-м скончыў Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут і з таго часу, аж да 1998 года, працаваў на Беларускім радыё. Быў акцёрам і дыктарам. Пэўны час узначальваў дыктарскую групу — у якасці яе галоўнага рэжысёра. Адначасова, з 1959 года, спрычыніўся да выкладчыцкай дзейнасці ў родным інстытуце.

Лаканічная творчая візітоўка нагадвае назвы тых радыёспектакляў, фондавых запісаў для фанатэкі ды на грамплацінках, дзе выявілася майстэрства Ільі Кургана як акцёра, чыгальніка, выканаўцы-інтэрпрэтатара вобразаў беларускай літаратурнай класікі. Гэта Купалавы “Прымакі” і “Сцяг брыгады” Аркадзя Куляшова, “Паляўнічае шчасце” Эдуарда Самуйлёнка і “Скіп’ёўскі лес” Кузьмы Чорнага, “Дзясяты падмурак” Паўлюка Труса, хрэстаматычныя паэмы Янкі Купалы і Якуба Коласа, Багдановічавы вершы...

Для некалькіх пасляваенных пакаленняў нашых землякоў менавіта з перадачамі радыё звязаны самыя раннія музычныя, літаратурныя, тэатральныя ўражанні. Як і мае шматлікія аднагодкі, я з маленства, і міжволі, спрычынялася да вшчання агульнадаступных, а таму і папулярных радыёкропак. Слухала словы беларускіх оперных зорак. Вылучала ў эфіры непаўторныя інтанацыі знакамітых артыстаў-купалаўцаў: Глеба Глебава, Лідзіі Ржэцкай... Без дадатковай абвесткі пазнавала і голас Ільі Кургана — дыктара, артыста, сцэнай для якога стаў бязмежны эфір. Праз колькі гадоў мне пашчасціла супрацоўнічаць з яго жонкай, Ірынай Андрэевай (рэжысёр Беларускага радыё, яна з вялікім густам, адчуваннем жанру і мастацкай далікатнасцю ажыццяўляла студыйныя запісы музычна-літаратурных кампазіцый ды спектакляў, да якіх даялося пісаць сцэнарыі). У свой час было цікава сачыць за першымі яркімі крокамі на вялікай тэатральнай сцэне сына Ільі Львовіча — акцёра Уладзіміра Кургана. І заўсёды захаплялі расповеды пра самога Майстра.

Ды вось асабістаму майму знаёмству з Ільёй Курганам лёс не паспрыяў. Але калі б і паспрыяў, я са шчырым захапленнем працягвала б гэтае знаёмства, “услухоўваючыся” ў партытуру голасу Ільі Кургана — дзівосную музычную партытуру без нот, з якой можна параўнаць старонкі доўгачаканай кнігі, прысвечанай яму.

Голас, які ўваходзіў у кожны дом: са строгімі афіцыйнымі паведамленнямі, добрымі навінамі. Голас, які нёс культуру беларускага літаратурнага вымаўлення. Голас, які раскрываў водар ды каларыт і выяўляў сэнсавую глыбіню мастацкага слова. Самадастатковы голас, які без касцюма, дэкарацыі, без пластыкі мізансцэн і візуальных эфектаў ствараў ва ўяўленні радыёслухача зрокава выразны, па-тэатральнаму акрэслены, вобраз... Голас Яго Высокасці Кургана, які ўчора сустрэў свой восемдзесят пяты дзень нараджэння, цяпер гучыць у студэнцкіх аўдыторыях, у асяроддзі калег, у кампаніі з былымі вучнямі, сябрамі, родзічамі. А сяды-тады і ў эфіры: балазе, ёсць фондавыя радыёзапісы, а сам легендарны Майстар не адмаўляецца пагутарыць перад мікрафонам.

Так, літаральна за некалькі дзён да 85-годдзя Майстра па-

распрыяў, я са шчырым захапленнем працягвала б гэтае знаёмства, “услухоўваючыся” ў партытуру голасу Ільі Кургана — дзівосную музычную партытуру без нот, з якой можна параўнаць старонкі доўгачаканай кнігі, прысвечанай яму.

“Сёння Ілья Курган выкладае ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і БДУКіМ, кансультуе купалаўцаў і артыстаў Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. І перакананы, што без працы ў такім узросце ён проста не вытрываў бы выпрабаванняў, якія перажыло яго спакутаванае сэрца.

бачыла свет кніга “Залаты голас Беларусі. Ілья Курган”. Манаграфія, напісаная на рускай мове, выдадзена “Белпрынтам” у колькасці 300 асобнікаў. А хто ж яе аўтар, які хаваецца пад романтична-загадкавым псеўданімам “Дэльфіна”? Вучаніца Ільі Львовіча, якая 16 гадоў падтрымлівае з ім рэдкасныя, давя-

Кургана па сцэнічнай мове, але і засвоіць яго ненадакучлівыя ўрокі жыцця ў творчасці, навуку дабрыні, чалавечнасці; праз уласны досвед спасцігнуць унікальную і невытлумачальную, мудрую прастасць і спагаднасць у стасунках, уласцівых мінскай інтэлігенцыі. Сапраўднае імя пісьменніцы Дэльфіны добра

знаёмае чытачам “ЛіМа”, бо гэта наш актыўны пазаштатны аўтар — Алена Мінчукова.

Кніга здатная захапіць не толькі чалавека з пэўнага прафесійнага асяроддзя, бо ў ёй ёсць сапраўдны герой свайго часу, індывідуальнасць, як цяпер кажуць, крэатыўная і харызматычная, з багатым унутраным светам і жыццёвым досведам. Ілья Курган, пра якога А. Мінчукова піша са шчырым піетэтам і ўдзячнасцю да Настаўніка, раскрываецца не толькі як “радыётэатральны актёр”, Гэта наш сучаснік, выдатны апавядальнік, надзелены рэдкасным адчуваннем слова, здатны выказацца трапна, дасціпна, афарыстычна. Крытычна. І з мудрай самаіроніяй. Адмысловая драматургія манаграфіі грунтуецца на “трох кітах”. У падраздзеле “Маналога” І. Курган распавядае пра бацькоў — Льва Ільіча Эйдэльмана з-пад Пleshчаніц і Хасю Аронаўну Курган з Лагойска, чыё сямейнае жыццё пачыналася ў Барысаве; пра сваё мінскае дзяцінства; пра гады вайны. Пра студэнцтва і знаёмства з будучай жонкай. Пра гісторыю змены свайго прозвішча і мастацтва быць “голасам мільёнаў”. Пра вялікіх артыстаў Дзмітрыя Арлова і Віктара Тарасава... “Гэса на дваіх”, у дзеях якой прысутнічаюць, напрыклад, Сірано дэ Бержарак, Князь Мышкін і Дзядзька Ваня, уяўляе сабой адмысловы, можна сказаць, фантазмагарычны дыялог-гульнію героя і аўтара кнігі. “Мой Курган” складаецца з выказванняў, лістоў, назіральных нататак некалькіх дзясяткаў людзей. Сярод іх і яшчэ адна колішняя вучаніца Майстра — актрыса Алена Унукава, якая брала дзейны ўдзел у выданні манаграфіі “Залаты голас Беларусі. Ілья Курган”.

Захапляльнае чытанне новай кнігі — як адкрыццё. Адкрыццё чаго? Мудрасці, душэўнай велічы зямнога чалавека, немаладога, прыгнечанага хваробамі ды самотным побытам, які з вышынні свайго ўзросту і досведу можа заўважыць, што “людзей шмат, а чалавекаў малавата”, аднак прытым “падтрымаць цяжкі крыж на чужых плячах”, адным толькі словам ды добрым позіркам сагрэць чыёсці сэрца....

Днямі плануецца правесці прэзентацыю кнігі з удзелам яе героя: 31 мая — у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, 2 чэрвеня — у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі.

У нумары:

✓ **Творца кнігі — аўтар, творца яе лёсу — грамадства**
“Няхай вашыя пісьменнікі пішуць цікавей...”

➤ 4

✓ **Прыгажосць ці праўда?**

Адказ шукае нямецкі пісьменнік Клеменс Маер

➤ 9

✓ **Прастора пошуку і масавай культуры**

Тацяна Катовіч аглядае спектаклі фестывалю “Славянскія тэатральныя сустрэчы” 2011

➤ 19

✓ **«Заўсёды ж са мною твой воблік...»**

Пра што пісаў Максім Лужанін свайй жонцы?

➤ 23

Спяшайцеся выпісаць ЛіМ на II паўгоддзе!

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 11 660 руб.

Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 18 520 руб.

Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў:

1 месяц — 7 150 руб.

Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі:

1 месяц — 13 920 руб.

Падпісны індэкс — 63880

Пункцірам

✓ Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Расіі Мікалая Достая з 65-годдзем. “Упаўнены, што і ў далейшым ваша дзейнасць будзе захапляць і аб’ядноўваць людзей, садзейнічаць развіццю культурных сувязей Беларусі і Расіі”, — адзначаецца ў віншаванні.

✓ Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь знымым акцёрам Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі нададзены ганаровы званні: Таццяна Мархель стала народнай артысткай, а Ігар Сігаў — заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь. Званне народнага артыста Беларусі атрымаў таксама і акцёр Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Віктар Манаеў.

✓ Прынята рашэнне аб абвешчэнні ў Мінску гарадскога конкурсу на стварэнне сімвала, які ўвекавечыць памяць ахвяр выбуху ў метро 11 красавіка. Пакуль што, на саракавы дзень трагедыі, ля ўвахода на станцыю “Кастрычніцкая” ўсталяваны часовы памятны знак, які будзе знаходзіцца тут да гадавіны тэракта.

✓ Музейны квартал па аналогіі з Маскоўскім, Венскім і Амстэрдамскім будзе пабудаваны ў Мінску ў 2011—2017 гадах. Канцэпцыя яго стварэння адобрана кіраўніцтвам краіны. Квартал узнікне на базе Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі па перыметры вуліц Кірава, Леніна, Маркса. У ім будуць адкрыты таксама разнастайныя кафэ і крамы.

✓ Беларускія вучоныя разам з архітэктарамі плануюць узнавіць гістарычнае аблічча аднаго з самых вядомых айчынных помнікаў архітэктуры — Барысаглебскай (Каложскай) царквы. Старажытны будынак плануецца рэканструяваць такім чынам, каб вярнуць яму той выгляд, які ён меў у XII стагоддзі.

✓ У Вільнюсе ў межах III Міжнароднай навуковай канферэнцыі “Мова і міжкультурныя камунікацыі” адбылася цырымонія святкавання 20-годдзя стварэння пры ўніверсітэце Цэнтра беларускай мовы, літаратуры і этнакультурны. У цырымоніі ўзяў удзел Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Літве Уладзімір Драйн.

✓ Радыеверсію спектакля “Тутэйшыя” Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы да 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і 90-годдзя з дня напісання п’есы прадстаўляе Першы нацыянальны канал Беларускага радыё. У праекце “Тэатр Беларускага радыё” першая частка твора прагучала 21 мая, а другая будзе перадавацца 28 мая ў 21.00.

✓ Першае месца і спецыяльны прыз Асацыяцыі акардэаністаў ва ўзроставай групе да 15 гадоў атрымаў выхаванец Магілёўскай гімназіі-каледжа мастацтваў па класе баяна Міхаіл Валчкоў на Міжнародным конкурсе акардэаністаў і баяністаў у нямецкім Клінгентале. Па прэстыжнасці і значнасці з гэтым конкурсам можа спаборнічаць толькі форум музыкантаў “Кубак свету”.

Падрыхтавала Ірына АЛЯКСАНДРАВА

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Анатоль МІКАЛАЕЎ

У літаратурным мерапрыемстве ўзялі ўдзел паэты і пісьменнікі з усіх абласцей Беларусі, а таксама літаратары з Расіі і іншых краін СНД. У ліку знакамітых гасцей — Іван Сабіла, сакратар Выканкама Міжнароднай супольнасці пісьменніцкіх саюзаў, Фёдар Чарапанаў, галоўны рэдактар літаратурнага часопіса “Братина” (Масква), Генадзь Пашкоў, першы сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі, Ніна Чайка, першы намеснік галоўнага рэдактара часопіса Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы “Белая вежа”, Анатоль Аўруцін, галоўны рэдактар часопіса “Новая Неміга літаратурная” і многія іншыя.

Фестываль “высокага слова” ў Брэсце ўжо чацвёрты па ліку. Усе яны пакінулі прыкметны, важны след у культурным жыцці Беларусі, адкрылі дарогу маладым талентам, далі новы зарад творчасці рускім літаратарам, атрымалі шырокі міжнародны рэзананс. Па вы-

За надзеяй

Ірына МАСЛЯНЦЫНА, фота Кастуся Дробава

Калектыўны партрэт — “Песняры”, маладыя, вясёлыя, яшчэ з Мулявіным... Лілія Давідовіч у каралеўскім адзенні і на троне... Асветнік Адам Мальдзіс на фоне скульптуры асветніка Скарыны... Быкаў, Суляянаў, Адамовіч — разам, летапісцы вайны...

Яўгенія Янішчыц — зусім не тая дзяўчынка, якой яна засталася ў нашай памяці. Сталая жанчына, прыгожая, натхнёная... Фотаработы Яўгена Коктыша падобныя да карцін. Мастацкасць іх сёння дадзена ацаніць кожнаму, хто завітае ў Дом літаратара, дзе разгарнулася выстаўка фотамайстра.

Усяго 50 фотаздымкаў. Няшмат, улічваючы агромністыя фотаархівы Яўгена Фаміча. Але і ў такім выглядзе выстаўка ўражае. Бо з фотакартак на нас глядзяць людзі, якія сталі легендамі. Многія з іх ужо сышлі ад нас. Іншыя, на шчасце, жывыя і працягваюць плёна працаваць у мастацтве. Але выпадковых асоб сярод абраных фотамастаком няма. Тыя, чые партрэты ён прадставіў на гэты раз публіцы, безумоўна ўпісалі сваё імя ў гісторыю Беларусі.

Выступаючы на адкрыцці выстаўкі, міністр культуры Беларусі Павел Латушка выказаўся: “Я не

Стасункі

Раўненне на культуру

Юзэфа ВОЎК

У Цэнтральным ДOME афіцэраў адбылася сустрэча міністра абароны Рэспублікі Беларусь генерал-лейтэнанта Юрыя Жадобіна з прэзідыумам Рэспубліканскай камісіі па шэфстве работнікаў культуры і мастацтва над асабовым саставам Узброеных Сіл, кіраўнікамі творчых саюзаў і арганізацый Беларусі. Падчас сустрэчы былі падведзены вынікі супрацоўніцтва, а таксама за “круглым сталом” абмеркаваны перспектывыны план работы камісіі на 2011—2012 гг.

“У нашай краіне, у тым ліку і сярод прадстаўнікоў інтэлігенцыі, існуе ўстойлівае ўяўленне пра армію як пра нейкую прыміўную структуру. Насамрэч сучасная воіска — найноўшыя тэхнічныя магчымасці, заснаваныя на дасягненнях навукі, гэта высокаінтэлектуальная зброя, але ў першую чаргу армія — ваеннаслужачыя, здольныя

Слова, якое яднае

Міжнародны фестываль рускай паэзіі, прысвечаны Дням славянскага пісьменства і культуры, прайшоў у горадзе над Бугам. Яго арганізатарамі па традыцыі выступіла Рэспубліканскае грамадскае аб’яднанне “Рускае грамадства” (старшыня — С. Моладаў) пры падтрымцы Саюза пісьменнікаў Беларусі, Пасольства Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь і Генеральнага консульства Расійскай Федэрацыі ў Брэсце.

ніках фестываляў выпушчаны паэтычныя зборнікі “Сугучча слоў жывых”.

Важны складнік мерапрыемства — рэспубліканскі літаратурны конкурс маладых паэтаў і празаікаў “Мы народжаныя для натхнення”. Ён праводзіўся ў дзвух намінацыях: “Руская паэзія” і “Малая проза”. На фінальны тур у Брэст прыехалі пераможцы адборачных конкурсаў з усіх рэгіёнаў Беларусі. Аўтарытэтнае міжнароднае журы вызначыла лепшых з лепшых. У намінацыі “Проза” месцы размеркаваліся наступным чынам: Таццяна Снегірова з

Магілёва стала першай, Таццяна Дземідовіч з Брэста — другой, а Дзівана Грышукевіч з Мінска на трэцім месцы. У намінацыі “Паэзія” перамогу святкавалі Кірыл Котаў з Гродна, Таццяна Атрашэнка з Мінска і Вольга Астапенка з Добруша (Гомельская вобласць), а ў намінацыі “Лепшае прачытанне” — Вікторыя Зайцава. Нарэшце, прыз глядацкіх сімпатый атрымаў Андрэй Чаплялюк з Гродна.

У рамках фестываля адбыўся творчы вечар “Сустрэча натхнення”, былі арганізаваны майстар-класы для маладых удзельнікаў літаратурнага

конкурсу, а таксама экскурсіі і творчыя сустрэчы з навучнскай моладдзю і грамадскасцю Брэста.

У завяршэнне фестываля яго арганізатары, прытрымліваючыся ўсталяванай традыцыі, наладзілі ў канферэнц-зале Брэсцкага гарвыканкама грандыёзнае свята рускай паэзіі “Ёсць сіла дабратворная ў сугуччы слоў жывых”, падчас якога ўручаліся заслужаныя ўзнагароды лепшым маладым аўтарам, гучалі вершы і прывітання. Удзел у ім узялі прадстаўнікі дыпкорпуса Расіі і аблвыканкама.

Прэзентацыі

З любоўю да гісторыі

Ірына МАСЛЯНЦЫНА

2011 год — юбілейны для Генрыка Сянкевіча. У маі — 165-годдзе з дня нараджэння вялікага майстра, у лістападзе — 95-я гадавіна з дня яго сыходу. Прэзентацыя кніжнай выстаўкі “Летапісец гісторыі Польшчы”, падрыхтаванай аддзелам рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі сумесна з Польскім інстытутам у Мінску, аказалася да-

рэчы. Прэзентацыя выстаўкі “Летапісец гісторыі Польшчы”, цэнтральнае месца ў якой адведзена прыжыццёвым выданням твораў Сянкевіча (сярод іх такія рэдкія, як, напрыклад, “Патоп” у перакладзе на рускую мову Ф. Дамброўскага, выданыя ў 1890 годзе ў Санкт-Пецярбургу, кнігі Сянкевіча са штампамі бібліятэкі Радзівілаў у Нясвіжы, Дабрачынскага таварыства дапамогі бедным рымска-каталіцкага веравызнання ў Маскве, Рускага кніжнага гандлю А. Сыркіна), распачалася дэманстрацыйнай фільма пра творчасць аўтара, падрыхтаванай супрацоўнікамі бібліятэкі.

Саветнік Пасольства Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь, намеснік дырэктара Польскага Інстытута ў Мінску Веслаў Раманоўскі прадставіў прысутным зборнік з артыкулам прапраўніка пісьменніка, падзяліўся ўспамінамі пра сустрэчы з нашчадкамі слаўтага аўтара. Дацэнт БДУ Міхась Кеняка спыніўся на пытаннях перакладу твораў Сянкевіча на беларускую мову і, між іншым, расказаў пра сваю працу над перакладам рамана “Крыжакі”. Дацэнт БДУ Анатоль Верабей, параўноўваючы творчасць Сянкевіча і Караткевіча, шукаў моманты, якія збліжаюць кнігі двух майстроў гістарычнага жанру.

Што б мы там ні казалі, але беларуская гістарычная проза вырасла менавіта з раманаў Генрыка Сянкевіча, гэтага натхнёнага песняра польскага “сармацтва” і літвінскай удаласці. Яго проза пры ўсёй глыбіннай і, здаецца, безумоўнай польскасці, незвычайна блізка беларусам. Без перабольшання можна сказаць, што Нобелеўская прэмія, атрыманая Сянкевічам у 1905 годзе, у пэўнай ступені можа склацца гонар і нашага народа.

На здымку: міністр культуры Рэспублікі Беларусь Павел Латушка, старшыня СПБ Мікалай Чаргінец і Яўген Коктыш на адкрыцці выстаўкі.

Літабсягі

Чарадзеі, што стварыў «Вясёлку»

Ірына МАСЛЯНЦЫНА,
фота Кастуся Дробава

Краіна па заслугах ацаніла тое, што зрабіў пісьменнік. Яшчэ пры жыцці ён стаўся лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Беларусі. Прызналі класіка беларускай дзіцячай літаратуры і ў свеце, узнагародзіўшы міжнародным Ганаровым дыпламам імя Х. К. Андэрсена і ўнесшы яго імя ў Ганаровы спіс лепшых казначнікаў свету.

Да стогодовага юбілею любімага творцы быў падрыхтаваны шэраг цікавых мерапрыемстваў у Мінску, дзе жыў і працаваў Васіль Вітка, і на Случчыне, дзе ён нарадзіўся. Па-першае, сталічнай дзіцячай бібліятэцы № 6 было нададзена імя Васіля Віткі. Па-другое, аддзелам культуры Случкага райвыканкама і Случкай раённай сістэмай публічных бібліятэк была ініцыявана насычаная праграма ІV Майскага Віткаўскага чытанняў. У яе ўключаны прэзентацыя кніж-

Стогадовы юбілей — гэта ўжо гісторыя. Але сярод нас так шмат людзей, якія памятаюць Васіля Вітку, працавалі з ім побач, былі яго вучнямі, вучыліся па яго кнігах, што любая размова пра творцу ўспрымаецца як размова пра сучаснасць, пра самыя надзённыя сучасныя праблемы, галоўная з якіх — выхаванне дзяцей. Бо менавіта дзеля гэтага і жыў Васіль Вітка, пісаў свае добрыя, цудоўныя кнігі. Менавіта дзеля гэтага і стварыў «Вясёлку» — адзін з самых лепшых спачатку ў Савецкай дзяржаве, а цяпер — на постсавецкай прасторы часопіс для дзяцей.

най выстаўкі і інтэлектуальны марафон «Урокі Васі Вясёлкіна», вялікі вечар-ушанаванне земляка «Мая радзіма — Случчына» і гутарка на радыё «Весткі Случчыны», урачыстая закладка Алеі Памяці пісьменніка ў вёсцы Акцябр і юбілейныя мерапрыемствы ў бібліятэках раёна.

І ўрэшце, шыкоўны вечар памяці пісьменніка адбыўся стараннімі вясёлкаўцаў і пры ўдзеце Саюза пісьменнікаў Беларусі ў мінскім Доме літаратара. Вядучы, знакаміты беларускі пісьменнік Уладзімір Ліпскі, пазнаёміў прысутных з жыццёвымі настаўленнямі Васіля Віткі дзецям

— а іх нядрэнна паслухаць і дарослым — «Любіце нашу зямлю да слёз; захавайце ў душы родную матчыну мову; паважайце старэйшых, тых, хто вядзе вас па жыцці за руку». І — саступіў месца на сцэне менавіта дзецям. Чыталі вершыкі Віткі выхаванцы дзіцячага садка «Ліхтарык». Скарала публіку юная спявачка Аня Атрошчанка. Случкая старшакласніца Аляксандра Ермакова прадставіла новую песню, напісаную на словы Міколы Мятліцкага і прысвечаную Васілю Вітку «Ён упрыгожыў свет»...

Гаворачы пра Васіля Вітку, да-

рослыя будуць успрымаць яго як мудраца, асветніка, рупліўца. Дзеці ж, пэўна, намалююць у сваім увасабленні вобраз добрага чарадзея, які размаўляе з жывёламі, чуе думкі раслін і ўмеє ствараць над зямлёю вясёлкі.

На здымку: Уладзімір Ліпскі расказвае пра Васіля Вітку.

3-пад пяра

У Мінску на доме па вуліцы Якуба Коласа, дзе жыў вядомы паэт-песеннік Аляксандр Лягчылаў, па хадайніцтве прыхільнікаў яго творчасці ўсталявана мемарыяльная дошка. Песні Лягчылава, якіх напісана больш як 300, з задавальненнем спяваюць ансамблі «Песняры», «Бяседа», дуэт Ядвігі Паплаўскай і Аляксандра Ціха новіча, многія іншыя эстрадныя калектывы і выканаўцы. Але ён быў не толькі паэтам. Працаваў у Міністэрстве народнай адукацыі БССР, быў прарэктарам універсітэта культуры, узначальваў Мінскі дзяржаўны гандлёвы каледж, з'яўляўся дэпутатам Мінгарсавета. На адкрыцці мемарыяльнай дошкі прысутнічалі прадстаўнікі адміністрацыі Першамайскага раёна сталіцы, вядомыя дзеячы беларускай культуры і мастацтва.

Ірына АЛЯКСАНДРАВА

Граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі былі ўручаны прадстаўнікам Беларускай Дзяржаўнай акадэміі мастацтваў за дапамогу ў ажыццяўленні праекта стварэння партрэтнай галерэі славетных беларускіх майстроў слова. Падчас цырымоніі старшыня Саюза пісьменнікаў Мікалай Чаргінец прыгадаў, што кіраўніцтва акадэміі адразу пайшло насустрач пісьменнікам, прапанаваўшы тром студэнтам выкананне праекта ў якасці дыпломнай работы. Прагучала таксама падзяка ў адрас Міністэрства культуры Беларусі, якое ўзяло на сябе клопат пра матэрыяльны аспект праекта. Але асабліва многа добрых слоў пачулі ў гэты дзень маладыя мастакі, якія таксама атрымалі граматы СПБ — Ксенія Кудрашова, Юрый Брэль і Віктар Данільчык.

Лізавета БАГАДЗЯЖ

У Мінскай гарадской бібліятэцы імя Якуба Коласа прайшоў юбілейны вечар вядомага публіцыста, даследчыка нашай мінуўшчыны, аўтара многіх цікавых кніг Эдуарда Карніловіча. Юбіляру была ўручана Грамата Саюза пісьменнікаў Беларусі, кветкі і памятны падарунак. Літаратар сардэчна віталі ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці гімназіі № 17 і СШ № 15 Ленінскага раёна Мінска. У зале была разгорнута выстаўка кніг і публікацый пісьменніка.

Павел КУЗЬМІЧ

Сёлетняя выпускніца Гомельскага абласнога дзяржаўнага ліцэя Ганна Зыблева родам з Уваравічаў Буда-Кашалёўскага раёна, і таму тэмай доследаў па курсе сучаснай беларускай літаратуры яна абрала творчасць свайго земляка Анатоля Экава. Распавед ліцэісткі пра жыццёвы і творчы шлях пісьменніка арганічна дапаўняла зробленая ёю электронная відэапрэзентацыя. Выкладчыкаў і аднакласнікаў асабліва ўразіла прысутнасць у аўдыторыі самога пісьменніка, якога Ганна запрасіла на ўрок. Безумоўна, гошцю давялося і выступаць перад ліцэістамі.

Марыя БЯРНАЦКАЯ

Нядаўна ў актавай зале Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі адбыўся канцэрт вальс-студыі «Эліксір» студэнцкага клуба ВДУ. «Эліксір» добра ведаюць як ва ўніверсітэце, так і па-за яго сценамі. Калектыву дэманстравалі сваё майстэрства на святкаванні Дня Перамогі і Дня горада Мінска. Кіруе вакальнай групай-студыяй Валянціна Патапава.

Уладзімір СТАРАСЦЕНКА

Артлінія

Нетрадыцыйнае ў традыцыйным

Віктар ЗАЯЦ,
фота аўтара

Аўтарка нарадзілася ў Маладзечне, а першыя ўрокі малявання ёй даў бацька — графік Іван Смальякоў. Дзяўчына з дзяцінства брала ўдзел у разнастайных гарадскіх, рэспубліканскіх і міжнародных конкурсах. У 1996 годзе Надзя Бука заняла першае месца ў міжнародным конкурсе «Дзеці свету малююць Іерусалім». Гэта кампазіцыя і цяпер захоўваецца ў галоўным музеі Ізраіля. Праз год Надзя стала стыпендыятам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Вучылася ў Маладзечанскім музычным вучылішчы імя М. Кл. Агінскага на аддзяленні дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Там яна азнаёмілася з мастацтвам выцінанкі. І як вынік, яе дыпломнай работай стала серыя ілюстрацый

Сталічная мастацкая галерэя «Універсітэт культуры» прадставіла першую персанальную выстаўку графікі Надзі Букі «Нешта».

у гэтай тэхніцы да кнігі ўласных вершаў. Потым былі выкладанне дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ў Красненскай школе Маладзечанскага раёна і вучоба на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Чатыры гады таму Надзя Бука ў другі раз стала стыпендыятам спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі.

Падтэкст выстаўкі «Нешта» — нетрадыцыйнае ў традыцыйным. І гэта цалкам адпавядае работам як па сюжэтах, так і па тэхніцы выканання: традыцыйнае мастацтва выцінанкі Надзя Бука прадстаўляе нетрадыцыйнымі формамі. Яе сілуэты, выразаныя з паперы, існуюць у асобным свеце. Сюррэалі-

стычныя вобразы і героі твораў апускаюцца на аркуш выдуманай формамі і непадуладнага ніякай логіцы. Тонкім сімвалізмам і глыбокай філасофіяй дыхае кожная работа.

Усе кампазіцыі, выразаныя маленькімі нажніцамі з цэльнага аркуша паперы, уражваюць тонкасцю, далікатнасцю і дакладнасцю выканання. У іх гарманічна спалучаюцца такія віды мастацтва, як уласна выцінанка, калаж, сілуэт і аплікацыя. Непаўторны, арыгінальны стыль Н. Букі дазваляе кожнаму глядачу запоўніць сваім зместам фігуры ў кампазіцыях, далучыцца да яе фантастычнага свету. Свету, дзе мандарыны на снезе, цацачны мядзведзь гуляе чалавекам, а не наадварот, вожык

займаецца медытацыяй на дне бутэлькі з тасолам, чацеры адмыслова звязаныя ў сусветным Сеціве, сімвалічная барацьба светлых і цёмных сіл... Адным словам, гэта — нешта!

На здымку: Надзя Бука «Нешта».

Повязі

Віктар КАВАЛЁЎ,
фота аўтара

Дырэктар Музея сучаснага выяўленчага мастацтва Наталія Шаранговіч зазначыла, што дадзены праект ажыццяўляўся ў многіх краінах свету і дайшоў да Беларусі. Тэматыка выстаўкі ў наш час вельмі актуальная і закранае праблемы экалагічныя і кліматычныя. Быў праведзены адкрыты конкурс, да якога далучыліся мастакі з розных рэгіёнаў нашай краіны. Сама выстаўка пашырае межы, здавалася б, такога звыклага жанру карыкатуры ў тым разуменні, як мы яе ўяўляем. Аўтары прадстаўленых работ займаюцца не толькі ўласна карыкатурай, а і афармленнем кніг, жывапісам, арт-аб'ектамі.

Карыкатурны клімат

У межах Дзён культуры Швецыі ў нашай краіне сярод шматлікіх іншых мерапрыемстваў у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва адкрылася шведска-беларуская выстаўка карыкатуры «Сам-насам з кліматам». Яна арганізавана пры падтрымцы Шведскага інстытута (Стакгольм) і Пасольства Швецыі ў Рэспубліцы Беларусь.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Швецыі ў Беларусі Стэфан Эрыксан азначыў, што праблема экалогіі вельмі важная і хвалюе ўсіх жыхароў зямлі. Карыкатура паўстае спалучэннем сур'ёзных пытанняў з гумарам. Яна прымушае адначасова ўсміхнуцца і задумацца.

Са слоў мастацтвазнаўцы, куратара выстаўкі Вольгі Рыбчынскай, выстаўка «Сам-насам з кліматам», злучаючы класічны жанр карыкатуры з актуальнымі практыкамі і рознымі медыя (інсталіяцыя, фатаграфія, калаж), становіцца асновай, фундаментам камунікацыі без межаў, у тым ліку моўных. Гэты праект, мэтай якога з'яўляецца абмеркаванне прынцыпаў устойлівага развіцця грамадства і распаўсюджванне ведаў пра экалагічныя праблемы, стартаваў у верасні 2010 года выстаўкай у Ісландыі, затым адбыўся на Балканах, у Малайзіі, Сірыі, Латвіі і Расіі.

У кожнай краіне, дзе праходзіла сумесная выстаўка, яна складалася з дзвюх частак і ўключала

работы мясцовых мастакоў і шведскіх карыкатурыстаў. Такім чынам, выявы беларускіх і шведскіх аўтараў, сярод якіх Магнус Бард, Карын Сунвісан, Лувэ Антэль, Сяргей Волкаў, Алег Карповіч, Вольга Сазыкіна, Зоя Луцэвіч, склалі візуальны шэраг экспазіцыі, уздымаючы пытанні змен клімату.

Акрамя выстаўкі шведска-беларускай карыкатуры ў рамках праекта адбыўся шэраг іншых мерапрыемстваў. Так, прайшоў «кружлы стол» на тэму «Клімат і мастацтва». У Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў шведская творца Карын Сунвісан правяла майстар-клас па карыкатуры. Мэтавай групай другога майстар-класа «Карыкатура. Комікс. Клімат» сталі навучэнцы мастацкіх каледжаў.

Застаецца дадаць, што ўвосень выстаўка «Сам-насам з кліматам» наведае Гомель, абвешчаны сёлета культурнай сталіцай Беларусі.

На здымку: Хэлена Ліндхольм «Як шкодзіць Рональд МакДональд».

Рэфлексія Са слязамі на вачах...

Людміла САЯНKOBA

Гэта было 9 мая... Свята, якое ва ўсіх вызывае аднолькавыя пачуцці. Так мне заўсёды здавалася. Нават калі тваю сям'ю не кранула ваенная бяда, усё роўна немагчыма быць аб'якавым і хаця б у душы, ціха, без пафасных слоў, не падзякаваць за Перамогу. Гэта той дзень, які нас аб'ядноўвае, дапамагаючы адчуць адзіным целым, таму што мы далучаемся не толькі да свята, але і да той бяды, якая таксама была адна на ўсіх.

Мы з дзяцінства выраслі на лозунгу "Ніхто не забыты і нішто не забыта". Як бы хацелася, каб гэта быў не толькі лозунг. Некалькі гадоў таму давялося наведаць адзін са старажытных сабораў Англіі. Пад гатчыннымі сценамі знайшлі супакой усе тыя, хто ваяваў у розных войнах у славу сваёй радзімы. Пераліку прозвішчаў не было канца. На мармуровых плітах былі ўзгаданы амаль усе імёны рыцараў, якія ваявалі яшчэ ў Сярэднявеччы, салдат Першай сусветнай, Другой сусветнай войнаў. Каля кожнага месца — жывыя кветкі. Больш за ўсё мяне ўражала гэтая агульнанацыянальная павага да кожнага, хто загінуў на полі бою. Вось ужо сапраўды — "Ніхто не забыты..."

Пад Барысавам ёсць вёска Студзёнка. Месца знакамітае тым, што гэта быў апошні прытулак для байцоў напалеонаўскай арміі. Не так даўно французы ўшанавалі сваіх суайчыннікаў, паставіўшы там помнік, на якім запісалі, што гэта прысвячаецца тым, хто "фарсіраваў Бярэзіну". Хаця насамрэч гэта былі ўцёкі паражэнцаў. Але справа не ў гэтым. Самае галоўнае, што памятаюць пра кожнага свайго салдата і даказваюць, што ў памяці няма тэрміну даўнасці.

Праходзячы па аляях славы, кожны раз звяртаеш увагу на вялікую колькасць гранітных пліт, на якіх напісана: "Невядомы салдат". Колькі год пасля вайны, а колькасць "невядомых", здаецца, не меншыцца. Так мы і не ведаем "усіх пайменна", ні тых, хто ваяваў з французамі, ні тых, хто з палякамі, ні тых, хто з немцамі спачатку ў Першую сусветную, а потым і ў Другую. Мы не ведаем шмат каго, таму што, на жаль, не ў нашай традыцыі кожны раз дазвацца пра кожнага чалавека, хто сышоў з гэтай зямлі, хто калісьці ўпрыгожваў яе ці абараняў. На нашых вулічных шыльдах амаль не пазначваюцца ні імёны слаўных святароў, асветнікаў, ні каралёў, князёў, якія ўзмацнялі дзяржаву, як у той жа Англіі, дзе вуліца караля Георга IV перасякаецца з вуліцай караля Георга VI, а вуліца каралевы Вікторыі пераходзіць у вуліцу святога Кліфарда. Нават у назвах спраўджваецца знакамітае "Ніхто не забыты". Гэты тэзіс больш вядомы нам, а ў іх ён мае практычнае ўвасабленне. Ну ці ж не нацыянальная ідэя?

...9 мая ў даволі свабоднай электрыцы ішло сваё жыццё. Людзі гаманілі, чыталі, слухалі адно аднаго. Кожны кіраваўся хто куды: хто з раслінамі на лецішча, хто ў гасці. Раптам дзверы адчыніліся, і немалы мужчына трохі пацёртага выгляду з баянам наперавес запёў высакаватым голасам: "День Победы! Как он был от нас далёк... Это пра-а-здник со слезами на глазах..." Было такое адчуванне, што час адышоў назад і што зараз не май 2011-га, а падзеі адбываюцца значна раней. Ці то мужчына такога жаласлівага выгляду, які зарабляў свае сціплыя грошы, ці той стары баян, ці ўвогуле людзі, якія вывозілі свой небагаты скарб на веснавыя палаткі, ці ўсе і ўсё разам як быццам спынілі час. І сапраўды захацелася заплакаць.

Яшчэ 30 гадоў таму ў Беларусі было каля 300 кнігарняў — у кожным райцэнтры і нават у вялікіх вёсках. Тады кніга становілася дэфіцытам, бо часта выдавалася не тое, чаго хацелася б для душы. Цяпер, калі вырасла колькасць выдавецтваў, колькасць кніжных крам скарацілася. Чаму? Знайсці адказ на пытанне паспрабаваў у Беларускім рэспубліканскім саюзе спажывецкіх таварыстваў (Белкаапсаюз).

Творца кнігі — аўтар, творца яе лёсу — грамадства

Уладзімір БАЦКАЛЕВІЧ

Галоўны таваравед Таццяна Кулак — мілая, абаяльная жанчына — перш чым аргументаваць адказ, расказала пра становішча спраў у кнігагандлі. І яны не могуць не здзівіць. Мяркуюць самі: летась рэалізавана друкаванай прадукцыі на 9,2 мільярда рублёў — намнога больш, чым у 2009 годзе. Тэмпы росту ў супаставімых цэнах да папярэдняга года — 108,1 працэнта. Удзельная вага ў структуры рознічнага тавараабароту склала 0,14 працэнта — гэта нядрэнны паказчык.

Цяпер у сістэме Белкаапсаюза працуе 46 кнігарняў і 238 кніжных аддзелаў у буйных магазінах, пяць кнігагандлёвых прадпрыемстваў і адна ўніверсальная кніжная база (Гомель).

можаш купіць яго. Нашы работнікі імкнуцца прапагандаваць кнігу, бо ад аб'ёму тавараабароту залежыць велічыня іх зарплаты. Скажам, у Беразіне пакупніку, які набыў кніг больш як на 30 тысяч, уручаюць недарагія падарункі. Дробязь, але прыемна.

“А што важней: кніга ці хлеб, соль, цукар? Мы абавязаны спаўна забяспечыць людзей таварам першай неабходнасці...”

Пасля сустрэчы з Таццянай Кулак пытанню ўзнікла яшчэ больш. У рэспубліцы 118 раёнаў, кнігарні ёсць у 46. Астатнія 72, выходзіць, працуюць нерэнтабельна, у іх няма сродкаў, каб утрымлі-

дзяржавы, яго стан быў стабільным. Цяпер на дварэ іншы час...

Кожны з маіх суразмоўцаў, безумоўна, мае рацыю. З эканамічнага пункта гледжання. Але ж не хлэбам адзіным жыве чалавек. Трэба думаць і пра яго духоўнае развіццё.

Што сабою ўяўляюць сёння раённыя кнігарні? Звычайна палова іх плошчаў здаецца ў арэнду арганізацыям, якія гандлююць мабільнымі тэлефонамі, парфумай, гаспадарчымі таварамі... У Смалявіцкай краме прадаюць фотакамеры, чыхлы да іх і батарэйкі.

У вочы адразу кідаюцца яркія вокладкі кніг: "Я злодзей у законе", "Брыгада", "Піранья", "Ноч з пістэтам". Больш сціплае месца адведзена кнігам беларускіх аўтараў. Налічыў 20 кніг з цыклаў "Беларуская проза XX стагоддзя" і "Беларуская

чыне. Яе трох работніц паважалі і шанавалі больш, чым прадаўцоў універмага, якія гандлявалі залатымі вырабамі. Цяпер кнігі рэалізуюцца ў магазіне "Дзіцячы свет". Некалькі паліц — і ніводнай навінкі айчынных выдавецтваў. Магчыма, тут і можна заказаць патрэбную кнігу, паслужа на паперы ёсць, але ж хто пра гэта ведае? Ні аб'яў, ні рэкламы.

Гледзячы на такую беднасць, міжволі ўспомнілася не так даўно ў раёне пражывала амаль дваццаць бібліяфілаў — толькі ў асабістай бібліятэцы заатэхніка Уладзіміра Іванавіча Масюкевіча налічвалася каля чатырох тысяч рэдкіх кніг. Многія аматары кніг жадалі б сёння прадаць старыя, але цікавыя экзэмпляры, ды няма дзе. Да Мінска — амаль 200 кіламетраў. А што, калі ў раймагу стварыць букіністычны аддзел? Праблема і не такая ўжо складаная. Трэба толькі знайсці гандляра-энтузіяста, які б не толькі быў прафесіяналам сваёй справы, але і любіў кнігу.

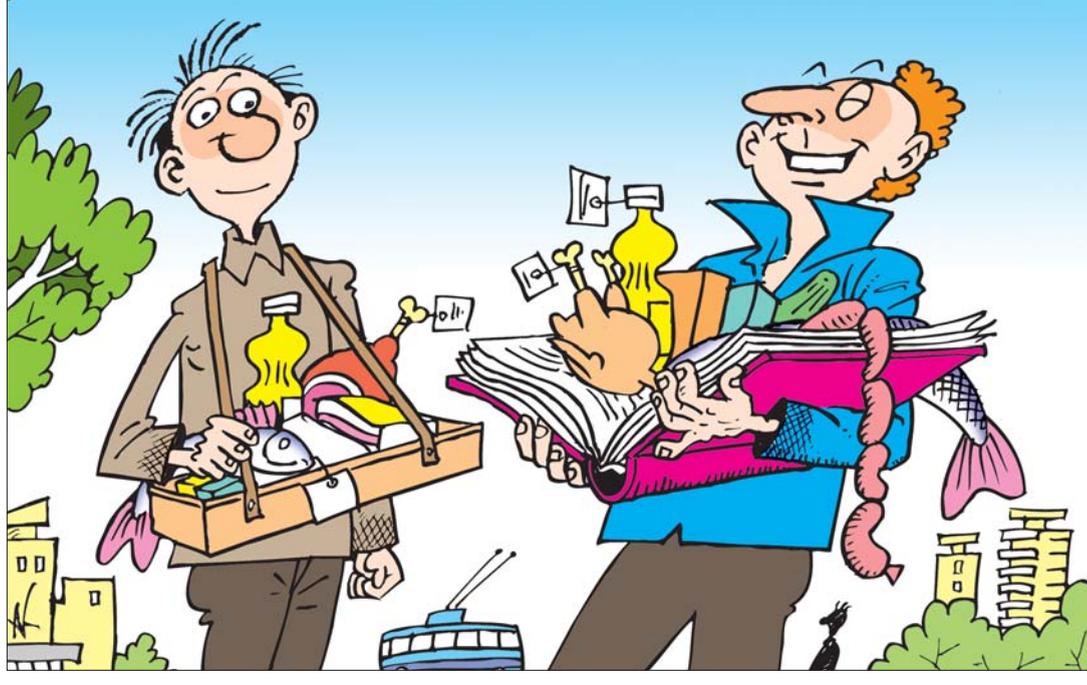
Па водгуках чытачоў "ЛіМа", у рэгіёнах ёсць загадчыкі кнігарань, мэта якіх — запоўніць магазін "хадавой" прадукцыяй. Няважна, Данцова гэта, Палякова ці Брыль, Караткевіч.

Якія высновы напрашваюцца з убачанага і пачутага? Інфармацыйная рэвалюцыя захапіла нас. І ў гэтым імпульсе моды мы акунуліся ў вір таго, што не да канца ўспрымаеш, таго, што прышло да нас як стыхійная з'ява. Тым не менш кніга была ёсць і павінна павінна быць. Чытанне — гэта заўсёды інтэлектуальны працэс. Таму, калі ўкладваць сродкі ў інтэлектуалізацыю краіны, трэба ўкладваць і ў стварэнне кнігагандлёвых сетак, якія павінны быць аднолькава адкрытымі для ўсіх выдаўцоў.

Па-мойму, падтрымка кніжнай культуры павінна стаць прыярытэтам культурнай палітыкі дзяржаўных арганізацый усіх узроўняў, у тым ліку райвыканкамаў, а канкрэтнымі аб'ектамі падтрымкі — выдавецтвы і кніжны гандаль. Маецца на ўвазе ільготны рэжым развіцця прадпрыемстваў ў дадзенай сферы, ільготы па арэндзе вытворчых плошчаў, рэспубліканскім і мясцовым падаткаабкладанні. Чаму б, скажам, не знізіць падатак на дабаўленую вартасць на ўсе віды даходаў, якія атрыманы ад вытворчасці і рэалізацыі кніжнай прадукцыі, акрамя выданняў эратычнага і рэкламнага характару, як гэта робіцца ў Расіі.

І яшчэ прыклад з вопыту суседзяў. Там пры крамах ёсць гурткі кнігалюбаў. Школьнік прачытае кнігу бясплатна, а пасля павінен зацікавіць кнігай сваіх сяброў-таварышаў. І тая па флаерах купляюць яе са скідкай.

Канечне, многія рашэнні праблемы — у эканамічнай сферы. І ўсё ж трэба ствараць умовы, каб кнігі былі запатрабаваны. Мы адбілі ў людзей усялякае жаданне купляць іх, заваліўшы крамы нізкапробнай чытанінай. Цеснае супрацоўніцтва пісьменнікаў, выдаўцоў і гандлёвых ўстаноў дазволіць нейкім чынам зрабіць кнігі даступнымі і тым самым не дасць перарвацца культурнай традыцыі чытання.

Карыкатава Аляксандра Карыкасевіча

— Чаму скарацілася колькасць кнігарняў? — перапытвае Таццяна Яўгенаўна. — Ёсць дзве ўзаемазвязаныя прычыны. Першая — не зусім стабільнае фінансаванне становішча некаторых раённых спажывецкіх таварыстваў (райпо). Другая — нездаровая дэмаграфічная сітуацыя. Зніжаецца нараджальнасць, значыць, памяншаецца колькасць нашых патэнцыйных пакупнікоў. Да таго ж, трэба ўлічваць і ўздзеянне Інтэрнэта. Навошта купляць — націснуў клавішу і чытай на маніторы аповесць ці раман.

— Паверце, праблем з набыццём кніг у рэспубліцы няма, — працягвала мая субяседніца. — Вы чулі калі-небудзь скаргі ад пакупнікоў? Я ж ужо адзначала: у раёнах, дзе адсутнічаюць кнігарні, функцыянуюць кніжныя аддзельніцы, кніжныя паліцы пры буйных гандлёвых пунктах. Няма патрэбнага твора — запыўняй заяўкі і праз пяць дзён

ваць магазін. Але ж статыстыка сведчыць, што становішча райпо не такое ўжо жаласнае. Да таго ж, кнігарні, аказваецца, даюць неабліга даходы. У чым жа справа? Звязана з некалькімі кіраўнікамі раённых спажывецкіх таварыстваў (адрас і прозвішчы не называю, тэлефонную размову да справы не прышыеш) і ў адказ пачуў амаль аднолькавы адказ: "Чалавек без кнігі можа абысціся. Пры вострай неабходнасці яе можна знайсці ў бібліятэцы, выпісаць, папрасіць у сяброў, знаёмых..."

"Кніжны магазін закрылі з дазволу райвыканкама..."

"А што важней: кніга ці хлеб, соль, цукар? Мы абавязаны спаўна забяспечыць людзей таварам першай неабходнасці..."

"Няхай вашы пісьменнікі пішуць цікавей, тады на іх кніжкі попыт будзе..."

"Кнігагандаль ніколі не быў рэнтабельным, аднак калі ён карыстаўся падтрымкай

паэзія XX стагоддзя", якія выдае "Мастацкая літаратура". Выдавецтва "Літаратура і Мастацтва" прадстаўлена толькі кнігай Т. Падальак "Нашчадкі вогненнага вёсак". На

“Няхай вашы пісьменнікі пішуць цікавей, тады на іх кніжкі попыт будзе...”

паліцах стаяць трохтомнік Я. Карскага "Беларусы", некалькі тамоў з поўнага збору твораў І. Шамякіна і яшчэ амаль 30 кніг іншых беларускіх пісьменнікаў, прытым выдадзеных даўно. Дзесяць прапануюцца вершы і аповяданні М. Чарняўскага, Т. Мухоманскай, М. Маляўкі, П. Васючанкі. Вось, бадай, і ўсё. Не густа!

А што ўяўляюць так званыя кніжныя аддзельніцы? Некалі Ляхавіцкая кнігарня лічылася адной з лепшых на Брэст-

Таямніцы Прэзідэнцкай бібліятэкі

Грына ГУЛУПАВА

— Агульны фонд бібліятэкі — каля 2 млн. экзэмпляраў. Калекцыя рэдкай кнігі — каля 30 тысяч адзінак захоўвання. Гэта тое, што вывучана. Выданы згрупаваныя ў некалькі раздзелаў. Кірыліцы XVII–XIX стст., якой створаны перліны кніжнасці — “Служэбнік” (М., 1601–1602), “Анфалагон”, (Кіеў, 1619), “Трыадзён” (Львоў, 1664). Таксама — белароскі XVIII–XX стст.; літаратуры беларускай дыяспары (XX ст.); старадрукаў на замежных мовах (XVI–XVII стст.); капіевіцы (грамадзянскага друку) — 1708–1830 гг. Адзін толькі факт: 9 кніг выдадзена капіевіцай (грамадзянскім шрыфтам) у Беларусі ў XVIII стагоддзі. Адна з іх знаходзіцца ў калекцыі Прэзідэнцкай бібліятэкі. Больш за 250 выданняў налічвае калекцыя расійскай капіевіцы (1725–1830 гг.). Сярод іх — прыжыццёвыя выданні М. Ламаносава, А. Сумарокава, М. Хераскава і інш. Ёсць яшчэ калекцыі старажытных карт, атласаў і календароў.

— Адкуль жа адлічваецца пачатак? Якая кніга, звязаная з Беларуссю, у вас самая даўняя?

— Напэўна, А. Гваньіні, “Хроніка еўрапейскай Сарматыі”, выдадзеная ў Кракаве ў 1611 г. у некалькіх частках-кнігах. У нас з хронікі якраз тая кніга, якая апісвае беларускія ваяводства часоў ВКЛ. Вельмі багата выданняў XIX ст. Калі браць новую беларускую літаратуру, то шмат выданняў і першавыданняў класікаў беларускай літаратуры: Багушэвіча, Багдановіча, Купалы, Коласа, Цёткі, Гаруна, Гарэцкага, Бядулі.

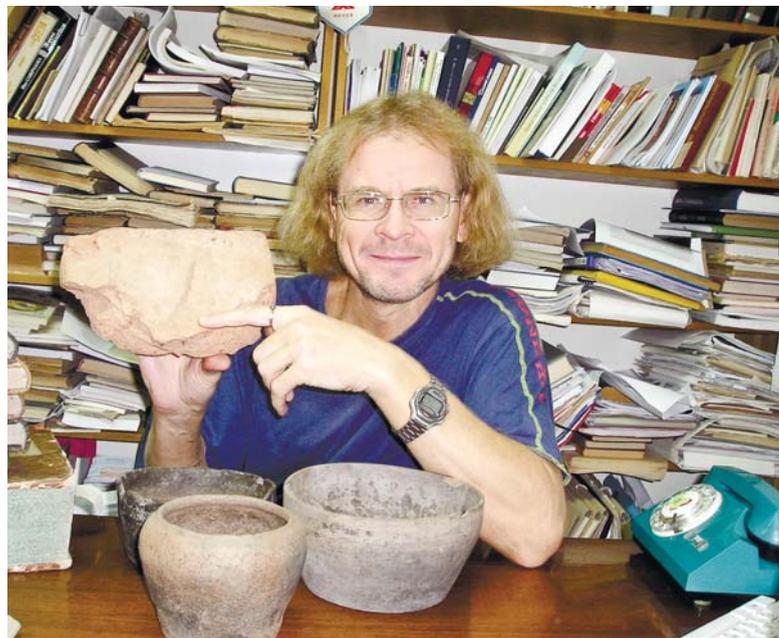
— Маеце іх дзякуючы таму, што ў бібліятэку ішоў абавязковы экзэмпляр?

— З нацыянальнымі дакументамі ўвогуле цікавая гісторыя. Таму што большасць да нас трапіла, як ні дзіўна, з Закаўказзя і Сярэдняй Азіі. Да вайны абавязковы асобнік беларускай літаратуры накіроўваўся ў нацыянальны бібліятэкі рэспублік былога Саюза. Пасля вайны нашы камплектары паехалі ў Азербайджан — і там шмат чым папоўнілі калекцыю. Нам падаравалі кнігі 20–30-х гадоў мінулага стагоддзя на беларускай мове — са штампамі Азербайджанскай нацыянальнай бібліятэкі. Таксама як з грузінскай, армянскай. З Пецярбурга трапілі некаторыя кнігі з царскіх бібліятэк, прыкладам, Мікалая П. Ёсць выданне з кнігазбору цэсарэвіча Аляксея Мікалаевіча. Камплектары згадвалі, як бачылі ў скляпеннях Расійскай нацыянальнай бібліятэкі стагі з газет — з такіх стосаў, з дазволу гаспадароў, выцягвалі беларускія выданні. І дзякуючы гэтаму ў нас цяпер выдатны фонд беларускіх перыядычных выданняў да 1917 года і пасля яго. Газетнай падшыўцы вайну цяжэй перажыць, чым той жа кнізе.

— У дачыненні да рэдкіх кніг існуе такое паняцце, як абменны фонд?

— Нам шмат дапамагае Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Пасля пераезду ў новы будынак аказалася, што па некаторых выданнях у іх дублетнасць. Хаця для рэдкай кнігі такога паняцця ў класічным сэнсе не існуе: на кніжных старонках часта робяцца надпісы ці запісы, нейкая кніга пазначана часам. Усё гэта надае адметнасць

Галоўны дэпазітарый — тая кніжніца, дзе павінна быць уся літаратура па дзяржаве і праве Беларусі, — Прэзідэнцкая бібліятэка. У гэтай галіне яна падзяляе функцыі з Нацыянальнай. Прычым, спецыялізуецца здаўна. А фонд рэдкай і каштоўнай літаратуры ўтрымлівае ўнікальныя калекцыі. Пра гэта расказвае загадчык аддзела старадрукаў і рэдкіх выданняў Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь Валерый Герасімаў.

кожнаму асобніку канкрэтнага рарытэтнага выдання. Інакш кажучы, унікальнасць кнігі ў яе лёсе і лёсе яе ўладальніка ці ўладальнікаў.

— Наколькі цяпер распрацавана пытанне існавання прыватных кніжных збораў у дзяржаўных бібліятэках?

— Пасля набыцця ў 1991 годзе незалежнасці ў Беларусі пачала больш інтэнсіўна фарміравацца самастойная навука айчыннага кнігазнаўства. Міжгаліновым цэнтрам застаецца Нацыянальная бібліятэка. Таксама высокім узроўнем даследаванняў вызначаюцца аддзел рэдкай кнігі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, Акадэмічная і Прэзідэнцкая бібліятэкі. Вельмі ўдалыя кнігазнаўчыя канферэнцыі правялі апошнім часам абласныя бібліятэкі Брэста і Гомеля. Адметныя фонды рукапісаў і старадрукаў маюць музей кнігадрукавання

«Цяпер, калі аднавілі Нясвіжскі палац і тыя памяшканні, дзе захоўвалася бібліятэка, лагічна было б, на маю думку, усё вярнуць туды. Цэнтры — і навуковыя — павінны быць не толькі ў Мінску і абласных гарадах. Нясвіж некалі быў культурнай сталіцай Вялікага Княства Літоўскага — дзякуючы Радзівілам. І каб вывучаць нашыя калекцыі, навукоўцы, у тым ліку і замежныя, ездзілі б не толькі ў Мінск, а і ў іншыя гарады. А гэта — сувязі, кантакты, міжнародныя праекты на мясцовым краязнаўчым узроўні.

ў Полацку, Нацыянальны гістарычны і Гродзенскі гістарычны музеі. І кожная кніжніца вывучае тыя калекцыі, якія ёсць у фондах. Трэба таксама адзначаць, што з Беларуссю трывалыя навуковыя кантакты падтрымліваюць зоркі сусветнай бібліялогіі (навукі пра кнігу): польскі прафесар Кшыштаф Мігань і доктар навук пецярбургца Аркады Сакалоў.

На жаль, як заўсёдызначае мэтр айчыннага кнігазнаўства Таццяна Рошчына, цэльных кнігазбораў — кляштарных, вучэбных, грамадскіх, нават прыватных — да сённяшняга часу на Беларусі не захавалася: можна знайсці толькі большыя ці меншыя іх рэшткі. Вядома, што патрапіла з прыватных калекцый у Нацыянальную, аль-

бо ў бібліятэку Акадэміі навук, альбо ў нашу Прэзідэнцкую. У Нацыянальнай досыць унушальныя зборы і фрагменты бібліятэк Я. Карскага, М. Янчука, П. Жуковіча, І. Карнілава, Я. Грота, М. Доўнар-Запольскага, У. Пічэты. У бібліятэцы Акадэміі навук — частка бібліятэкі Радзівілаў, бібліятэкі Беркава і Глебкі. Дарэчы, і ў фондзе Прэзідэнцкай бібліятэкі выяўлена 12 прыжыццёвых манаграфій М. В. Доўнар-Запольскага, а таксама выданні з яго асабістага кнігазбору.

У Прэзідэнцкай бібліятэцы — каля 3 тыс. асобнікаў бібліятэкі Панцеляймоны Лепяшынскага, перададзенай яго нашчадкамі. Ёсць кнігі з бібліятэк П. Панамарэнкі, дзеячаў беларускага адраджэння К. Езавітава, В. Ластоўскага, А. Ружанец-Ружанцова, Б. Эпімаха-Шыпілы, А. Сапунова, Е. Раманава ды іншых.

— Якія ж створаны праекты па вывучэнні збораў знаных беларускіх родаў?

— Маю каля 20 выданняў з бібліятэкі Супрасльскага манастыра. Яна перастала існаваць да сярэдзіны XIX ст. Але частка гістарычнай бібліятэкі патрапіла, верагодна, да фабрыкантаў Захертаў. У нас ёсць кнігі, на якіх стаіць штамп на французскай мове “Супрасльская бібліятэка” з калекцыі бібліяфілі і фабрыканткі Жазефіны Захерт. З дапамогай студэнтаў універсітэта культуры і мастацтваў мы будзем рабіць зводны каталог гэтага збору. Другі праект — магчыма, падрыхтуем не толькі каталог, але і адскануем тую частку бібліятэкі Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў, якую маем у сябе. Удзельнічаем і ў тых

праектах, якія ініцыяваны на ўзроўні дзяржавы, — віртуальнае адраджэнне кнігазбораў Радзівілаў, Сапегаў, Беларускага музея і бібліятэкі ў Вільні. Да прыкладу, кнігі з бібліятэкі Радзівілаў ёсць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, у акадэмічнай (найбольш), асобныя выданні — у Прэзідэнцкай і бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, у Нацыянальным гістарычным музеі, — і мы цяпер пад эгідаю ЮНЕСКА ствараем міжнародны зводны каталог бібліятэк Радзівілаў. Цяпер ужо гавораць менавіта пра бібліятэкі Радзівілаў, таму што іх збіралі розныя пакаленні. За савецкім часам у нас была большая частка збораў: трапіла з “трафейных” эшалонаў, якія вярталі ў Беларусь вывезеныя каштоўнасці. Цяпер толькі каля 200 кніг з бібліятэкі Радзівілаў знаходзяцца ў нас. Гэта кнігі на замежных мовах, частка — на рускай. Яны паказваюць кніжныя захапленні роду апошняй генерацыі Радзівілаў: канца XIX — пачатку XX ст. Гэта Антон Радзівіл, Магдалена Радзівіл, Станіслаў Радзівіл, Ежы Радзівіл.

Цяпер, калі аднавілі Нясвіжскі палац і тыя памяшканні, дзе захоўвалася бібліятэка, лагічна было б, на маю думку, усё вярнуць туды. Цэнтры — і навуковыя — павінны быць не толькі ў Мінску і абласных гарадах. Нясвіж некалі быў культурнай сталіцай Вялікага Княства Літоўскага — дзякуючы Радзівілам. І каб вывучаць нашыя калекцыі, навукоўцы, у тым ліку і замежныя, ездзілі б не толькі ў Мінск, а і ў іншыя гарады. А гэта — сувязі, кантакты, міжнародныя праекты на мясцовым краязнаўчым узроўні.

— Наколькі нам вядома, ў аддзеле старадрукаў і рэдкіх выданняў сустракаюцца і мемарыяльныя рэчы: пярсцёнкі, цагляны...

— Пярсцёнкі з рунамі якраз сведчаць пра нашу старажытную пісьменнасць. Сапраўды, мы маем і цэлую калекцыю беларускіх цаглін-пальчатак. З іх будавалі некалі старажытныя беларускія храмы, замкі. Сама меней ім трыста гадоў. Завецка цагляна-пальчатка менавіта так таму, што па сырой гліне праводзіліся рамеснікам адмысловыя баразенкі, каб раствор лепш браўся. Адначасова гэта было і фірменным знакам майстра. Калі лічыць такія цагляны падмуркам матэрыяльнай культуры, дык кнігі можна разглядаць падмуркам духоўнай культуры. А ўсё разам — гэта нацыянальная культурная спадчына. Супрацоўнікі аддзела ездзяць (стараемся, каб два разы на год) у этнаграфічныя вандроўкі. Пабывалі ў Гальшанскім замку, у Ружане — адусюль стараемся прывозіць рарытэты. Іх выкарыстоўваем у афармленні выставак, рэкламнай і папулярнага кніжнай дзейнасці.

На здымку: Валерый Герасімаў сярод старажытных рарытэтаў.

Першы крок

Алег Елісеенкаў:
«Чытаў поўнымі зборамі твораў...»

Духоўнае не вымяраецца матэрыяльным. Але заўсёды робіцца той першы крок, калі чалавек ад першасных запатрабаванняў — быць накармленым і апранутым — пераходзіць на іншы ўзровень. Пошук сябе ў гэтым свеце, імкненне спасцігнуць таямніцы быцця вымагаюць знаёмства з досведам іншых людзей. І чалавек захоплена шукае інфармацыю, прачытвае пророчы артыкулы і кнігі, ідзе ў бібліятэку. Калі ў першы раз? На гэтым пытанне сёння адказвае кампазітар, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі 2011 года Алег Елісеенкаў.

— Першы раз я пайшоў у бібліятэку, напэўна, гадоў у пяць-шэсць. Гэта было ў Маладзечне. Я ўжо ўмеў чытаць, і, больш таго, мяне запісалі! Помню, гэта была падзея: я стаў дарослым, вялікім! А ў Маладзечне памяшканне бібліятэкі — адно з галоўных у горадзе. Уражанне такое, быццам я прыйшоў у храм! Узнімаўся па вялікіх лесвіцах, само памяшканне з калонамі, прасторная зала — гэта была пасляваенная пабудова. Кнігі... Тое адчуванне, калі бярэш іх у рукі, не перадаць. Пах асаблівы запомніўся. Часцяком хадзіў у бібліятэку, мне прапаноўвалі вельмі цікавыя кнігі.

У нашыя дні насупраць скарбніцы стаіць новы Палац культуры, але радуся: і праз сорок гадоў бібліятэка свайго статусу не страціла.

Пасля я закончыў кансерваторыю і трапіў у армію. Каля Раўбічаў у памяшканні клуба размяшчаўся аркестр, у якім я служыў, і там жа была бібліятэка. Чытаў поўнымі зборамі твораў. Перачытаў усё Дагалеўскага, Гогаля, Тургенева... Магу пералічыць вялікую колькасць пісьменнікаў. Прычым, чытаў не толькі творы, а і перапіску. Паставіў сабе такую мэту: ёсць магчыма чытаць — трэба гэта рабіць. За паўтара года службы прачытаў вельмі шмат літаратуры. Не тое што выпадковых кніг, а мэтанакіравана чытаў. У тым ліку і паэзію. Уся тая школьная праграма, як пачатак знаёмства з мастацкім словам, адышла ў мінулае. Я зірнуў на літаратуру па-іншаму.

Цяпер у мяне з бібліятэкай нават зрокавы кантакт: вокны кватэры выходзяць на Нацыянальную бібліятэку. Але шмат якую інфармацыю знаходжу і праз камп’ютар. Хаця “прафесійнай” бібліятэка для мяне застаецца актуальнай паранейшаму.

Трэба сказаць, што і раней, і цяпер мяне заўсёды здзіўлялі работнікі бібліятэкі. Гэта від інтэлігенцыі, як быццам іншыя людзі, больш адукаваныя, заўсёды эмацыянальна напоўненыя, зацікаўленыя. Гэта людзі, якіх я адносіў бы да эліты грамадства.

Алена МАНКЕВІЧ,
загадчык аддзела беларускай
літаратуры XX і XXI стст.
Інстытута мовы і літаратуры
імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН
Беларусі, кандыдат філалагічных навук

Нястомны шукальнік ідэалаў

**Сёння спаўняецца 80 гадоў галоўнаму навуковаму супрацоўніку
Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы
НАН Беларусі, вядомаму вучонаму-літаратуразнаўцу, доктару
філалагічных навук Васілю Пракопавічу Жураўлёву.
Імя В. П. Жураўлёва шырокавядомае ў гуманітарных колах Беларусі
і за межамі краіны. Ён аўтар больш як 200 навуковых прац, у тым
ліку 11 манаграфій (аўтарскіх і калектыўных).**

літаратуры да сюжэтна-кампазіцыйнай будовы твора.

Адным з вынікаў нястомнай працы В. Жураўлёва можа з поўным правам лічыцца і абарона доктарскай дысертацыі “Структура твора. Рух сюжэтна-кампазіцыйных форм”. У гэтай працы ўпершыню ў беларускім літаратуразнаўстве аўтар імкнуўся да вырашэння складаных пытанняў сюжэтна-кампазіцыйнай будовы твора, да вызначэння мастацка-эстэтычных законаў, што ляжаць у аснове яго структуры. Матэрыялам для даследавання паслужылі творы Якуба Коласа, З. Бядулі, М. Чарота, Ц. Гартнага, М. Зарэцкага, В. Быкава, Ч. Айтматава і інш. Шырока была асветлена таксама гісторыя і метадалогія праблемы.

Самая вялікая зацікаўленасць у В. Жураўлёва заўсёды праяўлялася да творчасці пачынальніка нацыянальнай эпічнай традыцыі ў беларускай літаратуры – Якуба Коласа. У многіх сваіх працах даследчык аргументавана даводзіць, што ўсё створанае Коласам для развіцця эпічнай тэндэнцыі ў беларускай літаратуры з поўным правам можа быць названа жывой і дзейснай мастацкай традыцыяй, якая спрыяе паглыбленню ідэйна-эстэтычнага зместу і структурнай сутнасці беларускага рамана на сучасным этапе.

У кнізе “Якуб Колас і паэтыка беларускага рамана” традыцыя, заснаваная Коласам, паказваецца як адзін з важнейшых крытэрыяў ацэнкі мастацкіх якасцей літаратурнага твора. Аўтар абгрунтоўвае неабходнасць арыентацыі на гэты крытэрыі тым, хто, пачынаючы пісаць эпічныя творы, нярэдка недаацэньвае ролю і значэнне літаратурнай тэхнікі і складанасці ўнутраных законаў эпічнага жанру.

Вядома, што адзінства формы і зместу ў творы — неабходнасць. Але доволі часта на практыцы такога адзінства мы не назіраем. У творах або дамнуюць празмерна завостраныя формы ідэалагізацыі і сацыялагізацыі, або — гульня самаізаляваных мастацкіх прыёмаў. Асабліва ў сучасных пльнях авангардызму, мадэрнізму і постмадэрнізму, што акрэсліліся ў нашай літаратуры. Менавіта таму і раней, і цяпер вывучэнне важнейшых законаў паэтыкі і эстэтыкі на матэрыяле лепшых набыткаў нацыянальнай і сусветнай класікі было і застаецца найважнейшай задачай літаратуразнаўства. Абіраючы матэрыялам сваіх даследаванняў багатую і разнастайную спадчыну айчынай літаратуры, яе гісторыі і тэорыі, трымаючы ў цэнтры ўвагі перш за ўсё класіку, даследчык заўсёды засяроджваў увагу на тым моманце, што “сацыяльныя і праблемна-тэматычныя акцэнтны пры ўсёй іх важнасці і актуальнасці трансфармуюцца ў жыццядайную мастацкую сілу слова толькі тады, калі ўсё гэта арганічна і гарманічна спалучаецца з высокапрафесійным пісьменніцкім майстэрствам”.

Пытанні паэтыкі і эстэтыкі засталіся ў цэнтры ўвагі даследчыка і ў манаграфіі “Класіка і літаратурная сучаснасць: духоўны патэнцыял чалавека”, якая пабачыла свет у пачатку бягучага года. Абапіраючыся на фундаментальныя асновы літаратурнай класікі (Я. Колас, Я. Купала, М. Гарэцкі, М. Багдановіч, І. Мележ, А. Пушкін), аўтар выяўляе глыбінны прычыны фарміравання і складання яркіх чалавечых характараў і сацыяльных тыпаў эпохі на каардынатах побыту і быцця, у межах “малага” і “вялікага” гістарычнага часу. Шырока і ўсебакова даследчык раскрывае галоўныя матывы і стымулы таго, як і якімі мастацкімі спосабамі нацыянальная літаратура дасягала эстэтычных поспехаў на шляху чалавечазнаўства і якімі маральна-этычнымі і эстэтычнымі крытэрыямі вымярала і выпрабаввала

чалавека на чалавечнасць. У кнізе таксама вылучаецца і грунтоўна асэнсоўваецца праблема пісьменніцкага пошуку дэтэрмінацыі, што садзейнічала ці перашкаджала фарміраванню чалавека-грамадзяніна, чалавека-асобы. Акцэнтуюцца ўвага на вылучэнні наспелых задач мастацкасці і вузлавых законаў навізны і наватарства ў літаратуры.

Нетолькі навукоўцам, але і арганізатарам давялося адчуць сябе Васілю Пракопавічу. На працягу многіх гадоў працы на пасадзе загадчыка аддзела беларускай літаратуры XX стагоддзя пад навуковым кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле В. П. Жураўлёва выконваўся шэраг калектыўных планаў тэм, апошняя з якіх “Беларуская літаратурная класіка і сучаснасць: праблемы характаралогіі” была паспяхова завершана ў 2010 годзе.

Васіль Пракопавіч Жураўлёў вядомы сёння ў навуковых колах не толькі як таленавіты глыбакадумны даследчык літаратурнай класікі і сучаснасці, але і як актыўны грамадскі дзеяч. Шмат сіл і энергіі ён працягвае аддаваць выхаванню літаратуразнаўчай моладзі. Вялікую ўвагу надае падрыхтоўцы навуковых кадраў, паказваючы ўзор таго, як трэба ведаць літаратуру і пісаць пра яе. Ён з’яўляецца намеснікам старшыні спецыялізаванага Савета па абароне доктарскіх дысертацый пры Інстытуце мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі. В. Жураўлёў часта выступае аэкспертам і афіцыйным апанентам кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый. Дапамагае ў навуковай працы маладым даследчыкам. Ім падрыхтавана 6 кандыдатаў і 1 доктар філалагічных навук.

Сваімі навуковымі публікацыямі, выступленнямі ў сродках масавай інфармацыі В. П. Жураўлёў актыўна ўдзельнічае ў вывучэнні сучаснага літаратурнага працэсу, павышэнні мастацкага ўзроўню літаратурнай творчасці, уносіць адпаведны ўклад у развіццё нацыянальнай культуры.

Аддана праца вучонага і значны ўклад у даследаванне праблем тэорыі і гісторыі беларускай літаратуры высока ацэнены. У 2002 годзе В. П. Жураўлёву была прысуджана Дзяржаўная прэмія Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры. Узнагароджаны ён таксама граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Свой юбілей Васіль Пракопавіч сустракае поўным энергіяй, цікавых ідэй і маштабных планаў. Ён працягвае працу ў галіне даследавання эстэтыкі і паэтыкі ў мастацкіх творах, выступае з дакладамі на навуковых кангрэсах і канферэнцыях, шмат увагі надае навінкам сучаснай беларускай літаратуры. Мы, вучні і калегі Юбіляра, шчыра віншваем яго з новай вясной. Жадаем здзяйснення ўсіх задум і планаў, моцнага здароўя, плёну ў працы і творчага палёту думкі яшчэ на доўгія гады.

Міхась КЕНЬКА

У святле літаратуразнаўства

У Магілёўскім дзяржаўным педагагічным універсітэце прайшла міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Куляшоўскія чытанні”. Адна з секцый была незвычайнай, яна называлася “Інтэлектуальная проза А. Андрэева як феномен рускамоўнай літаратуры Беларусі” і была цалкам прысвечана творчасці аднаго пісьменніка.

думка, пачуцці, выказаньня ў арыгінальнай па стылі форме — вось галоўнае, што вызначае асаблівасць яго твораў. Ужо ў першым дакладзе доктара філалагічных навук, прафесара І. Скарапанавай “Астральная вобразнасць у творчасці Анатоля Андрэева” былі дакладна расставлены акцэнтны: галоўныя героі прозы пісьменніка імкнуцца да неба, Сонца, якія выступаюць у якасці “свяцільніка розуму”.

Даклад кандыдата культуралогіі дацэнта В. Таланцавай “Канцэпцыя элітарызму як філасофская праблема ў прозе Анатоля Андрэева” вылучае ключавую традыцыю, якая паслядоўна выступае ў прозе А. Андрэева. Тэму персанацэнтрыз-

му прадоўжыў даклад аспіранткі кафедры ВДУ імя П. М. Машэрава Ю. Пасюцінай “Персонацэнтрычны тып героя (аповесць А. Андрэева “Апельсіны на асфальце”)

Тэма традыцыі была падхопленая і па-рознаму выглумачана і ў іншых дакладах. Нельга сказаць, што ў іх закралася толькі тэма асобы, творчасць Анатоля Андрэева асэнсоўвалася ў розных аспектах, гэта было вызначальным у рабоце секцыі. Доклад лінгвіста, кандыдата філалагічных навук дацэнта С. Кураша (МДПУ імя І. П. Шамякіна) “Тэкст & метафара: рэфлексія vs. творчасць (чытаючы А. Андрэева)” у дыскусійным ключы закрануў “метафарычную” канцэпцыю творчасці пісьменніка і літара-

туразнаўцы; даклад кандыдата філалагічных навук дацэнта А. Іванова (МДУ імя А. Куляшова) “Літаратуразнаўчы падтэкст прозы А. Андрэева” быў прысвечаны літаратуразнаўчым алюзіям, якімі насычаны мастацкія тэксты пісьменніка і часта прыхаваны ад павярхоўнага погляду; старшы выкладчык кафедры тэорыі літаратуры БДУ С. Крывілова вынесла на абмеркаванне матэрыял з уласнага выкладчыцкага досведу: “Мастацкія тэксты А. Андрэева як матэрыял для правядзення практычных заняткаў і КСР па тэорыі літаратуры”. Нарэшце, аўтар гэтых радкоў распавядае пра своеасаблівы перакладчыцкія праблемы падчас пераўвасаблення прозы пісьменніка: “Асаблівасці пе-

ракладу інтэлектуальнай прозы Анатоля Андрэева на беларускую мову (памяткі перакладчыка)”.

Секцыя стала свайго роду феноменам і прэцэдэнтам у гісторыі літаратуразнаўчых навуковых канферэнцый. Упершыню творчасць рускамоўнага сучаснага пісьменніка Беларусі стала прадметам такога ўважлівага і рознабаковага разгляду. І, паводле агульнай высновы яе ўдзельнікаў, такая спроба аказалася ўдалай: усім было цікава, на пасяджэнні панавала сапраўды творчая атмасфера, адбылася дыскусія, было выказана досыць многа вартых увагі думак, ідэй.

Сам “віноўнік урачыстасці” выступіў на пленарным пасяджэнні канферэнцыі ў якасці тэарэтыка літаратуры з дакладам “Персонацэнтрычная валентнасць мастацкай літаратуры” і прыняў актыўны ўдзел у рабоце секцыі.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Неалітычны трохкутнік

Калі ж Ран не прынясе крэмень, то яе мужам станеш ты, дужы Сын мядзведзя. Малады паляўнічы накіроўваецца ў падарожжа...

Зварот да творчасці В. Гігевіча быў цікавы асабіста для мяне па дзвюх прычынах. З аднаго боку, у беларускай літаратуры з'яўляецца няшмат твораў, прысвечаных гістарычным, а тым больш дагістарычным часам. Таму, разгортваючы кожны раман, аповесць ці нават аповяданне такой тэматыкі, заўсёды спадзяешся на мастацкае адкрыццё, якое прымусяць беларусаў яшчэ больш усведамляць сваё слаўнае мінулае. З другога боку, цікавіла асоба аўтара, напаяўзбытая новым пакаленнем чытачоў і маладымі ўдзельнікамі літаратурнага працэсу. Між тым, быў час, калі Васіль Гігевіч, які актыўна друкаваўся, прычым, у жанрах, мала распрацаваных у айчынай літаратуры, успрымаўся як лідар маладой прозы.

Калі падыходзіць да аповесці з пазнавальнага пункта гледжання, чытач сапраўды можа

атрымаць пэўнае ўяўленне пра першабытны лад. Аўтар здолеў перанесці ў час да нашай эры, перадаць свядомасць людзей таго часу, іх погляды на прыроду і будову свету. Але пры асэнсаванні "Страчанага шчасця" як мастацкай з'явы давядзецца канстатаваць, што аповесць В. Гігевіча, на вялікі жаль, расчароўвае. Такая катэгарычная ацэнка звязана хутчэй з патэнцыялам твора, які не быў выкарыстаны аўтарам належным чынам.

Галоўная праблема "Страчанага шчасця" бачыцца ў неадпаведнасці матэрыялу прапанаванаму жанру. Бо калі разглядаць твор як аповесць, знайсці ў ім рысы гэтага жанру надзвычай цяжка. Каб вызначыць крытэрыі ацэнкі, дазволі сабе працаваць урывак з артыкула "Аповесць", напісанага П. Дзюбайлам для "Беларускай энцыклапедыі": аповесць "ад аповядання адрозніваецца больш шырокім ахопам рэчаіснасці, больш склада-

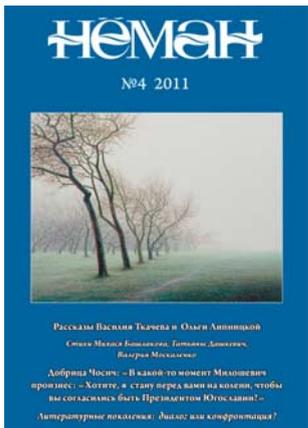
ным сюжэтам, шматгранным раскрыццём характараў. У цэнтры аповесці, як правіла, адна сюжэтная лінія, адзін герой".

Што мы бачым у "Страчаным шчасці"? Так, у творы В. Гігевіча сюжэтных ліній некалькі. Але складаецца ўражанне, што аўтар паспрабаваў ахапіць неахопнае. Апісанне здабычы сома, якога злавілі ў рацэ Пры Ран і два яго маладыя сябры, паказвае знаходлівасць паляўнічых. Намалюваныя любоўны трохкутнік (Ран — Мая — Сын мядзведзя) належным чынам перадаў атмасферу першага кахання. Размовы паляўнічага Бабуна з дзецьмі сталі чудаўнай казачнай гісторыяй, што мае дыдактычную накіраванасць. Падарожжа па крэмень, якое ўключала бойку з мамантам і дзіком, прэтэндуе на самастойны твор у жанры прыгодніцкай літаратуры. Нарэшце, сон Рана вырастае ў асобнае фантастычна-філасофскае эсэ. Калі б В. Гігевіч падзяліў крыху больш як сорок часопісных ста-

ронак на невялікія аповяданні, жонкае з якіх мела б сваю тэматыку, мог бы атрымацца нядрэнны эфект. Яшчэ адной альтэрнатывай бачыцца стварэнне на аснове "Страчанага шчасця" рамана. Тады б заяўлены ў творы фрагменты маглі пераўтварацца ў паўнаватасны твор.

Але гэтым разам у жанры аповесці напаткала няўдача. Калі ўлічыць, што чытач так і не ўбачыў у "Страчаным шчасці" завершанай канцоўкі (канчатковыя лёсы амаль усіх герояў засталіся не тое што неведомымі, але і не прамалюванымі пункцірна), а знешняе дзеянне пераважала над унутраным псіхалагізмам, з-за чаго вобразы большасці нашых прашчураў атрымаліся надзіва спрошчанымі, вынік не самы лепшы. Пакуль што замест паўнаватаснага, цэльнага твора ў аўтара атрымаліся таленавіта зробленыя фрагменты, накіды, якія пры далейшай працы могуць выліцца ў сур'ёзны твор.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

Агучаны крышталі

Нет у поэзии ни смерти,
ни начала.
Как человек и воздух,
кровь и хлеб,
Она жива. И, пела иль молчала,
Всегда была одной
из высших треб.

У красавіцкім "Нёмане" мяне зацікавілі вершы Тацяны Дашкевіч. І гаварыць пра іх я буду не з той прычыны, што ў нумары няма іншых цікавых матэрыялаў (бо яны ёсць), а дзякуючы ўласнаму досведу навізны, якога і чакаеш пастаянна ад літаратуры і наогул ад пісьма. Нізка вершаў з пункта погляду агульнага не вылучаецца тэматычна з рускамоўнай паэзіі Беларусі: тая ж, па руску кажучы, "надмирность" (які гэта па-беларуску — хіба "беззямельнасць"?), і латэнтная рэлігійнасць. Аднак у вершах Т. Дашкевіч адчуваецца (о як дорага гэта каштуе!) уласны завершаны погляд на самую сябе і прызначэнне паэзіі. У лірыцы — дасканалае развіццё сюжэта (не абарванага на паўкроку і не расцягнутага пугай), дакладнасць і ўцямнасць выказвання спалучана з пэўнай творчай рытміка-сінтак-

січнай раскіданасцю, як быццам ненаўмыснай. У замысленым слове цяжка не збочыць на банальнасць. Т. Дашкевіч гэта ўдаецца, і яе паромшчык Гоша, які

... в кулаке раскуривает "Астру",
Пыряет грозно
в оттели шестом,
Когда к нему
его приходит паства
И заполняет дряхленький паром.

— хоць і злучаецца з міфапаэтыкай, але не настолькі, каб стаць у ёй пазнавальным. Магчыма, важней тут якраз дэталі і ўласна апісанні:

Здесь в каждом
одиноком пассажире
Есть небо, океаны и земля,
Особое понятие о мире
И личное понятие рубля.

У вершы "Сястра" разгалінаваны рытмічны малонак вабіць успрыняцце, але праз ускладненыя вобразы (якія пры жаданні працягваюцца перарываецца вязь сюжэта. Адначасна з тым наступны верш, "Іна", таксама пабудаваны на суплёце метафар, менавіта праз цэласнасць вобраза і вызначанасць адрасата выйграе:

То несёт, как безумная, бредни,
То сминает, как мякиши, судьбу,
То нацепит цветастый передник,
Одиноко играя в рабу.

Да, она не уронит короны,
Ей соседский смехон говорок.
У инакой иные иконы,
Да и норев — взведённый курок.

Тут заўважаецца, вядома, згущанасць маўлення і нават гульняслоўе. Аднак і гэта ў творчым метадзе не пануе, хаця і праўляецца пастаянна. Рэч у тым, што кандэнсуецца не толькі паэтычная фонка, але і вобразнасць. Вершы зрэдку нагадваюць красворды. Вось жа, на іх таксама заўжды знаходзіцца аматары. Ненаўпростае выказванне спараджае недамоўленасць, якую, адпаведна, хочацца "дамовіць". Вельмі важны тут становіцца фінал. І, трэба сказаць, Т. Дашкевіч імкнецца яго выганчаць. Так, у вершы "Пастух" апошні катрэн напісаны на адну рыфму, што адмяжоўвае яго ад астатніх радкоў, але ў той жа час спыняе ўвагу і адмыслова падагульняе твор:

Это бывает —
тогда ничего не сберечь,
Чудища-юдища
прямо ползут по земле,

Страшно послушать
их потустороннюю речь,
Страшно увидеть
их водные рыла во мгле.

Нынче чуть ветрено,
знойно, и солнце слепит,
Словно овечки, по берегу —
стадо ракут,

Только плеснёт
в отдалении рыбушка кит,
Чистая рыба —
и в тайный воротится скит.

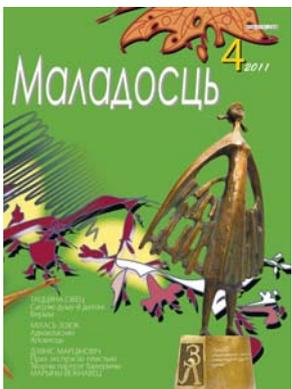
Тут затоенае не раскрылася, не агалілася, і таму вабіць (вядома, да канца гэта адчуеш, калі прачытаеш верш цалкам).

Больш побытавыя, хоць і таксама з праекцыяй у сімвал, выглядаюць творы "Транзіт" і "Камыш". Праз іх вобразную адвечнасць слізае, тым не менш, нешта новае: кампанеўка саміх вобразаў, хутчэй за ўсё. Але ўсё-такі гэта не самыя моцныя вершы.

Наогул уражвае самапэўнасць лірыкі Т. Дашкевіч. І, як ужо вышэй сказана, відавочнасць выпакутаванага права на сваё слова. Як завяршае яна сваю падборку:

Нет пути и мне, мой друг, много:
Упереться в землю и гореть.
Инакш, бадай, і не скажаш.

Алеся ЛАПШКАЯ

Непрадказальнасць іншасвецця

віснай восені толькі праз тое, што завядзеш гадзіннік? Аўтарка паслядоўна дае адказы на адны пытанні і правакуе чытача на іншыя, і пры гэтым стварае сваю мадэль іншасвецця, якое існуе па адвечных прынцыпах: свет такі, якім ты хочаш яго бачыць, надвор'е ў ім адпавядае твайму настрою; марна злавацца на нястачу; будзь упэўнены, што знайдзеш, і шукай. Іншасвецце ў аповяданні дакладна такое, яким яго ўяўляюць ягоныя насельнікі (пераважна нябачныя адзін для аднаго). Усё намысленае, пажаданае ці прамоўленае неадкладна ажыццяўляецца — іншыя асаблівасці гэтага свету героі вывучаюць пакрысе і самастойна.

Гісторыя стасункаў між героямі — былым таксістам і цяжарнай Асяй — напісаная проста, але мае сваю глыбіню (як, зрэшты, і павінна быць). Ася — увасабленне жаночага, прычым не толькі вонкава (ружовае сукенка, жывот, палахлівасць, чулінасць), але і архетыпова. Жанчына нясе святло

і цеплыню ў жыццё незадаволенага, скептычнага мужчыны, яна робіць утульным і ўладкаваным ягоны побыт, наладжае стасункі з іншымі. Нават рыпучая хацінка пры набліжэнні гасці пачынае кукаравіцца плюшчом. "А ад дзяўчыны больш карысці, чым шкоды", — па-мужчынску практычна значае герой, якога напачатку адштурхоўвала сентыментальнасць і рамантычнасць Асі — і ў хацінцы ўтвараецца "амаль звычайная" сям'я.

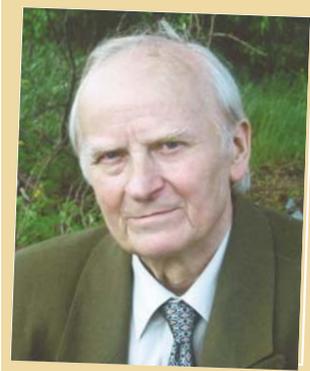
Варта адзначыць вялікую ўвагу, клапаціліваю ахайнасць, любоў пісьменніцы да сваіх герояў, да створанага ёю мастацкага свету, што даволі рэдка сёння сустраеш. У некаторых творах К. Мядзведзева перабольшвае з дэталізацыяй чароўнага казачнага антуражу — у "Рыпучай хацінцы" апісанні не падаюцца празмернымі, але пералік разнастайных страў хатняй кухні (ад рыбнай юхі да чарнічнага пірага), бадай, завабіць кожнага ва ўласную варывеньку. Да

таго ж, з'яўляюцца думкі пра смак іншасветнага, даволі спакойнага жыцця, дзе ўсе дзівосы прыемныя і бяспечныя — нават пачвара, якая спускаецца з неба па лесвіцы; белая і ціхая, яна салодка спіць у бярогу...

Улюбёны жанр Кацярыны Мядзведзевай — казка. Піша пісьменніца на рускай мове, але пераклад "Рыпучай хацінкі" (відаць, аўтарскі) дае падставу меркаваць, што ўсе яе казкі могуць быць выдатна пераствораны на беларускай мове. Кацярына Мядзведзева ўжо знайшла сваё рэчышча, свой стыль, сваю суаднесенасць падзейнага, інтэлектуальнага і апісальнага. "Рыпучая хацінка" — напраўду адзін з самых удалых на сёння твораў пісьменніцы. І добра было б, каб побач з ім пабачылі свет перакладзеныя на беларускую мову "Разламашкі майстра Люфта".

Асаблівасць казак Мядзведзевай — адсутнасць дыдактызму, памкнення да размежавання герояў на станоўчых і адмоўных,

ілюстравання "правільных" форм паводзін і стасункаў. Шмат якія творы, гэтаксама як "Рыпучая хацінка", маюць адкрыты фінал: замест таго каб падводзіць рысу і фармуляваць мараль, лепш яшчэ на імгненне пакінуць чытача ў казачным свеце, даць яму магчымасць аглядзецца і ўявіць працяг. Няма ў творах гэтай аўтаркі і награвушчвання нечаканых здарэнняў ды фантастычных персанажаў. Зусім не гэта патрэбна сапраўднаму казачніку, ці, дакладней, яго чытачам. Вабіць у казках найперш ірацыянальнасць, непрадказальнасць іншасвецця, дзе далёка не ўсе здарэнні і героі павінны размяркоўвацца па табліцы "добрае — кепскае". Вабіць прыгажосць і незвычайнасць чароўнага свету, вабіць арыгінальнасць высноў, да якіх падводзіць, а не штурхае пісьменнік, вабіць яго ўласнае захапленне створаным. І сапраўды добра, калі казачнік дапамагае зразумець, у чым адмысловасць і вартасць казкі.

Павел Саковіч

Вось і прыйшоў гэты слаўны юбілей: у няспынных клопатах, добрых справах і напружанай творчай працы Павел Саковіч размяняў свае сем дзясяткаў. Нарадзіўся ён за месяц перад вайной у горадзе Орша, але ў хлапечую памяць на ўсё жыццё ўрэзаліся жажлівыя малюнкi нямецкай акупацыі. Потым была цяжкая пасляваенная барацьба за сваё месца на зямлі. Скончыў школу і гістфак Белдзяржуніверсітэта, служыў у арміі, працаваў на заводзе, у рэдакцыях аршанскай “раёнкі” і рэспубліканскай “Чырвонай змены”, у партыйных камітэтах і Міністэрстве культуры, загадваў культурна-масавым аддзелам Белсаўпрофа, быў намеснікам старшыні Рэспубліканскага савета па турызму. У 1996 годзе вярнуўся да журналісцкай і літаратурнай дзейнасці: стаў загадчыкам аддзела часопіса

“Польмя”, затым перайшоў у “Вожык”, дзе, дарэчы, працуе і цяпер. Напісаў шмат кніжак прозы, паэзіі, сатыры і гумару, твораў для дзяцей. Лаўрэат літаратурнай прэміі імя К. Крапівы ў галіне сатыры і гумару, а таксама прэміі Васіля Віткі за творы для дзяцей.

Бадай, як ніхто іншы, Павел Саковіч любіць сустрэчы з чытачамі.ездзіць па рэспубліцы, часта бывае ў Оршы, на радзіме У. Корбана ў Барані. Сустракаецца з землякамі ў бібліятэках, музеі У. Караткевіча, навучальных установах горада. А яшчэ ён аўтар тэксту гімна Оршы. Трэба сказаць, землякі адносяцца да сьлынага паэта з такой жа шчырай і прязнай любоўю.

Віктар ГАРДЗЕЙ

Матчына мова

Гаворку вяду з беларусам “тыповым”,
Ды чую ў адказ я не нашыя словы.
Нібыта не крэўныя мы, а чужыя,
Ці ведаем самі, хто ёсць мы такія?
Хапіла нам ліха, жывём беднавата,
Без матчынай мовы —

бацькоўская хата.

Ці вернецца памяць

да ўсіх нас калісьці

На словы і песні,

што чулі з калыскі?

Каб мы гаварылі з усімі нароўні

На мове прыгожай,

спрадвеку шануюнай.

Каб нас не лічыў

хтосьці белаі варонай

І больш не касіўся

ў наш бок падазрона.

А можа, настрой мой

журботны заўчасны:

Прарэжацца ўрэшце

наш голас выразны?

З народамі станем

братаница нанова,

Бо ў нас, як і ў іх,

будзе матчына мова!

Я на шчацэ сваёй адчуў
На нейкі момант след гарачы...
Слязіну ветрык мне змахнуў,
Каб хто чужы яе не ўбачыў.

Самотны верш

Памяці Алеся Пісьмянкова

Не пацячэ назад рачулка,
Ды раптам запаволюць плынь.
І гай працяглым стогнам гулкім
Сустрэне горшую з навін.

Асірацела рэчка Бесядзь,
І родны край знямеў, прывіх.
Блукае толькі рэха дзесяці
Алесева ў лясах грыбных.

Прысуд заўчасны і суровы —
Плыць Стыксам,
мёртваю ракой,
Але душа яго і слова
Зліліся з Бесяддзю жывой.

Што сэрыу міла, ім апета,
І хоць пайшоў ён назаўжды,
Ды голас боскага паэта
Гучыць для нас з таго сусвету
Праз межы вечнай нематы.

Мае гімны

Мой першы гімн —
Жанчыне той,
Якая Свет мне падарыла.
І сонцу гімн асобны, свой,
І Оршы гімн — радзіме мілай.

Мне гімн каханню не забыць,
Шчымлівы гэтка і напеўны.
І гімн свабодзе загучыць:
Такі ствараецца, напэўна.

А Богу гімн — нібы вянец
Маёй удзячнасці без краю...
Багаславі той гімн, Айцец,
Які душа сама спявае!

Аб зямным і вечным

Так хочацца спакою, цішыні,
Каб прыздумцаца аб вечным,
Узняцца да касмічнай вышыні,
Прайсціся, можа,
Шляхам Млечным...

Сваё сузор’е ў цемры адшукаць,
Нібы акенца роднай хаты,
І каб за плечы, як братоў, абняць
Маіх ахоўнікаў — Блізнятаў.

А думкі болей —
аб крыжы зямным,
Які гняце душу і плечы.

Мы гэтым светам мала даражым,
Бо так спяшым вярнуцца ў вечнасць.

Груганы

Пражыў нямала я,
ды што з таго,
Калі да шчасця
не дажыў свайго.
Чаму жар-птушка
так і не злавіў?
Пяра яе —
і тое не здабыў!
А можа, пашанцуе
раптам зноў:
Жар-птушка вернецца
з юнацкіх сноў?
З надзеяй азірнуўся я.
Адны
Сядзяць наўкол, чакаюць...
груганы.

Фота Алеся Высоцкага

Ветрык

Ён з краю роднага прымчаў
І мне прынёс, як прывітанне,
Знаёмы водар кветак, траў,
Лясоў гаючае дыханне.

У ім пачуў я шум дуброў,
Аршыцы ціхае журчанне...
Паабяцала сто гадоў
Зязюлі шчодрае куванне.

Чутны мне блізкіх галасы,
Нібы я зноў у роднай хаце.
Цярэбіць ветрык валасы
Пяшчотна, як рукою маці.

Белы аркуш паперы
Для чарговага верша
Пакуль застанецца чыстым.
Часу няма на сустрэчу...
На лірыку...
А гэта — пішу не табе.

Крычала неба — дарыла крылы.
Крычалі крылы, спаткаўшы неба.
Крычалі зоркі — многалоссем
Сузор’я Рака (а можа, Льва)...
І толькі Месяц не хваляваўся —
Ён быў спакойны, як і заўжды...

Гадзіннік б’е дванаццаць. Смутак. Цемра.
Я зноў адна — адлічваю хвіліны.
Па крузе кроцаць стрэлкі — ціха, мерна,
І час цячэ — няўмольны, несупынны.

Радкі ліста — як перлінкі караляў.
Твой Інтэрнэт адключаны надоўга...
Я — моўчкі. І ніякіх дакаранняў.
Адказваеш бясслоўным маналагам.

Імгненні крокаў — лесвіца — кватэра.
Гадзіны — ад расстання да сустрэчы.
Ты кажаш, што галоўнае — кар’ера,
А я сумую — зноў адна, дарэчы.

Чырвонае — сунічнік,
А за штрафой — штрафа...

Я стаўлю яркі клічнік
Пад гукі “ля-ля-фа”.
Суджэнняў лаканічных
Дапівваю раздзел...
І раптам — стаўлю клічнік! —
Крок...

Дымка...
Думка...
Стрэл!

У жменьку збіраю кавалачкі сну.
Прысвечана марам
старонка жаданняў.
І ўсё ж на хвіліначку ў неба зірну:
У зорках жыве
старадаўнасць паданняў.

А заўтра згатую духмяны настой
І зноў зачарую цябе, мой філосаф.
Ужо надакучыў сваёю лухтой,
Што ты —
на р а д ж э н е ц нябёсаў!

Кожны мой дзень пачынаецца
Дотыкам вуснаў тваіх,
Кубкам духмянай гарбаты,
Лёгім радком...

Кожны мой дзень пачынаецца
Промнямі сонца,

А калі іх няма,
То — бліскавіцамі...

Кожны мой дзень пачынаецца
Цікаўнымі пераглядамі з дысплеем:
“Ну што, засумаваў?”
“Ну што, нафантазіравала?”

Ці варта казаць,
Што кожны мой дзень
пачынаецца
з цябе?..

Цярноўнік да крыві расфарбаваў далоні.
Па вастрыі ляза (або па тонкім шккле)
Я да цябе іду... Нябёсы ні пры чым —
Яны вышэй за ўсё і толькі назіраюць.
А я абрала шлях: ты клічаш да сябе —
Да зорак. Да вышынь. Да сонца.
Да Жыцця!

Мы на некалькі слоў адышліся,
А на сотні радкоў ліставанне.
Нашы лёсы як быццам спляліся...
Мы не ведалі: хутка — расстанне.

Ты ад’ехаў, а я засталася
Зноў адна — на асеннім пероне.
Шэпт лістоты — мелодыя вальса.
У абдымках дажджу дзень патоне...

Яна Явіч

Стаўлю клічнік

Контурны знаёмага горада...
Сёння ўжо не вернемся.
І — увогуле...
Ад’язджаем... Сум і маўчанне.
Жаданне сысіці з цягніка,
збегчы куды-небудзь.
Але — нельга...
Наперадзе — невядомае...
Чаго чакаць ад лёсу ў далейшым?..
Бясконцы ланцуг падзей.
Штосьці такое... вечнае,
Даўжынёй у жыццё.
... Абрывы невядомага
(а яно так блізка!..)
І — наогул...

Ліст...
Лета паставіла клічнік (!).

Кніжны свет

27 мая 2011 г.

Марына ВЕСЯЛУХА,
фота Юргена Баўэра

Прыгажосць ці праўда?

Адным з самых яркіх і запамінальных чытанняў, што прайшлі падчас Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу, стала сустрэча з нямецкім пісьменнікам Клеменсам Маерам. Кароткае інтэрв'ю з аўтарам, а таксама ўрываек з яго рамана «Калі мы марылі» ў перакладзе на беларускую мову прадстаўляем увазе чытачоў «Кніжнага свету». Дарэчы, у хуткім часе твор можна будзе прачытаць цалкам: ён выйдзе на рускай мове ў адным з расійскіх выдавецтваў.

— Клеменс, у цэнтры вашай пісьменніцкай увагі сацыяльная тэматыка. Наколькі гэты кірунак актуальны ў час засілля фэнтазі?

— Чаму я гэта раблю, нават не ведаю. Справа ў тым, што я жыву ў такой мясцовасці, у такім раёне, дзе жывуць не надта багатыя людзі. Таму пішу пра тое, што бачу кожны дзень. Я сустракаюся з гэтымі людзьмі, некаторыя з іх беспрацоўныя, некаторыя маюць іншыя цяжка-

сці. Магчыма, калі б я паходзіў з іншай сям'і ці вырас бы ў іншым квартале, я пісаў бы зусім пра іншыя рэчы.

— У такім выпадку, якая з функцый літаратуры: рэалістычнасць, адлюстраванне праўдзівага жыцця ці літаратура для паказу прыгажосці — для вас больш актуальная?

— Для мяне маюць права на існаванне і першае, і другое стаўленне, калі абедзве гэтыя пазіцыі нейкім чынам сустракаюцца, перасякаюцца. Я не лічу, што літаратура, мастацтва павінна быць толькі такім, як у мяне. Гэта могуць быць, напрыклад, вершы ці пейзажная замалёўка. І я не бачу супярэчнасці ў тым, каб літаратура з аднаго боку была рэалістычнай, а з іншага — мела вельмі высокія прэтэнзіі на эстэтыку. Літаратура — гэта для мяне заўсёды таксама і музыка. Аднак гэтая музыка не проста існуе сама па сабе, яна транспартуе нейкую драму, і гэтая драма мае сацыяльныя карані. Часам гэта не музыка, а рытм гукаў, скажам, аўтамата — «тра-та-та-та». І гэта музыка, гэты рытм павінен нешта несці, раскажваць пра наша грамадства, пра людзей. І гэта гісторыя павінна быць пабудавана як добрая драма.

— Наколькі для вас важная зваротная рэакцыя чытача?

— Вядома, для мяне важная зваротная рэакцыя, але я пра гэта не думаю, калі пішу. Канечне, тое, як адгукнецца яго слова, цікавіць кожнага пісьменніка, бо кожны пісьменнік хоча, каб ягоныя творы закранулі, каб яны штосьці прывялі ў рух у чалавеку. Добрая літаратура заўсёды выклікае ў людзей эмоцыі, гэта могуць быць смех, плач, лютасць.

— Каго лічыце сваім настаўнікам у літаратуры?

— Сапраўды, у мяне ёсць літаратурныя настаўнікі, у першую чаргу гэта амерыканскія пісьменнікі. Эрнест Хемінгуэй — ад яго я шмат чаму навучыўся. Аднак магу назваць і іншых. Гэта Антон Чэхаў, Іван Тургенеў... Яны для мяне былі вельмі важныя. Сярод літаратурных настаўнікаў ёсць і нямецкія пісьменнікі. Я з самага дзяцінства займаўся літаратурай, чытаў, я ўвогуле шмат чытаю.

На працягу васьмі год у школе Клеменс вывучаў рускую мову, таму і аўтограф чытачам «Кніжнага свету» пакінуў на руску: «Мир и дружба».

Клеменс МАЕР

Дзіцячыя гульні

Я ведаю адзін дзіцячы вершык. Я мармычу яго сам сабе, калі думкі ў маёй галаве пачынаюць скакаць па-вар'яцку. Мне здаецца, мы напявалі яго, гуляючы ў класікі, але можа быць, я сам яго выдумаў альбо проста прысніў. Часам я варушу вуснамі і бязгучна прамаўляю яго, часам проста пачынаю мармытаць і нават не заўважаю гэтага, бо ў галаве кідаюцца ўжо скокі ўспаміны, не, не проста якія-небудзь, а ўспаміны пра час пасля вялікага пералому, пра тую гаду, калі мы ўстанавілі кантакт.

Кантакт з рознакаляровымі аўтамабілямі, півам «Хольстэн Піль-зэнэр» і настойкай «Егэрмайстэр». Нам тады было каля пятнаццаці, і «Хольстэн» быў занадта аскамістым, таму пілі мы звычайна, кіруючыся нацыянальнай самасвядомасцю, півам «Ляйпцыгер Прэміум

Пільс». Гэта было выгадней, бо здабывалі мы яго непасрэдна ў двары пиваварні. Звычайна ноччу. Бровар, дзе гатавалі «Ляйпцыгер Прэміум Пільс», быў цэнтрам нашага квартала і жыцця. Пачатак прапітых начэй на гарадскіх могілках, бясконцыя разбуральныя оргі і танцы на аўтамабілях падчас сезона моцнага сакавіцкага пива.

Арыгінальны разліў лейпцыгскага бровара быў для нас нібы светлавалосым джынам з бутэлькі, які прыемна хапаў нас за валасы і падымаў над мурамі, ператвараў машыны ў самалёты, пазычаў нам свой дыван, на якім мы адляталі прэч і плявалі на галовы паліцыянтаў.

Але звычайна гэтыя дзіўныя начныя палёты-мроі заканчваліся прыжамленнем у выцвярэзніку альбо ў калідорах паўднёва-ўсход-

няга паліцэйскага ўчастка, дзе мы сядзелі прыкутыя наручнікамі да батарэй.

Калі мы былі дзецьмі (ці можна ў пятнаццаць гадоў называцца дзіцем? Напэўна, мы не былі ўжо дзецьмі, калі першы раз стаялі перад суддзёй, звычайна жанчынай, ці калі яны першы раз ноччу прывозілі нас дадому, а на наступны дзень мы ішлі ў школу, а можа, і не ішлі, а адбіткі праклятай «8» усё яшчэ заставаліся на нашых тоненькіх ручках), калі мы былі мільмі дзецьмі, цэнтрам квартала для нас было вялікае «Нацыянальнае прадпрыемства па выпуску пластыкавых цацак і штампав», адкуль адзін нічым не прыкметны для нас аднакласнік праз сваю маці, якая вырабляла мяккія часткі пячатніцы, даставаў нам штампі і маленькія машыны, за што не атрымліваў ад

нас лупцуноў, а часам нават атрымліваў пару капеек. У 1991 годзе прадпрыемства збанкрутавала, яго будынак быў знесены, а маці малага ўкрывальніка штампав і мадэльных аўтамабіляў засталася беспрацоўнай і павесілася на падворным туалете, за што нічым не прыкметны аднакласнік і надалей не атрымліваў ад нас лупцуноў, а часам нават атрымліваў пару капеек. Цяпер на тым месцы стаіць крама «ALDI», дзе я мог бы танна купіць пива альбо спагеці.

На самай справе з маці таго хлопца ўсё было інакш. У 1992 годзе яна знайшла працу на новай запраўцы «Shell» і заўсёды рабіла выгляд, што не пазнае нас, калі мы куплялі ў яе пива альбо шнапс, таму што на дварэ была ноч і крамы былі зачыненыя а мурны пиваварні часам былі занадта высокія.

Было здорава, што бровар прысутнічаў заўсёды, нават калі мы яго не бачылі, таму што якраз па ру вуліц далей дапамагалі адной бабульцы данесці да дому сумку, альбо таму што была ноч (я маю на ўвазе гэтыя страшэнна цёмныя зімнія вечары, калі бачыш толькі агні і на душы нека маркотна), альбо таму што мы заплочвалі вочы, праходзячы міма. Вялікая старадаўняя пиваварня, дзе гатавалі «Ляйпцыгер Прэміум Пільс», прысутнічала заўсёды. Мы адчувалі яе водар. Яна сапраўды пахла некак страшэнна прыемна вострым хмелем, амаль што як чорная гарбата, толькі шмат лепей. Калі вецер быў спрыяльны, мы чулі гэты пах за кіламетры.

Яшчэ і цяпер я адчуваю яго, калі адчыняю акно, хоць і знаходжуся далёка, але ніхто не хоча пра гэта нічога ведаць. Ды і адкуль ім гэта ведаць? Я нічога ім не раскажваў, а калі бяссоннымі начамі мы ляжым у сваіх ложках, я затыкаю сабе рот канцом коўдры, каб не раскажваць пра тую шалёную часу.

(Працяг на стар. 10)

Прэзентацыя

Дыялог паміж культурай і верай

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА,
фота Наталлі Купрэвіч

Прэзентацыя альбома «Падрыхтуйце дарогу Пану», прысвечанага візіту ў нашу краіну Дзяржаўнага Сакратара Яго Святасці Бенэдыкта XVI кардынала Тарчызіо Бэртонэ, адбылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Арганізатарамі мерапрыемства былі Пасольства Суверэннага Вайсковага Мальтыйскага Ордэна ў Рэспубліцы Беларусь, Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь і Нацыянальная бібліятэка Беларусі.

Падрыхтаваны агульнымі намаганнямі выдавецтва «Pro Christo», інтэрнэт-партала Канферэнцыі Каталіцкіх Біскупаў у Беларусі, ксяндзоў Ігара Лашука і Аляксандра Амяльчэні, альбом з з'яўляецца фотакронікай сустрэч кардынала Бэртонэ, якія адбыліся ў 2008 годзе на беларускай зямлі. Аўтарам каментарыяў да беларуска-італьянскага альбома стаў магістральны капелан Пасольства Суверэннага Вайсковага Мальтыйскага Ордэна ў Рэспубліцы Беларусь Ян Кош'яр.

Як адзначыла намеснік дырэктара па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Людміла Кірухіна, выданне рыхтавалася на працягу паўгода. Прэзентацыя альбома супала з візітам у Беларусь Яго Высокапраасвяшчэнства архіепіскапа старшыні Папскага Савета па масавай камунікацыі Клаўдыа Марыя Чэлі. «Наша мэта — будаўніцтва мастоў і кантактаў, а не разлучэнняў і падзелаў», — падкрэсліў ён у сваім выступленні. Агульны клопат — вяртанне сучаснага чалавека да вышэйшых каштоўнасцей з дапамогай культуры і веры.

Выданне прадстаўнічага класа, урачыста перададзена ў дар Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, павінна стаць сімвалам канструктыўнага супрацоўніцтва паміж Ватыканам, Мальтыйскім Ордэнам і Рэспублікай Беларусь, адначалі выступоўцы.

У мерапрыемстве прымалі ўдзел Пасол Суверэннага Мальтыйскага Ордэна ў Рэспубліцы Беларусь Пауль Фрыдрых фон Фурхер; Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі, арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч; другі сакратар Пасольства Суверэннага Вайсковага Мальтыйскага Ор-

дэна ў Рэспубліцы Беларусь Ян Кош'яр; прадстаўнікі міністэрстваў, ведамстваў, дыпламатычнага корпуса ў Рэспубліцы Беларусь.

На здымку: альбом «Падрыхтуйце дарогу Пану» прадстаўляе намеснік дырэктара па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Людміла Кірухіна.

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 9)

У такія ночы я ўспамінаю Альфрэда Хэлера, якога мы называлі Фрэдам і чый твар адвечных і янак нібы пакрыўся цёмна-сінім цвілым налётам. Ён быў на пару гадоў старэйшы за нас, але ўсё адно выглядаў на пятнаццаць, насіў крутлыя акулляры, нібы добрасумленны вучань, але пры гэтым без вадзіцельскага пасведчання ганяў па квартале і па ўсім горадзе на скрадзёных або за бясцэнна купленых аўтамабільях. Было незвычайна ў яго машыне, дзе з-за раскіданых бляшанак ад піва амаль што не было месца. Едучы, мы вытваралі самыя дзіўныя рэчы. Як толькі мы сядзілі да яго, нешта рабілася з намі, нешта давала нам пачуццё абсалютнай свабоды і незалежнасці, якога мы дагэтуль не ведалі і якое цяпер з ровам вырываўся з нас, здавалася, што патоўчаная машыны Фрэда заваражыла мая суседка-ведзьма, якая грымала пяць каткаў. Часам мы выкарыстоўвалі агушчаную бакавую шыбу як дошку для сёрфіngu, а другой рукой трымаліся за дах. Гэта можна было параўнаць з катаннем на каруселі пасля выпітай бутэлькі 80-градуснага рому маркі “Штро”.

Аднойчы, калі мы ноччу імчаліся праз горад, і яны Фрэд адпусціў руль і сказаў: “Чорт, не магу больш!” Я сядзеў ззаду разам з нашпігаванымі наркотыкамі Маркам і тады яшчэ чыстым Рыка, і мы таксама больш не маглі і заўважалі толькі агні нашага горада, што хутка мільгалі міма нас. А калі б малы Вальтэр, які сядзеў спераду каля нечакана асалавелага Фрэда і якому я пазней *двойчы* за адну ноч выратаваў жыццё (шмат часу пасля гэтага, ужо іншай ноччу, ён усё адно пакінуў нас), — калі б Вальтэр не схпіўся за руль, сеўшы на часткова з’ехаўшага з сядзення Фрэда, і не спыніў аўтамабіль, спаліўшы пры гэтым гуму на калёсах, то я б ужо не жыў ці, можа, застаўся б без правай рукі і падпісваў бы ўсе паперкі толькі левай.

У Фрэда Хэлера быў яшчэ брат Сільвія. Сільвія не валодаў крымінальнай энергіяй Фрэда, але затое ён гуляў у шахматы. Браты жылі разам, і ў той час як Фрэд і Со займаліся ў гасцеўні самымі сумнеўнымі справамі, мы з Сільвія гулялі на кухні ў шахматы. Ён па-свойму тлумачыў правілы, але я прымаў іх, бо, паставіўшы свайго слана на бутэльку ад шнапусу і ставячы тым самым мне, а дакладней, майму каралю шах і мат, ён раскаваў, што ГДР аўтары дактары ў “гэта” змарнавалі яго і яму заставалася жыць толькі пару гадоў. Штосьці з гэтага было праўдай, бо ён сапраўды кульгаў на адну нагу, а левая рука ў яго была амаль што паралізаваная. Яшчэ калі-ніколі яго твар жахліва перакручваўся, ён закатаў вочы, пакуль іх бялікі не зелянелі, і зноў і зноў біўся галавой аб шахматную дошку (я страшэнна баяўся, што які-небудзь востры слон праколе яго вока). Усё гэта так моцна ўражвала мяне, што, нават выйграючы, калі, паводле яго трактавання, мой конь “гвалціў” яго караля, я хуценька здаваўся, гэта значыць, адгрызаў сваіму каралю галаву, засоўваў яго ў чатырохзоркавую маразільную камеру і збігаў у гасцеўню да Фрэда і Со, дзе мы займаліся самымі сумнеўнымі справамі.

Дактары ў гэта змарнавалі яго. Я доўгі час не мог зразумець, што значыць гэтае “гэта” ў расповедах Фрэда і яго брата. Бацькі адмовіліся ад іх, і яны шмат гадоў правялі ў інтэрнаце закрытага тыпу для цяжкіх дзяцей і падлеткаў, у гэта, дзе яго, напэўна, крыху перакармілі антыдэпрэсантамі і перакалолі заспакаляльнымі сродкамі, якія пасадзілі яму печань і ныркі; часам ён раскаваў пра нейкія эксперыменты, але тут я яму не веру. Аднойчы я спытаў Фрэда, ці падтрымлівае

Дзіцячыя гульні

ён яшчэ кантакт з бацькамі. “Не, — сказаў ён, — калі я іх калі-небудзь убачу, мой нож дакладна знойдзе падстаўку”. Цяпер падстаўку, калі падзьме вецер, верагодна, атрымае стары Фрэд, бо засеў ён на нейкай чортавай зоне. Я не ведаю дакладна, якую штуку ён утварыў у апошні раз, што трапіў у гэты будынак, я толькі магу сказаць, што ён ужо — цэлы раз быў на перавахванні і што заведзеную на яго справу можна параўнаць са шматгомай энцыклапедыяй; таксама я ведаю гісторыю, якую раскаваў і якая з часам ператварылася амаль што ў байку.

Ён імчаў па горадзе, паліцыянты гналіся за ім, была ноч, ён меў звычайны градус, але нечакана яго нібы шыбанула. Напэўна, ён запланавану апошняе шоу. Са стылем. Поўны тормаза. Аўтамабіль перакруціўся. Поўны газ. Пратраніў адну паліцэйскую машыну. Пратраніў другую. Задні ход. Тое самае яшчэ раз. Не ведаю, колькі разоў. Але напрыканцы паліцыянты ўжо не маглі адчыніць дзверцы. Тады з машыны выйшаў ён, падняў рукі, нібы Білі Кід, і сказаў: “Здаюся”.

Я не ведаю, ці вылезлі паліцыянты са сваіх “гармонікаў” праз дах, але першаму, які, гайдаючыся,

з Фрэдам выпілі па пары шклянак пшанічнай, а бармен выціраў кроў, якой было на здзіўленне мала. Фрэд казаў, што ніколі ў жыцці не пачуваў сябе лепей, чым калі быў прыбіты да стойкі.

Мой стары школьны прыяцель, напалову прытомны Марк, што сядзеў каля нас, не разумеў нічога з таго, што адбывалася. І па сённяшні дзень нічога не разумею, бо сядзіць недзе ў пустым бэльым пакоі, прывязаны да ложка — так яго лечыць ад нарказалежнасці. Ложак. Лечыць ад нарказалежнасці. Мая маленькая Эстрэліта. Я спяваю, я мару, мая маленькая Эстрэліта. Па-сапраўдному яе звалі зусім не Эстрэліта, але я лоблю называць яе так, па-іспанску гэта значыць “зорачка”; а пасля таго як нейкі паўдурак з ёю на пярэднім сядзенні ўрэзаўся ў дрэва, яна пяць тыдняў ляжала ў коме, а калі зноў прачнулася, стала яшчэ прыгажэйшай, чым дагэтуль; такая маленькая і квотая; пару разоў яна строіла мне вочкі. Але я ўжо не памятаю, якога яны ў яе колеру. Я быццам бы закахаўся, бо яна сапраўды была вельмі прыгожай, маленькай... распунцай. Такі ж маленькі, але не такі прыгожы Вальтэр раскаваў мне гэта і параіў забыцца пра яе, бо паў-Лейпцыга (і

не, дабег да парку, дзе прагна чакалі Вальтэр, Штэфан, якога ўжо тады называлі пігбульгэр’ерам, я і мая хворая на ганарэю Эстрэліта. Мы сапраўды адчувалі страшэнную смагу. Бо незадоўга да гэтага, так бы мовіць, на адкрыццё вечара пабілі адзін напалову легальны Фрэдаў самаход. Фрэд сказаў, што яму гэта машына больш не патрэбна, потым пхнуў нагою ў дзверку, затым мы ўсе разам выдзелі яе і разбілі ўсе шыбы, пракалолі шыны і гэтак далей. Мне здаецца, што, былі б у нас гэтыя ж здольнасці, як у таго француз з Кнігі рэкордаў, мы гэту машыну проста эжэлі б. Я не ведаю, што здарылася з намі, мы неяк ачмурацілі, пэўна, гэта быў алкаголь, але нешта ўнутры нас “клікнула”, перасунула курсор на “навальніца ў галаве”. Мая маленькая Эстрэліта з энкам танцавала на даху машыны; мой Божа, як я яе любіў.

Навальніца ў галаве не ўтаймоўвалася і тады, калі Марк распавадаў, дзе былі Рыка і Фрэд. Мы хацелі вызваліць іх і па дарозе ў паўднёва-ўсходні паліцэйскі ўчастак пераварочвалі кантэйнеры для смецця, дарожныя знакі, разбівалі ўшчэнт кожныя пяты аўтамабіль. Гэта было нейкім шаленствам, калі мы, смела падшыоўшы да жалезнай брамы і назваўшы прычыну нашага з’яўлення, проста арымалі ад паліцыянтаў у адказ: “Пайшлі вон, заўтра зранку зможце іх забраць”. Пры гэтым нашы грукат, трэск і роў былі дастаткова гучнымі, каб разбудзіць Рыкаву глухую бабулю, якая дрэнна спала, бо Рыка, што жыў у яе, не вярнуўся дадому. Рыкавы рукі былі за спінай, а яны штурхалі яго праз доўгі белы калідор у светлае белае памяшканне да друкаркі, каб склаці прагакол па падазрэнні ў крадзяжы. Мы чулі, як ён адтуль крычаў: “Усё ў парадку, са мной усё добра, мы чэмпіёны!” — быццам ужо тады ён прызвычаўся да сядзення за кратамі.

На вуліцы Эстрэліта ванітавала на лабавую шыбу прыпаркаванай паліцэйскай машыны, пасля чаго мы хуценька адвезлі яе дадому. А потым у яе кватэры малы Вальтэр скакаў з чацвёртага паверх з-за нейкай дзівулі, якая не захацела з ім любіцца і паехаць на мора; пры падзенні я злапаў яго за каўнер, а гэты звар’яцелы крычаў, не проста мармытаў: “Аня, я люблю цябе!” — у той час кашуля трэснула, і не здольны больш рухацца Марк сам павіс з акна, спрабуючы выцягнуць Вальтэра. Ужо добра не памятаю, як нам так пашчасціла, што ніхто не скруціў сабе патыліцу; праўда, я памятаю, як малы Вальтэр зрабіў яшчэ адну спробу і кінуўся пад легкавушку; і мы, пасля таго як я выратаваў яго ад расплюшчвання і адцягнуў з дарогі, гайдаючыся і бльгаючыся, ішлі дамоў. Усё гэта было нейкім шаленствам, нібы кашмар у летнюю 30-градусную ноч.

Не было такой ночы, каб мне гэта не снілася; і кожны дзень у галаве ў мяне танчаць успаміны; і мяне мучыць пытанне, чаму ўсё сталася менавіта так. Ясна, мы добра пазабаўляліся; але пры ўсім тым, што мы выраблялі, у нас была нейкая згубленасць, якую мне цяжка растлумачыць.

Сёння серада, вось-вось яны адчыняць дзверы і завядуць мяне да споведзі. Я ведаю адзін дзіцячы вершык. Я мармычу яго сам сабе, калі думкі ў маёй галаве пачынаюць скакаць па-вар’ячку.

Пераклад: Інстытут імя Гёте ў Мінску, 2011

Азбука Морзе

Чэслава ПАЛУЯН,
Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

• На сайце Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі распачалася онлайн-рэгістрацыя ўдзельнікаў VII Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў “Бібліятэкі і палітыка адкрытага доступу да інфармацыі і ведаў”, якія пройдуць 10 — 11 кастрычніка 2011 года. Для ўдзелу ў канферэнцыі неабходна прайсці он-лайн-рэгістрацыю не пазней як 10 верасня 2011 года.

— У Доме кнігі “Светач” прайшла сустрэча з аўтарамі серыі “Кінараман” выдавецтва “Рэгістр”. Падчас імпрэзы пісьменніца Тамара Лісіцкая раскавала пра тое, што яе натхніла на напісанне кнігі “Ідыёткі”, як праходзілі здымкі серыяла паводле кнігі “Ціхі цэнтр”. Тэлеведучая Святлана Бароўская патлумачыла, чаму ёй прысвечана кніга “Анёл у цемры” Юліі Ляшко, а сама аўтарка зборніка аповесцей падзялілася вопытам і сакрэтамі напісання паспяховай сцэнарыяў і раманаў.

• У межах Міжнароднай акцыі “Ноч музеяў-2011” і патрыятычнай акцыі “Званы Перамогі” ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа прайшла прэзентацыя зборніка “Абаронцы роднага краю”, што пачыць свет у выдавецтве “Энцыклапедыкс”.

— Завяршыў працу Варшаўскі кніжны кірмаш, што праходзіў у Палацы культуры і навукі польскай сталіцы. У выстаўцы бралі ўдзел 569 экспанентаў з 14 краін, стэнды якіх размяшчаліся на выставачнай плошчы ў 9 тысяч квадратных метраў. На выстаўцы акрамя дасягненняў польскіх кнігавыдаўцоў наведвальнікі пабачылі здабыткі ў гэтай галіне прадстаўнікоў з Арменіі, Аўстраліі, Чэхіі, Фінляндыі, Францыі, Грэцыі, Індыі, Германіі, Расіі, Швецыі, Украіны і Вялікабрытаніі. У межах міжнароднага форуму адбыліся дзясяткі канферэнцый, сустрэч з аўтарамі, прайшлі і спецыяльныя акцыі для дзяцей і моладзі. Як і ў мінулым годзе, кірмаш прайшоў пад знакам развіцця новых тэхналогій.

• Першае месца ў намінацыі “Дэбют” прэстыжнай расійскай прэміі “Інтерпресскон” атрымаў зборнік апавяданняў “Востраў Рай” Нікі Батхан, выдадзены ў 2010 годзе інфармацыйна-прававым агенцтвам “Рэгістр”. Узнагарода была ўручана падчас 22-й расійскай канферэнцыі амагараў фантастычнай літаратуры і культуры, якая ў гэтым годзе прысвечалася 50-годдзю палёту чалавека ў космас. “ІНТЕРПРЕССКОН” — канвент пісьменнікаў і амагараў фантастыкі — праводзіцца з 1990 года. Ганаровым старшынёй з’яўляецца Барыс Стругацкі. Прэміі (“Бронзавы смюж”, “Бяляеўская прэмія”, “Інтерпресскон” і інш.) прысуджаюцца ўсеагульным галасаваннем удзельнікаў канферэнцыі паводле вынікаў года ў некалькіх намінацыях. Сярод лаўрэатаў “Інтерпресскона” — Сяргей Лук’яненка, Святаслаў Логінаў, Аляксандр Громаў, Алег Дзіваў і іншыя папулярныя пісьменнікі-фантасты.

— Цягам месяца ў Нью-Ёрку працаваў магазін адной кнігі. Пісьменнік Эндру Кеслер заняўся “монабукінізмам” і змясціў увесь тыраж сваіх мемуараў для продажу ў адной кропцы. Кніга з назвай “Марсіянскае лета” пачыла свет у сярэдзіне красавіка, і адразу ж на Гудзон-стрыт у Нью-Ёрку пачаў працаваць імправізаваны магазазін *Ed’s Martian Book* (“Марсіянская кніга Эда”), на яго паліцах змясціліся ўсе тры тысячы асобнікаў кнігі. Гандлёвая кропка існавала роўна месяц, і сам Эндру Кеслер увесь гэты час прастаяў за прылаўкам. Пісьменнік, які назваў праект “монабукінізмам”, сцвярджае, што яго арт-інсталцыя — яшчэ і ўнёсак у глабальную дыскусію пра будучыню друкаванай кнігі ў лічбавую эпоху.

Малюнак Марцін Лоск

падшыоў да яго, ён адным ударам зламаў нос. З таго часу Фрэд знік. Прычым напярэдадні ён сказаў мне, што больш ніколі не вернецца ў гэта і што ён хоча скончыць з усім гэтым паскудствам. І я амаль што паверыў. Бо калі мы — Фрэд, я і мой стары школьны прыяцель, ужо тады нашпігаваны наркотыкамі Марк — былі аднойчы ў кнайпе і нейкія тыпы распачалі з Фрэдам сварку (пэўна, гэта былі старыя разборкі), ён ніяк на іх не адрэагаваў, не адрэагаваў і тады, калі яны вылілі яму ў твар піва. А калі я схпіўся за табурэт, ён сказаў: “Даніэль, спакойна, кінь ты, гэта мая справа”. Тыя тры тыпы стаялі разам з намі ля барнай стойкі, адзін з іх так штурхануў Фрэда, што ён заліўся з крэсла. Яго акулляры трэснулі, і ён зноў напачаў іх; жмурачыся праз разламане школы, ён сказаў мне: “Даніэль, спакойна”, а ім: “Я нічога вам, сікунам, не скажу, я на выпрабавальным”. Ён паўтараў гэтыя словы, пакуль яны пхалі яго, а адзін даў яму колькі разоў па твары. Тады Фрэд дастаў з кішэні сцізорык, пстрык, лязо выскачыла, левую руку ён паклаў на стойку, а правай загнаў лязо праз руку ў драўляную паверхню бара. “Вы гэтак проста не пазбавіцеся ад мяне, мурзатыя гаўнокі!” Яны хутка пайшлі, а я выклікаў доктара. Але пакуль ён прыехаў і выцягнуў нож, што даволі глыбока засеў у драўніне, мы

ён таксама, гэты паскуднік) ведала яе цела да дробязяў, за выключэннем колеру вачэй, вядома. Так малы Вальтэр засцяроў мяне ад пранцоў і такім чынам неяк аддзячыў мне за тое, што я яму двойчы за адну ноч выратаваў жыццё.

Тая ноч прайшла нібы ў сне. Мы сядзелі ў нашым парку, праз які я праходжу сёння і бачу дзіцяй, што гуляюць там жа, у той жа пясочніцы, у якую мы раней сікалі і нярэдка ванітавалі. Тою ноччу Фрэда зноўку злавілі, калі ён стаяў на версе піваварнага мура і падаваў уніз скрынку з пивам, дзе чакаў Рыка, якога мы ў яго адсутнасць называлі шалёным Рыка, бо ў часы ГДР ён аднойчы адкусіў кончык носа нашаму піянерважатаму з-за таго, што той хацеў канфіскаваць у Рыка комікс з Капітанам Амерыкай; і Рыка толькі таму не вылезеў са школы, што хутка пасля гэтага выпадку піянераў не стала, а з ім і піянерважаты. Але каб Рыка адкусіў кончык носа паліцыянту, калі той хацеў канфіскаваць скрынку з пивам і Рыка, і Фрэда, — гэта няпраўда. Марк, які па задумцы павінен быў прымаць удзел ва ўсёй гэтай акцыі, але па нейкай прычыне наркатычнага характару застаўся незаўважаным паліцыянтам, сядзеў на краі пясочніцы і жангліраваў жвірам, — Рыка ўбачыў гэта і, прабіваючыся праз павуку і павуцін-

Весь мир — театр

Денис МАРТИНОВИЧ

Великий французский писатель Виктор Гюго писал: “Театр не есть страна реального: в нём картонные деревья, полотняные дворцы, тряпичное небо, стеклянные бриллианты, поддельное золото, румяна на щеках, солнце, выходящее из-под земли. Театр в то же время — страна истинного: на сцене — человеческие сердца, за кулисами — человеческие сердца, в зрительном зале — человеческие сердца”. Сегодня мы знакомим читателей “Книжного свету” с изданиями, связанными с театром, которые вышли в ООО “Харвест”.

Ведь уже с молодых лет драматург получил популярность, его произведения часто ставились в театрах России и за рубежом. Среди них “Снимается кино”, “Обольститель Колобашкин”, “Монолог о браке”, “Беседы с Сократом”, “Пейзаж со вром и крепостными стенами”, “Продолжение Дон-Жуана”, “А существует ли любовь?” — спрашивают пожарные, “Лунин, или смерть Жака, записанная в присутствии Хозяина”, “Театр времён Нерона и Сенеки”, “Старая актриса на роль жены Достоевского” и ряд других.

“Монолог о браке” драматург дал подзаголовок “Весёлая пьеса о разводе”. Её суть выражает выстраданная фраза автора: “Не трогайте первых браков, это браки детей”. Сам Радзинский достаточно подробно объяснял свою авторскую позицию: “Первые браки действительно браки детей, правда. Молодые люди воспринимают брак как совместный турпоход. Им кажется, что всё хорошее ещё впереди, а это так, разводка... И они смелы, они смело руют эти первые браки. К тому же, есть любящие теща и свекровь: каждая из них знает, какой ужасный мезальянс сделало их чадо. Так что обоим супругам есть куда убежать во время их страстных ссор, есть у кого искать справедливость. Молодому мужу также прекрасно известна загадочная фраза “если бы ты был мужчиной...” Её, видимо, из века в век твердят жёны во время крушения кораблей под названием “первый брак”.

поставил произведения в Театре имени Ленинского комсомола (современный Ленком). Постановка оказалась до такой степени успешной, что пьеса разошлась по всем театрам СССР. Одним из них был легендарный ленинградский

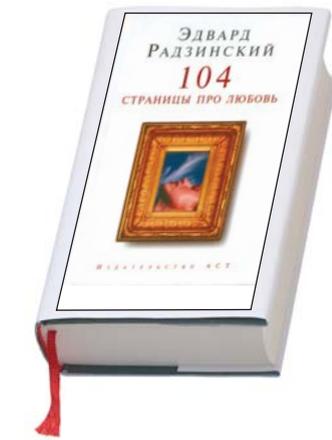
104 страницы про любовь

Но самую большую популярность Радзинскому принесла пьеса “104 страницы про любовь”. В основу ее сюжета положена история любви бортпроводницы Наташи и физика Евдокимова. Избалованный вниманием, самоуверенный и высокомерный интеллект, он был поражён случайной знакомой. Их взаимоотношения прошли через ссоры, непонимания и конфликты.

Самыми известными среди них стали несколько произведений, вышедших отдельными изданиями. Это “Снимается кино”, “Приятная женщина с цветком и окнами на север”, куда вошли одноимённое произведение, а также пьесы “Старая актриса на роль жены Достоевского” и “Монолог о браке”, а также книга “Театр про любовь”, в которую вошли пьесы “Чуть-чуть о женщине”, “Она в отсутствии любви и смерти”, “Я стою у ресторана — замуж поздно, сдохнуть рано”.

Одним из самых необычных произведений драматурга стала пьеса “Старая актриса на роль жены Достоевского”. В основе сюжета — судьба актрисы, которая попадает в дом престарелых. Однажды она обнаруживает в гостиной какого-то странного человека, который к тому же прячется от неё под диваном. Кто он? И при чём здесь Достоевский? Спектакли, поставленные на основе пьесы, с триумфом прошли на лучших сценах мира. Его играли в театре “Одеон” (Париж), в “Театр Минэй” (Токио), в театре “Трибуна” (Копенгаген), в “Национальном театре” (Хельсинки), в “Театре Европы” (Париж), в театре “Кокто репетори” (Нью-Йорк), в Лондоне, в Брюсселе и других городах. Французская пресса назвала это сочинение одной из самых удивительных пьес Радзинского, “в которой вымысел становится реальностью... и главный герой в них — театр”. А вот своему произведению

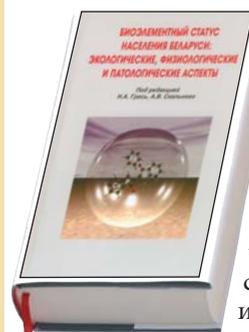

Сначала лишь Наташа любила Евдокимова. Но тогда, когда ответные чувства родились в душе у героя, их любовь оборвал роковой случай...

“Профессии влюбленных — стюардесса и учёный-физик — стали в те годы особенно важны и символизировали актуальные приметы времени: знаменитые споры между “физиками” и “лириками” — писали уже в наше время критики. — Обе профессии находятся как бы на грани риска, одна требует женственности, красоты, милосердия, другая — мужественности, ума и таланта”. Режиссёр Анатолий Эфрос

Среда обитания

Юзефа ВОЛК

Человек не может существовать отдельно от окружающей среды. Это аксиома. Он является частью биосферы, живёт и функционирует в ней. Но бурный рост промышленности, тотальная урбанизация, интенсификация использования земельных ресурсов в сельском хозяйстве, внедрение новых технологий и — к сожалению — техногенные и экологические катастрофы сегодня всё чаще ставят перед человечеством задачи по охране биосферы от негативных воздействий. Охране не только биосферы, но и человека в ней. Поэтому экологические проблемы вызывают интерес общественности, стимулируют изучение роли химических элементов в жизнедеятельности человека.

Но в этой связи возникает вопрос: может ли наша наука ответить на все запросы общественности о влиянии химических элементов, содержащихся в биосфере (в наличии и в норме) на организм человека? Как они связаны с социально значимыми заболеваниями?

Держа в руках книгу “Биоэlementный статус населения Беларуси: экологические, физиологические и патологические аспекты” под редакцией Н. А. Гресь и А. В. Скального, можно смело ответить — может.

На рубеже XX — XXI веков, благодаря доступности современных методов диагностики, исследователями Беларуси и России накоплен уникальный фактический материал по изучению связи содержания химических элементов в системе “человек-окружающая среда”. В этой книге представлена имеющаяся информация о биологической роли химических элементов в жизни человека и стратегии научного поиска в современной биоэлементологии. Книга представляет несомненный практический интерес. Более того, издание совместного труда учёных России и Беларуси расширяет возможности развития биоэлементологии в обеих странах.

БДТ, где главную роль сыграла Татьяна Дороница. Поэтому когда у режиссёра Георгия Натансона родилась идея поставить фильм, сомнений в том, кто будет исполнять роль главной героини, у него не было. Первоначально на роль Евдокимова пробовался Владимир Высоцкий, но вскоре стало ясно, что герои не подходят друг другу по темпераменту. Впоследствии выбор пал на Александра Лазарева-старшего, который благодаря фильму ворвался в элиту советского кинематографа. Фильм стал лидером проката 1968 года (его посмотрело более 40 млн. зрителей) и получил Гран-при Международного кинофестиваля в колумбийской Картахене.

Кроме того, уже в наше время появился ремейк фильма — “Небо. Самолёт. Девушка” с Ренатой Литвиновой и Дмитрием Орловым в главных ролях. Чем не свидетельство того, что драматургия Радзинского по-прежнему востребована среди современников?

Символ витебской сцены

Пожалуй, у каждого театрального коллектива есть свои символы — люди, олицетворяющие развитие театра на протяжении длительного отрезка времени. У Витебского национального академического драматического театра имени Якуба Коласа таким человеком является народная артистка Беларуси Светлана Окружная. Уроженка украинского города Черновцы, она закончила Белорусский государственный театрально-художественный институт (курс профессора Дмитрия Орлова). В 1969 году впервые вышла на витебскую сцену и с того времени сыграла более семидесяти ролей: Анюта (“Власть тьмы” Л. Толстого), Четвертак (“А зори здесь тихие” Б. Васильева), Дочь (“Затюканный апостол” А. Макаёнка), Данута (“Клеменс” К. Саи), Франка (“Хам” Э. Ожешко), Жанна д’Арк (“Жаворонок” Ж. Ануй) и ряд других. Снималась и в кино: “Вторая осень”, “Затюканный апостол”, “Плач перепёлки”...

Основу книги “Всё прожить — и чтобы сердце не разболело” составляют размышления автора: о театральном искусстве, своём собственном творчестве (“Я лишь хотела быть Окружной”) и борьбе за жизнь сына (“И свежесть нежного подснежника”). В отдельный раздел включены отрывки из рецензий на спектакли, в которых выступала актриса. Кроме того, известные театроведы, критики, режиссёры — Борис Бурьян, Татьяна Котович, Борис Эрин — делятся на страницах издания своими впечатлениями о творчестве С. Окружной.

Историк, который был драматургом

Сейчас Эдвард Радзинский известен широкой публике как популяризатор истории. Он ведёт ряд авторских передач на телевидении, а также пишет книги, в которых серьёзные учёные находят неточности. Недаром отдельные эстеты-интеллектуалы критикуют Радзинского за вольное обращение с фактами и называют представителем жанра “фольк-истори”. Но широкая публика зачитывается его исследованиями, посвящёнными личностям императоров Александра II, Николая II, генсека КПСС Иосифа Сталина и героев Французской революции. Но между тем выпускник Московского историко-архивного института Э. Радзинский начал свой творческий путь как драматург.

Издательство «Харвест» — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест» выпускает **КНИГИ** всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за ее пределами. Это — книги **для детей**, художественная литература, деловая литература, издания **для досуга**, научно-популярные издания, **энциклопедии**, словари и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» **осуществляет оптовую торговлю книгами.**

220013, Республика Беларусь, г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.
Тел./факс: (017) 331-35-49, тел. 209-80-53
E-mail: harvest_torg@tut.by, harvest08@mail.ru, natalipoljko@rambler.ru

Працяг. Пачатак у № 4, 6 — 20.

Сведения о субъектах хозяйствования, имеющих специальное разрешение (лицензию) на осуществление издательской деятельности, по состоянию на 1 января 2011 года

* 1—официальная литература, 2—научная, 3—научно-популярная, 4—производственно-практическая, 6—учебная, 7—массово-политическая, 8—справочная, 9—для досуга, 10—литературно-художественная, 12—духовно-просветительная.

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учётный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Составляющие издательской деятельности: по тематическим направлениям	Срок действия лицензии
«Рымска-каталіцкая парафія Святога Сымона і Святой Алены», религиозная община	220050, Минск, ул. Советская, 15	100582070	0131937 выд. 30.04.2004 № 94, ан.25.03.10 № 37	3, 8, 10, 12	
ООО «Промкомплекс»	220021, Минск, пер. Бехтерева, 10-402	101282916	0552673 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	3, 4, 5, 8	30.04.2014
ОДО «Тонпик»	220000, Минск, пр. Ф. Скорины, 34	101425188	0056930 выд.30.04.2004 №94	1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10	
УО «Белорусский государственный технологический университет»	220050, Минск, ул. Свердлова, 13-А	100354659	0549423 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	2, 6, 8	30.04.2014
УО «Брестский государственный университет им. А.С. Пушкина»	224665, Брест, б-р Космонавтов, 21	200050321	0549418 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	2, 3, 6, 8	30.04.2014
УО «Могилевский государственный университет им. А.А. Кулешова»	212022, Могилев, ул. Космонавтов, 1	700186029	0549417 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	2, 3, 4, 6, 8	30.04.2014
УО «Гродненский государственный университет имени Янки Купалы»	230023, Гродно, ул. Ожешко, 22	500037559	0549484 выд.30.04.2004 №94, прод. 14.05.2009 №56	2, 3, 6, 8, 9	30.04.2014
ЧУО «Современный гуманитарный институт»	220013, Минск, ул. Кульман, 2	190396259	0133258 выд.30.04.2004 №94	2, 3, 4, 6	
ООО Белорусско-чешское СП «МакТех»	220023, Минск, пр. Ф. Скорины, 99А-243	100341461	0133259 выд.30.04.2004 №94, ан. 9.10.2007 № 154	8, 9	
ИП ЧУП «Челстаплюс»	220039, Минск, ул. Корженевского, 12А-206	190147148	0133260 выд. 30.04.2004 №94	4, 8, 9	
«Фокус-Группа», рекламное ЧУП	220035, Минск, ул. Тимирязева, д. 65, комн. 321А	190114980	0131930 выд.30.04.2004 №94	8	
ОДО «Альфа-Лис»	Минский район, 28 км МКАД, п/о Озерцо, 2-107	690032510	0133262 выд. 30.04.2004 № 94	8	
«ДокторДизайн», рекламное ООО	220000, г. Минск, ул. П. Бровки, 3-2-210	101507830	0552675 выд.30.04.2004 №94, прод. 14.05.2009 №56	2, 3, 4, 8	30.04.2014
ПЧУП «Интегральные системы и технологии»	220114, Минск, Староборисовский тракт, 40-206	101071733	0133064 выд. 30.04.2004 №94	4, 9, 10	
ГНУ «Объединенный институт проблем информатики Национальной академии наук Беларуси»	220012, Минск, ул. Сурганова, 6	190365895	0549421 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	2	30.04.2014
ГНУ «Институт тепло- и массообмена имени А.В. Лыкова НАНБ»	220072, Минск, ул. П. Бровки, 15	100029077	0549415 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	2	30.04.2014
РУП «Институт энергетики агропромышленного комплекса НАНБ»	220024, Минск, ул. Стебенева, 20, к. 2	100468848	0133068 выд.30.04.2004 №94	2, 4	
У «Редакция журнала «Гермес»	220050, Минск, ул. Кирова, 8-1-101	100087537	0133265 выд.30.04.2004 №94	4, 8	
Иностранное торговое ЧУП «Гепта Групп» ООО «Нетвалью Б.В.»	220116, Минск, пр. газеты «Правда», 11-Б4	800013809	0133069 выд.30.04.2004 №94	8, 9	
ПЧУП «КОСМОС»	220040, Минск, ул. Беды, 3-1	190421461	0133070 выд.30.04.2004 №94	3, 4, 8	
Международное ОО «Клуб «НЕССИ»	220004, Минск, ул. Обойная, 4/2-46	101295825	0133071 выд.30.04.2004 №94	3, 8, 9, 10	
ЧУП «Бухгалтерская газета»	220073, г. Минск, пер. Загородный 1-ый, д. 20, комн. 7,	101558560	0552991 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	4, 8	30.04.2014
«Бел НИЦ «ЭКОЛОГИЯ», научно-исследовательское РУП	220002, Минск, ул. В. Хоружей, 31-А	100083360	0630718 выд.11.10.2010 №164	1, 2, 3, 5, 8	10.10.2015
УО «Гомельский государственный медицинский университет»	246000, Гомель, ул. Ланге, 5	400022681	0549419 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	2, 6	30.04.2014
Иностранное ЧУПТП «АДВЕРКОМ»	220050, Минск, ул. Интернациональная, 16-311	800017419	0133271 выд.30.04.2004 №94	4, 8	
ИПЧУП «Перспектпресс»	220050, Минск, ул. Интернациональная, 16-302	101520868	0133272 выд.30.04.2004 №94	4, 8	
Производственный кооператив «Полиграфоформление»	220600, Минск, ул. Корженевского, 20-6	100032735	0133073 выд.30.04.2004 №94	3, 10	
ООО «Полисфер»	220050, Минск, ул. Комсомольская, 11/7-200	101486739	0133048 выд.30.04.2004 №94		
ОДО «ВУАЛ»	220007, Минск, ул. Могилевская, 36-282А	100042127	0133008 выд.30.04.2004 №94	9	
ОО «Белорусское общество инженеров-механиков»	220050, Минск, ул. Комсомольская, 11-4В	100929594	0133062 выд.30.04.2004 №94	3, 4, 8	
ОО «Беларускі сацыяльна-экалагічны саюз «Чарнобыль»	220002, Минск, ул. Кропоткина, 44	100200010	0133060 выд. выд.30.04.2004 №94, ан. 08.04.2009 № 39	3, 10	
ИП Альхимович А.М.	220020, Минск, ул. Радужная, 4-1-283	100552802	0133273 выд.30.04.2004 №94	9	
ИП Ильин В.П.	220025, Минск, ул. Слободская, 167-196	100382013	0494481 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	3, 4, 9	30.04.2014
ИП Згировский А.А.	220007, Минск, ул. Воронянского, 21-46	190283796	0494284 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	3, 8, 9, 10	30.04.2014
ИП Деревянко М.А.	220121, Минск, ул. Притыцкого, 54-60	100653289	0133206 выд.30.04.2004 №94	3, 8, 9, 10	
ИП Чумакова В.А.	212029, Могилев, пр. Пушкина, 40-69	790065792	0133276 выд.30.04.2004 №94	8	
ИП Снапкова О.С.	220090, Минск, ул. Широкая, 36-101А	190106009	0494340 выд.30.04.2004 №94, прод. 16.03.2009 №31		30.04.2014
ООО «ПРОДВИЖЕНИЕ»	220126, Минск, пл. Свободы, 15-102	190330405	0494419 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	4, 8	30.04.2014
ООО «ЭЛАЙДА»	220013, Минск, ул. П. Бровки, 30-12			3, 6, 8, 9	
ОДО «СТАЛИЯ»	222310, Молодечно, ул. Тавляя, 11	690017427	0549468 выд.30.04.200 №94, прод. 15.05.2009 №56	8, 9, 10	30.04.2014
ОДО «Коллекшн»	220035, Минск, ул. Игнатенко, 4, пом.10	100366533	0552970 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	8, 9	30.04.2014
ОДО «Лоранж-2»	220123, Минск, ул. Некрасова, 28/88А	100792507	0133279 выд.30.04.2004 №94	2, 4, 8	
ООО «НЕСТОР»	220002, Минск, ул. Варвашени, 77-443	100376045	0133283 выд.30.04.2004 №94	3, 4, 8, 9	
ООО «Редакция «Детективная газета»	220104, Минск, ул. Лынькова, 15Б, оф. 2	100933850	0494475 выд.30.04.2004 №94, прод. 8.04.2009 №39	8, 9, 10	30.04.2014
ИП Павленко С.Н.	246047, Гомель, ул. Склезнева, 19-66	400121239	0133278 выд.30.04.2004 №94	4, 8	

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя

Нацыянальнай кніжнай палатай

Беларусі апошнім часам

ВЫДАННІ ДЛЯ МОЛАДЗІ. ДЗІЦЯЧАЯ, ЮНАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Аўласенка, Г. П. Азы вершаскладання: дапаможнік для пачынаючых паэтаў / Геннадзь Аўласенка. — Мінск: Чатыры чвэрці, 2011. — 163 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 300 экз. — ISBN 978-985-6981-23-7.

Бардон, У. Я. Мінералы. Горныя пароды. Метэарыты: у свеце беларускага каменя: нарысы / Усевалад Бардон; [пераклад з рускай мовы П. В. Грынчанкі; мастак У. П. Свентахоўскі; фота А. П. Дрыбаса і інш.]. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011. — 68 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-02-1188-0 (у пер.).

Ягоўдзік, У. І. Нацыянальны парк «Нарачанскі»: [для малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту] / Уладзімір Ягоўдзік; [фотаздымкі І. Бышнёва і інш.]. — Мінск: М. Ягоўдзік, 2011. — 11 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-6691-25-9.

Ягоўдзік, У. І. Птушкі побач з намі: [для малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту] / Уладзімір Ягоўдзік; [фотаздымкі І. Бышнёва і інш.]. — Мінск: М. Ягоўдзік, 2011. — 11 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-6691-26-6.

Все для мальчыков от А до Я / [автор-составитель Н. В. Белов]. — Москва: АСТ; Минск: Харвест, 2011. — 829 с. — 5000 экз. — ISBN 978-5-17-034578-6 (АСТ). — ISBN 978-985-16-0299-1 (Харвест) (в пер.).

Дробенков, С. М. Красная книга Беларуси для детей. Земноводные. Пресмыкающиеся / С. М. Дробенков. — Мінск: Беларуская Энциклапедыя, 2011. — 175 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-11-0556-0 (в пер.).

Закон Божий: для семьи и школы / составил протоиерей Серафим Слободской. — Мінск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриархата, 2011. — 719 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-511-297-7 (в пер.).

Лауцос, Я. Сокровища Гномака-Экономика: [для младшего школьного возраста] / Яронимас Лауцос. — Мінск: Дом прессы, 2011. — 23 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6675-21-1.

Лауцос, Я. Твой путь удачи: [для младшего школьного возраста] / Я. Лауцос; [художник О. Аракчеева]. — Мінск: Пачатковая школа, 2011. — 16 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6947-91-2.

Маленькая принцесса: раскраска для девочек. — Мінск: Юнипресс, 2011. — 16 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-507-0.

Мерников, А. Г. Военная техника: 3D: ты увидишь все в объеме и цвете: [для младшего и среднего школьного возраста] / Мерников Андрей Геннадьевич. — Мінск: Харвест, 2011. — 19 с. — 20000 экз. — ISBN 978-985-16-9275-6.

Мерников, А. Г. Детская энциклопедия техники: [большая иллюстрированная: для мальчиков] / Мерников Андрей Геннадьевич. — Мінск: Харвест, 2010. — 207 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-9086-8 (в пер.).

Мерников, А. Г. Космические войны: 3D: ты увидишь все в объеме и цвете: [для младшего и среднего школьного возраста] / Мерников Андрей Геннадьевич. — Мінск: Харвест, 2011. — 17 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-16-9223-7.

Мерников, А. Г. Супертачки: 3D: ты увидишь все в объеме и цвете: [для младшего и среднего школьного возраста] / Мерников Андрей Геннадьевич. — Мінск: Харвест, 2011. — 15 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-16-9358-6.

Навстречу детским сердцам: первые беседы для малышей: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / автор-составитель Б. А. Ганого; художница Наталья Иванчик. — Мінск: Братство в честь святого Архистратига Михаила в г. Минск Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2010. — 239 с. — 7777 экз. — ISBN 978-985-6978-02-2 (в пер.).

Прогулки с монстрами: 3D: ты увидишь все в объеме и цвете: [для младшего и среднего школьного возраста]. — Мінск: Харвест, 2011. — 3 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-16-9345-6.

Прогулки юрского периода: 3D: ты увидишь все в объеме и цвете: [для младшего и среднего школьного возраста]. — Мінск: Харвест, 2011. — 3 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-16-9183-4.

Святая равноапостольная великая княгиня Ольга / [пересказала для детей З. В. Черныш]. — 4-е изд. — Мінск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриархата, 2011. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-324-0.

Святитель Иоанн Шанхайский и Сан-Францисский / [пересказала для детей Малишевская Оксана Вадимовна]. — Мінск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриархата, 2011. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-322-6.

Святой благоверный Довмонт (Тимофей) князь Псковский / [пересказали для детей: Мяснищана Ирина Александровна и Богодзяж Николай Константинович]. — 2-е изд. — Мінск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриархата, 2011. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-350-9.

Святой богатырь Илья из Муромо / [пересказали для детей: Мяснищана Ирина Александровна и Богодзяж Николай Константинович]. — 3-е изд. — Мінск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриар-

хата, 2011. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-349-3.

Святой мученик Трифон Апамейский / [пересказала для детей Малишевская Оксана Вадимовна]. — Мінск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриархата, 2011. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-325-7.

Святые царственные страстотерпцы. Царь Николай II и его семья / [пересказал для детей Крупин Владимир Николаевич]. — 2-е изд. — Мінск: Издательство Белорусского Экзархата Московского Патриархата, 2011. — 16 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-511-348-6.

Спектор, А. А. Иллюстрированная история России: [для среднего школьного возраста] / Спектор Анна Артуровна; художники: А. Г. Бушкин, Б. Б. Прокозов. — Мінск: Харвест, 2010. — 238 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-8531-4 (в пер.).

Хомич, Е. О. Что? Зачем? Почему?: [детская энциклопедия / Хомич Елена Олеговна, Якушева Маргарита Никитьевна]. — Мінск: Харвест, 2011. — 319 с. — 15000 экз. — ISBN 978-985-16-1498-7 (в пер.).

ФІЛАСОФІЯ. ПСІХАЛОГІЯ

Філасофія

Адуло, Т. И. В поисках сущности бытия: философия на рубеже XX–XXI веков / Т. И. Адуло; Национальная академия наук Беларуси, Институт философии. — Мінск: Беларуская навука, 2011. — 446 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-08-1237-7.

Баркер, Э. Письма живого усопшего: 1914–1918 / Эльза Баркер; [пер. с англ.: Е. Ф. Писарева, Ю. А. Хатунцев]. — Мінск: Звезды Гор; Москва: Амрита-Русь, 2011. — 446 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-6780-69-4 (Звезды Гор). — ISBN 978-5-413-00328-2 (Амрита-Русь) (в пер.). — ISBN 978-985-6307-54-6 (ошибоч.).

Горбачев, А. Ю. Философский дневник (2009–2010 гг.). Философские статьи / А. Ю. Горбачев. — Мінск: Печенко А. Г., 2011. — 231 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6952-83-1.

Зайцев, Д. М. Философия: эволюция русской и белорусской философской мысли: тенденции и специфика: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Д. М. Зайцев; Частный институт управления и предпринимательства. — Мінск: Частный институт управления и предпринимательства, 2011. — 53 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6971-11-5.

Ляхович, В. А. Философия как социокультурный феномен: учебно-методическое пособие: [для студентов] / В. А. Ляхович; Частный институт управления и предпринимательства. — Мінск: Частный институт управления и предпринимательства, 2011. — 23 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6971-10-8.

Скорая помощь на экзаменах по философии: [краткий курс / автор-составитель В. В. Адамчик]. — Мінск: Харвест, 2010. — 96 с. — 5000 экз. (доп. тираж). — ISBN 978-985-16-7634-3.

Старжинский, В. П. Пространство и время в социокультурной реальности: пособие для аспирантов, магистрантов и соискателей ученой степени кандидата наук всех специальностей / В. П. Старжинский; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра «Философские учения». — Мінск: БНТУ, 2011. — 91 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-525-405-9.

Философия: методические пособия для студентов технических и экономических специальностей / [А. И. Лойко и др.]; под общей редакцией А. И. Лойко; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский национальный технический университет, Кафедра философских учений. — 2-е изд., исправленное и дополненное. — Мінск: БНТУ, 2011. — 213 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-525-556-8.

Философия и методология науки: методические пособия для магистрантов и аспирантов всех форм обучения / [Г. И. Мальхина и др.]; под редакцией Г. И. Мальхиной; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, Кафедра философии. — Мінск: БГУИР, 2011. — 144 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-488-683-1 (ошибоч.).

Псіхалогія

Глушаков, В. Е. Искусство обольщения в бизнесе / Владимир Глушаков. — 4-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 213 с. — 43 экз. — ISBN 978-985-538-247-9.

Григальчик, Е. К. Введение в психологию: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Е. К. Григальчик; БИП – Институт правоведения. — Мінск: БИП-С Плюс, 2011. — 79 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-523-107-4.

Зубра, А. С. Акмеология – ключи к успеху / А. С. Зубра. — Мінск: Дикта, 2011. — 195 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-573-6.

Мишина, Е. Д. Психология развития: пособие для студентов медико-психологического факультета / Е. Д. Мишина; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гродненский государственный медицинский университет, Кафедра психологии и педагогики. — Гродно: ГрГМУ, 2010. — 97 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-496-722-6.

Сагайдак, С. С. Акмеология интегральной индивидуальности: монография / С. С. Сагайдак.

— Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 301 с. — 110 экз. — ISBN 978-985-476-865-6.

Фролова, Ю. Г. Медицинская психология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по психологическим специальностям / Ю. Г. Фролова. — 2-е изд., исправленное. — Мінск: Высшая школа, 2011. — 383 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-06-1963-1 (в пер.).

Хаменя, А. В. Психотерапия: практикум по единому курсу для студентов психологических специальностей / А. В. Хаменя; Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 169 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-381-9.

Шейнов, В. П. Женщина плюс мужчина: познать и покорить / В. П. Шейнов. — Москва: АСТ; Минск: Харвест, 2011. — 1005 с. — 7000 экз. — ISBN 978-5-17-034279-2 (АСТ). — ISBN 978-985-16-2735-2 (Харвест) (в пер.).

Шейнов, В. П. Психологическое влияние / В. П. Шейнов. — Мінск: Харвест, 2011. — 798 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-2139-8 (в пер.).

Логіка. Эпістэмалогія. Тэорыя пазнання

Воробьева, С. В. Логика и коммуникация: пособие для студентов высших учебных заведений обучающихся по специальностям 1-21 02 01 «Философия», 1-23 01 05 «Социология», 1-23 01 07 «Информация и коммуникация» / С. В. Воробьева. — Мінск: БГУ, 2010. — 326 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-511-110-0 (в пер.).

Галенок, В. А. Расследование ведет майор Пронин: занимательные логические задачи / В. А. Галенок. — Мінск: Тесей, 2010. — 171 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-463-400-5.

РЭЛІГІЯ. БАГАСЛОЎЕ

Рэлігійныя сістэмы. Рэлігіі, вераванні

Шереметьева, Т. Л. 100 величайших церквей и соборов мира, которые необходимо увидеть / [Шереметьева Татьяна Леонидовна]. — Мінск: Харвест, 2011. — 239 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-16-9225-1 (в пер.).

Хрысціянства

Шляхі пераадолення духоўна-маральнага крызісу сучаснага грамадства: зборнік матэрыялаў / [навуковыя рэдактары: Л. Я. Кулажанка, Р. Г. Пашко]. — Мінск: Грэход Свята-Петра-Паўлаўскага сабора ў г. Мінску, 2010. — 129 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 250 экз. — ISBN 978-985-6594-32-1.

Горазд (епископ чешский и моравско-силезский), 1168 вопросов и ответов о православной вере / священномученик Горазд, епископ Чешский и Моравско-Силезский. — 2-е изд. — Мінск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2011. — 399 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-511-364-6 (в пер.).

Иларιον (Афвеев Г. В.) Церковь открыта для каждого: выступление и интервью митрополита Иларiona (Алфеева), председателя Отдела внешних церковных связей Московского Патриархата / [составитель Велько Александр Владимирович]. — Мінск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2011. — 382 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-511-370-7 (в пер.).

Кривонос, Ф. Многие скорби праведным: вхождение Западной Белоруссии в состав СССР и начало гонений на церковь в связи с установлением нового социального строя (сентябрь 1939 – июнь 1941 г.) / протоиерей Феодор Кривонос; Комиссия по канонизации в Белорусской Православной Церкви. — Мінск: Приход Свято-Петро-Павловского собора, 2011. — 35 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-6594-35-2.

Миссионерский путеводитель по Библии / составил диакон Иоанн Смолин. — Мінск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2011. — 327 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-511-363-9 (в пер.).

Христианство в Европе: взгляд в прошлое или путь в будущее: материалы международной студенческой конференции-семинара (г. Минск, 10–11 декабря 2010 г.). — Мінск: Ковчег, 2010. — 282 с. — Часть текста на английском, белорусском, немецком и французском языках. — 99 экз. — ISBN 978-985-6950-64-6.

ГРАМАДСКІЯ НАВУКІ. СТАТЫСТЫКА. ПАЛІТЫКА. ЭКАНОМІКА. ГАНДАЛЬ. ПРАВА. ДЗЯРЖАВА. САЦЫЯЛЬНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ. СТРАХАВАННЕ. АДУКАЦЫЯ. ФАЛЬКЛОР

Статыстыка

Социально-экономическая статистика: практикум: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по экономическим специальностям / [Л. И. Василевская и др.]. — 2-е изд., переработанное и дополненное. — Мінск: БГУ, 2011. — 364 с. — 3200 экз. — ISBN 978-985-484-704-7 (в пер.).

Сацыялогія

Андриевская, С. В. Социология: учебно-методический комплекс для студентов всех спе-

циальностей / С. В. Андриевская; Министерство образования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новополоцк: ПГУ, 2011. — 239 с. — 270 экз. — ISBN 978-985-531-173-8.

Бабосов, Е. М. Социология конфликтов: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений / Е. М. Бабосов. — Мінск: БГУ, 2011. — 398 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-518-249-9 (в пер.).

Бубнов, Ю. М. Социологические очерки мздоимства: монография / Ю. М. Бубнов. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 255 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-868-7 (в пер.).

Дрейк, Т. Захотел – помолодел / Тим Дрейк, Крис Мидлтон; [перевел с английского С. Э. Борич]. — Мінск: Попурри, 2011. — 254 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1296-2.

Максвелл, Д. 21 качество лидера / Джон Максвелл; [перевел с английского Е. Г. Гендель]. — Мінск: Попурри, 2011. — 223 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1289-4.

Пақ, В. С. Современная семья: функции, общение, кризисы: пособие / В. С. Пақ; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Мінск: ВА РБ, 2011. — 153 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6961-78-9.

Поляк, Н. А. Социология: семья и семейные отношения военнослужащих: пособие: [для курсантов] / Н. А. Поляк; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Мінск: ВА РБ, 2011. — 39 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-6961-79-6.

Роббинс, Э. Из черной полосы – в белую! или Как выбраться из неурядиц / Энтони Роббинс; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — 2-е изд. — Мінск: Попурри, 2011. — 107 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1352-5.

Роль женщин в укреплении стабильности местных сообществ: материалы республиканской научно-практической конференции, 12 февраля 2011 г. / [редколлегия: Л. В. Кашенкова, А. В. Финюгенова, Н. И. Черкек]. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 270 с. — Часть текста на белорусском языке. — 162 экз. — ISBN 978-985-538-231-8.

Смирнова, Ю. С. Конфликтология: курс лекций: [для студентов психологических специальностей] / Ю. С. Смирнова. — Мінск: РИВШ, 2011. — 111 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-430-2.

Фишер, М. Ленивый миллионер / Марк Фишер; [перевела с английского Н. В. Жулаева]. — Мінск: Попурри, 2011. — 173 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1298-6.

Хилл, Н. Витамины успеха / Наполеон Хилл, Джудит Уильямсон; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — Мінск: Попурри, 2011.

— 126 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-1297-9.

Шейнов, В. П. Скрытое управление человеком: психология манипулирования / В. П. Шейнов. — Москва: АСТ; Минск: Харвест, 2011.

— 814 с. — 1500 экз. — ISBN 978-5-17-013673-5 (АСТ). — ISBN 978-985-16-1349-2 (Харвест) (в пер.).

Шейнов, В. П. Скрытое управление человеком: психология манипулирования / В. П. Шейнов. — Москва: АСТ; Минск: Харвест, 2011.

— 814 с. — 3500 экз. — ISBN 978-5-17-013669-8 (АСТ). — ISBN 978-985-16-1348-5 (Харвест) (в пер.).

Status of achieving the Millennium Development Goals: national report of the Republic of Belarus / Institute of Economic Research under the Ministry of Economy of Belarus; [translation from Russian Alexander Piscounov]. — Minsk: Institute of Economic Research under the Ministry of Economy of Belarus, 2010. — 73 с. — На англійскай мове. — 65 экз. — ISBN 978-985-672-57-7.

Дасягненне мэтай у галіне развіцця, сфармуляваных у Дэкларацыі тысячагоддзя

Палітыка

Политология: хрестоматия: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по философским, политологическим и историческим специальностям: в 2 ч. / [составители: Н. А. Антанович и др.; под общей редакцией С. В. Решетинова]. — Мінск: Издательский центр БГУ, 2010. — 1000 экз. (1-й 3-д 300). — ISBN 978-985-06-1964-8 (в пер.).

Ч. 1: Теория, история и методология политической науки. — 326 с. — ISBN 978-985-476-771-0.

Ч. 2: Политические институты и процессы. — 341 с. — ISBN 978-985-476-772-7.

Формы палітычнай арганізацыі

Актуальные проблемы развития современного белорусского государства и права: материалы республиканской научно-практической конференции (Гродно, 16–17 апреля 2010 г.) / [редколлегия: Мисаревич Н. В. (отв. ред.) и др.]. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 442 с. — Часть текста на белорусском языке. — 150 экз. — ISBN 978-985-515-371-0.

Вишневский, А. Ф. Общая теория государства и права: курс лекций: [для студентов юридических вузов] / А. Ф. Вишневский. — 5-е изд., уточненное и дополненное. — Мінск: Тесей, 2011. — 365 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-463-410-4.

Мазарчук, Д. В. История государства и права Беларуси: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов вузов] / Д. В. Мазарчук. — 4-е изд. — Мінск: ТетраСистемс, 2011. — 95

с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-476-770-3 (в пер.). — ISBN 978-985-536-166-5.

Мельник, В. А. Основы идеологии белорусского государства: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В. А. Мельник. — 2-е изд., исправленное и дополненное. — Мінск: Высшая школа, 2011. — 342 с. — 2200 экз.

съездом 08.08.1990: изменения и дополнения в Уставе (Устав в новой редакции) утверждены V съездом 18.03.2010. — Минск, 2010. — 27 с. — 800 экз.

Белорусский профессиональный союз работников торговли. Устав Белорусского профессионального союза работников торговли: утвержден I съездом Профессионального союза работников торговли и потребительской кооперации Белорусской ССР 27 июля 1990 г.: изменения и дополнения в Устав (Устав в новой редакции) приняты V съездом 23 июня 2005 г. — Минск, 2010. — 27 с. — 1000 экз.

Белорусский профессиональный союз работников химической, горной и нефтяной отраслей промышленности. Устав Белорусского профессионального союза работников химической, горной и нефтяной отраслей промышленности: принят I съездом Профсоюза работников химических отраслей промышленности Беларуси 7 августа 1990 г.: изменения и дополнения в Устав (Устав в новой редакции) приняты V съездом профсоюза 3 июня 2010 г. — Минск, 2010. — 19 с. — 1000 экз.

Белорусский профсоюз работников государственных и других учреждений. Устав Белорусского профсоюза работников государственных и других учреждений: утвержден I съездом 28 августа 1990 г.: Устав (новая редакция) утвержден V съездом профсоюза 9 июня 2010 г. — Минск, 2010. — 27 с. — 170 экз.

Козик, Л. П. Тезисы доклада председателя Федерации профсоюзов Беларуси Козика Л. П. VI съезду ФПБ, г. Минск, 14–16 сентября 2010 г. / Федерация профсоюзов Беларуси. — Минск, 2010. — 109 с. — 600 экз.

Коллективный договор: методические материалы для разработки коллективных договоров в 2011 году / Федерация профсоюзов Беларуси. — Минск, 2010. — 68 с. — 1000 экз.

Методические рекомендации по проведению проверок соблюдения законодательства Республики Беларусь о труде / Объединенная профсоюзная организация предприятий, учреждений и организаций ФПБ. — Минск, 2010. — 32 с. — 50 экз.

Митин, Д. Л. Практический справочник для кадровика: в 3 кн. / Д. Л. Митин. — Минск: Издательство Гривцова, 2011. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6954-28-6.

Кн. 1. — 204 с. — ISBN 978-985-6954-29-3.
Кн. 2. — 257 с. — ISBN 978-985-6954-30-9.
Кн. 3. — 302 с. — ISBN 978-985-6954-31-6.

Положение об общественном инспекторе по охране труда / Объединенная профсоюзная организация предприятий, учреждений и организаций ФПБ. — Минск, 2010. — 20 с. — 50 экз.

Рекомендации по подготовке и заключению коллективных договоров в организациях лесного хозяйства, лесной, деревообрабатывающей и целлюлозно-бумажной промышленности / Белорусский профсоюз работников леса, Республиканский комитет. — Минск, 2011. — 47 с. — 160 экз.

Служебные командировки: нормативное регулирование. — 6-е изд., измененное и дополненное. — Минск: Информпресс, 2011. — 51 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-510-156-8.

Соглашение между Брестским областным исполнительным комитетом, областными объединениями нанимателей и областным объединением профсоюзов на 2011–2013 годы. — Брест, 2011. — 31 с. — 4000 экз.

Соглашение между Министерством здравоохранения Республики Беларусь и Белорусским профсоюзом работников здравоохранения на 2011–2013 годы. — Минск, 2011. — 19 с. — 1500 экз.

Соглашение между управлением образования Брестского облисполкома и Брестской областной организацией Белорусского профсоюза работников образования и науки на 2011–2013 годы / Белорусский профсоюз работников образования и науки. — Брест, 2011. — 80 с. — 1300 экз.

Тарифное соглашение между Государственным производственным объединением «Минскстрой» и Минской городской организацией Белорусского профсоюза работников строительства и промышленности строительных материалов на 2010–2012 годы. — Минск, 2011. — 24 с. — 70 экз.

Тарифное соглашение между управлением торговли и услуг Минского областного исполнительного комитета и Минским городским комитетом профсоюза работников торговли на 2011–2013 годы / Управление торговли и услуг Минского областного исполнительного комитета, Минский городской комитет профсоюза работников торговли. — Минск, 2011. — 29 с. — 60 экз.

Федерация профсоюзов Беларуси. Устав Федерации профсоюзов Беларуси: утвержден I съездом ФПБ 5 октября 1990 г.: изменения и дополнения в Устав (Устав в новой редакции) приняты IV съездом ФПБ 16 сентября 2010 г. — Минск, 2010. — 15 с. — 1000 экз.

Челноков, А. А. Охрана труда: учебник для студентов высших учебных заведений по технологическим специальностям / А. А. Челноков, И. Н. Жмылов, В. Н. Цап. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 670 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-06-1850-4 (в пер.).

Шатило, С. Н. Аттестация рабочих мест и предоставление компенсаций за работу в особых условиях: учебно-методическое пособие: [для студентов и слушателей] / С. Н. Шатило, С. В. Дорошко, В. В. Карпенко; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта, Кафедра «Охрана труда». — Гомель: БГУТ, 2011. — 71 с. — 350 экз. — ISBN 978-985-468-827-5.

Формы организационной и супрааўноўніцтва ў эканоміцы

Быкова, Т. П. Финансово-кредитная поддержка малого предпринимательства в Республике Беларусь: опыт, проблемы, перспективы /

Чытальня зала

Все секреты этикета

Перед вами — методика для культуры. На этот раз речь пойдет о культуре общения. Как часто её незнание портит нам жизнь! Правильно знакомиться и приветствовать людей разного пола и возраста, формулировать просьбы, выражать сочувствие и хвалить, поздравлять и приглашать — эти умения объединяются одним ёмким словом — этикет. Правилам этикета нужно учить. Чем раньше, тем лучше. В качестве учебника подойдет пособие Елены Самарьевны Грабчиковой «Речевої этикет: факультативные занятия по русскому языку в третьем классе» и его продолжение для четвертого класса, вышедшие в издательстве «Пачатковая школа» в 2010 году. Они рекомендованы учителям общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения. Программа факультатива рассчитана на 70 часов, за которые учитель предстоит привить детям столь важные умения. Освоившие программу факультативных занятий дети смогут правильно контактировать с людьми (с учётом ситуации общения и особенностей собеседника), к месту применять навыки владения нормами неречевого поведения (адекватно понимать и использовать жесты, мимику, правильно выбирать дистанцию для общения), а также обогатят словарный запас и научатся грамотно выражать свои мысли и пожелания.

Ольга ПАВЛЮЧЕНКО

Т. П. Быкова, Ж. К. Тарасевич, С. П. Шершнева; Совет по развитию предпринимательства в Республике Беларусь. — Минск: Интеграл-полиграф, 2011. — 88 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6845-32-4.

Оплата труда на предприятии / [С. Г. Василевич и др.]. — Минск: Промкомплекс, 2011. — 199 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6969-18-1.

Экспорт Беларуси = Export of Belarus: белорусские товары: информационно-представительский каталог, 2011. — Минск: ВыАлВи, 2011. — 106 с. — Текст параллельно на русском, английском и испанском языках. — 3000 экз.

Made in Belarus = Зроблена ў Беларусі: информационно-представительский каталог. — Минск: Внешняя торговля, 2011. — 92 с. — Текст параллельно на русском и английском языках. — 12000 экз.

Финансы. Банкаўская справа. Грошы

Демиденко, Д. В. Деривативы в системе управления валютными рисками во внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования Республики Беларусь: монография / Д. В. Демиденко; [под науч. ред. З. М. Ильиной]. — Минск: Издательский центр БГУ, 2010. — 191 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-476-871-7 (в пер.).

Комментарий к Налоговому кодексу Республики Беларусь. — [Минск: Информационно-правовое агентство «Регистр»], 2011. — 155 экз.

Налоговый кодекс Республики Беларусь: [19 декабря 2002 г. № 166-З: принят Палатой представителей 15 ноября 2002 г.; одобрен Советом Республики 2 декабря 2002 г.]: с учетом изменений и дополнений на 01.01.2011. — Минск: Информационно-правовое агентство «Регистр», 2011. — 495 с. — 325 экз. (доп. тираж). — ISBN 978-985-6937-16-6 (ошибоч.).

Теоретико-методологические основы формирования и устойчивого развития национальной банковской системы: (разработка модели потребительского кредитования в условиях национальной системы хозяйствования) / [Шебеко К. К. и др.]; Полесский государственный университет. — Пинск: ПолесГУ, 2011. — 97 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-129-6.

Упрощенная система налогообложения: нормативные правовые акты Республики Беларусь: [текст по состоянию на 20.01.2011 г.]. — Минск: Дикта, 2011. — 91 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-575-0.

Финансы и финансовый рынок: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по экономическим специальностям / [Г. Е. Кобринский и др.]; под общей редакцией Г. Е. Кобринского, М. К. Фисенко. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 342 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-06-1908-2 (в пер.).

Хрусь, Е. А. Рынок ценных бумаг (в определениях, схемах и таблицах): учебно-методическое пособие: [для студентов и слушателей ФПК и ПК] / Е. А. Хрусь; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет. — Пинск: ПолесГУ, 2011. — 89 с. — 85 экз. — ISBN 978-985-516-134-0.

Belvneshconombank (Minsk). Annual report, 2009 / Belvneshconombank; [photographs by: Georgy Likhtarovich; historical notes are by Yuri Lavrik]. — Минск, 2010. — 39 с. — На английской мове. — 300 экз. Гадавая справаздача, 2009

Эканамічная палітыка. Кіраванне і планаванне ў эканоміцы

Актуальные проблемы экономики строительства: материалы 8-й республиканской научно-практической конференции, Минск, 29 ноября — 3 декабря 2010 г. / [редколлектив: О. С. Голубова, Л. К. Корбан, Н. Е. Винокурова]. — Минск: БНТУ, 2011. — 196 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-525-600-8.

Альханакта, В. В. Экономическое стимулирование охраны окружающей среды / В. В. Альханакта. — Минск: Бел НИИ «Экология», 2011. — 208 с. — Титульный л. и часть текста параллельно на русском и английском языках. — 50 экз. — ISBN 978-985-6542-64-3.

Бессараб, Д. А. География международного туризма: пособие для студентов вузов: в 2 ч. / Д. А. Бессараб, Л. В. Штефан. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-157-3.

Ч. 1: Туристическое страноведение. — 141 с. — ISBN 978-985-536-155-9.
Ч. 2: География видов туризма. — 223 с. — ISBN 978-985-536-156-6.

Бусел, И. П. Агробизнес: практикум: учебное пособие для учащихся специальности «Агрономия» учреждений, обеспечивающих получение среднего специального образования / И. П. Бусел, П. И. Малихтарович. — Минск: Беларусь, 2011. — 204 с. — 900 экз. — ISBN 978-985-01-0906-4 (в пер.).

Клюня, В. Л. Институционалистика: курс лекций: [для студентов] / В. Л. Клюня, А. В. Черновалов. — Минск: БГУ, 2010. — 302 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-518-334-2 (в пер.).

Развитие АПК в контексте обеспечения продовольственной безопасности: (материалы VIII Международной научно-практической конференции, [Минск], 9–10 сентября 2010 г.) / [под редакцией В. Г. Гусакова]. — Минск: Институт научных исследований в АПК НАН Беларуси, 2011. — 265 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на английском и польском языках. — 180 экз. — ISBN 978-985-6925-59-0.

Сергеева, Ю. И. Международный образовательный туризм в XXI веке: теория и практика / Ю. И. Сергеева; Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: ИВЦ Минфина, 2011. — 108 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6993-25-4.

Современные инновационные технологии и проблемы устойчивого развития общества: материалы конференции с международным участием, г. Минск, 14 мая 2010 г.: [тезисы докладов]. — Минск: Ковчег, 2010. — 178 с. — Часть текста на английском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-6950-68-4.

Харук, Н. А. Экономисту по ценам: практическое пособие / Н. А. Харук; [под общей редакцией В. А. Климука]. — Минск: Промкомплекс, 2011. — 191 с. — 350 экз. — ISBN 978-985-6969-20-4.

Эканамічная становішча Рэспублікі Беларусь

Зеленые маршруты Беларуси: потенциал для развития на региональном уровне: (на примере пилотных регионов: Вилейского, Зельвенского, Лепельского, Россонского, Белоозерского, Воложинского, Рогачевского,

Ивановского, Круглянского): информационные материалы / [составители: В. А. Климукова и др.]. — Минск: Тесей, 2010. — 137 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-463-404-3.

Основы обеспечения устойчивого развития территорий Беларуси и Сибирского региона России / [Р. Н. Грабар и др.; научный редактор: С. Ю. Солодовников]; Национальный банк Республики Беларусь, Полесский государственный университет, Национальная академия наук Беларуси, Институт экономики, Сибирское отделение Российской академии наук, Институт вычислительной математики. — Пинск: ПолесГУ, 2011. — 218 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-138-8.

Раковец, А. А. Инновационное развитие экономики Республики Беларусь и его регулирование инструментами финансово-кредитного механизма / А. А. Раковец. — Минск: Мисанта, 2011. — 255 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6719-88-5 (в пер.).

Социально-экономическое положение Республики Беларусь в январе — июле 2010 г. / Федерация профсоюзов Беларуси. — Минск, 2010. — 13 с. — 550 экз.

La Republique du Belarus: les possibilites de la cooperation d'affaires / Le Ministere des Affaires Etrangeres de la Republique du Belarus; [перевод на французский: В. А. Значенко]. — Минск: Unipak, 2010. — 32 с. — На французской мове. — 500 экз. — ISBN 978-985-6802-44-0 (памылк.).

Республика Беларусь: магчымасці дзелавога супрааўноўніцтва

República de Belarús: oportunidades para la cooperación / Ministerio de Relaciones Exteriores de la República de Belarús; [перевод на испанский: Г. А. Полуян]. — Минск: Unipak, 2010. — 32 с. — На испанской мове. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6802-44-0 (памылк.).

Республика Беларусь: магчымасці дзелавога супрааўноўніцтва

Republik Belarus: möglichkeiten der Geschäftlichen Zusammenarbeit / Ministerium für Auswärtige Angelegenheiten der Republik Belarus; [перевод на немецкий: С. П. Павлович]. — Минск: Unipak, 2010. — 32 с. — На немецкой мове. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6802-44-0 (памылк.).

Республика Беларусь: магчымасці дзелавога супрааўноўніцтва / [перевод на китайский: Мэй Ханьчэн]. — Минск: Юнипак, 2010. — 32 с. — На китайской мове. — 1500 экз. — ISBN 978-985-6802-44-0 (памылк.).

Республика Беларусь: магчымасці дзелавога супрааўноўніцтва / [перевод на арабский: С. И. Покрова]. — Минск: Юнипак, 2010. — 30 с. — На арабской мове. — 500 экз. — ISBN 978-985-6802-44-0 (памылк.).

Эканамічнае становішча зарубужных краін

Белорусский инновационный форум (2; 2010; Минск). Материалы международной научно-практической конференции «2-й Белорусский инновационный форум» (18–19 ноября 2010 г., Минск, Беларусь): Сессия 9. Инновационное развитие Республики Азербайджан / [под редакцией Войтова И. В.]. — Минск: Ковчег, 2011. — 119 с. — Часть текста на английском языке. — 99 экз. — ISBN 978-985-6950-90-5.

Хомич, С. А. География международного туризма. Модуль «Европа»: курс лекций: [для студентов] / С. А. Хомич, С. О. Мозгова. — Минск: БГУ, 2010. — 247 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-518-441-7.

Сусветная гаспадарка. Агульныя пытанні гандлю

Брэнд года! 10 лет: профессиональный конкурс. — Минск, 2011. — 6 с. — 1000 экз.

Воробьев, И. П. Формирование эффективной конкурентной среды хозяйствования: проблемы, пути решения, опыт / И. П. Воробьев, Е. И. Сидорова. — Минск: Минсктиппроект, 2011. — 53 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6735-79-3.

Грибанова, И. В. Организация и технология торговли: учебное пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение профессионально-технического образования по учебной специальности «Торговое дело» / Грибанова И. В., Смирнова Н. В. — 2-е изд., исправленное и дополненное. — Минск: РИПО, 2011. — 202 с. — 1300 экз. — ISBN 978-985-503-144-5 (в пер.).

Міжнародны гандаль. Мътныя пошлыны

Белорусский экспорт = Belarusian export: [рекламно-информационный каталог / под редакцией Виктора Жука; подготовка текстов на английском языке: Марина Прудниченко, Юлия Матусевич]. — Минск: Редакция журнала «Дело (Восток + Запад)», 2011. — 19 с. — Часть текста на английском языке. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6889-21-2.

Дубик, И. И. Моя профессия — таможенник / И. И. Дубик, В. А. Острога, В. М. Сантарович. — Минск: Белтаможсервис, 2011. — 67 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6667-88-9.

Международные правила торговли: термины и таможенные аспекты. — Минск: Белтаможсервис, 2011. — 89 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-6667-89-6.

Республика Беларусь. Экспортный потенциал = Republic of Belarus. Export potential: каталог: в 7 т. / [руководитель проекта Т. В. Проловский; редакционный совет: О. В. Белова и др.]. — Минск: Белорусская Энциклопедия, 2010. — ISBN 978-985-11-05-40-9 (в пер.).

Т. 6: в 2 кн., кн. 1: Металлургия и машиностроение / [перевод на английский язык: А. Н. Заболотная и др.]. — 2010. — 495 с. — Текст параллельно на русском и английском языках. — 500 экз. — ISBN 978-985-11-0552-2.

Чепик, А. А. Государственный таможенный контроль и оформление: [учебно-методическое пособие: для студентов] / А. А. Чепик; БИП – Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2011. — 79 с. — 350 экз. — ISBN 978-985-523-108-1.

Чепик, А. А. Организация деятельности таможенного агента (представителя) и таможенного перевозчика: [учебно-методическое пособие: для студентов] / А. А. Чепик – Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2011. — 83 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-523-109-8.

Міжнародныя фінансы

Петрушкевич, Е. Н. Прямые иностранные инвестиции в экономическом развитии стран с транзитивной экономикой: монография / Петрушкевич Е. Н. — Минск: Мисанта, 2011. — 399 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6719-99-1.

Міжнародныя эканамічныя адносіны

Алехнович, А. В. Ответы на экзаменационные вопросы по дисциплине «Внешнеэкономическая деятельность»: для студентов высших учебных заведений / А. В. Алехнович. — Минск: Дикта, 2011. — 139 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-563-7.

Беларусь в интеграционных проектах / [А. К. Акулик и др.; научный редактор: В. А. Бобков]; Национальная академия наук Беларуси, Институт экономики. — Минск: Белорусская наука, 2011. — 321 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-08-1246-9.

Права. Юрыдычныя навукі

Рыбак, С. В. Юстиция зарубежных государств: лекция: [для студентов] / С. В. Рыбак; Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2011. — 31 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-427-662-5.

Чернышева, С. А. Правовая информатика: курс лекций / С. А. Чернышева, Л. Г. Шипулина; БИП – Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2011. — 210 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-523-106-7.

Права ў цэлым

Лагун, Д. А. Общая теория права: курс лекций: [для студентов] / Д. А. Лагун. — Минск: БГУ, 2010. — 182 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-518-338-0.

Міжнароднае права

Иванов, Г. И. Права человека: история и теория, ситуационные задачи, международное и национальное законодательство: [для студентов вузов] / Г. И. Иванов. — 3-е изд. — Минск: Дикта, 2011. — 359 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-579-8.

Иванов, Г. И. Права человека: Теория. История. Современность: краткое изложение курса: [для студентов вузов] / Г. И. Иванов, А. Г. Иванов. — 2-е изд. — Минск: Амалфея, 2011. — 107 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-933-6.

Кобяк, А. И. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод и национальное законодательство Республики Беларусь: процессуальные нормы / А. И. Кобяк. — Минск: Тесей, 2010. — 105 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-463-397-8.

Комментарий к Закону Республики Беларусь от 21 июля 2008 года «о государственной границе Республики Беларусь» / [А. Г. Горюлько (руководитель авторского коллектива) и др.; составители приложения: Б. А. Летуневич, О. Н. Чергиниц; под общей редакцией И. А. Рачковского. — Минск: Тесей, 2010. — 550 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-463-368-8.

Остапишина, Л. О. Международное торговое право: курс лекций для студентов экономических специальностей дневной формы обучения / Л. О. Остапишина, И. И. Шматков; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный технологический университет. — Витебск: ВГТУ, 2011. — 92 с. — 58 экз. — ISBN 978-985-481-225-0.

Савченко, М. И. Морское право / М. И. Савченко. — Минск: Тесей, 2011. — 313 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-411-1.

Семилетников, Н. А. Протокол международного и делового сотрудничества / Н. А. Семилетников. — Минск: Дикта, 2011. — 199 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-580-4.

Дзяржаўнае, канстытуцыйнае, адміністрацыйнае права

Защита и справедливость: информационно-методический бюллетень для взрослых и детей / Учреждение образования «Национальный центр художественного творчества детей и молодежи» Министерства образования Республики Беларусь; главный редактор Н. В. Васильченко. — Минск: Национальный центр художественного творчества детей и молодежи, 2010–

Вып. 1: Международная конференция «Создание благоприятных условий для проживания детей в современном городе», 14–15 октября 2010, Минск. — 2010. — 100 с. — 250 экз.

Конституция Республики Беларусь 1994 года: с изменениями и дополнениями, приня-

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Если вы хотите продать книгу из вашей домашней библиотеки или купить нужное вам издание, приложение "Книжный свет" — к вашим услугам.

Заполните купон для бесплатного частного объявления о продаже или желании покупки книг, печатных периодических изданий.

ПРИМЕЧАНИЕ: объявления принимаются только при наличии вырезанного купона, а не его ксерокопии.

тыми на рэспубліканскіх референдах 24 ноября 1996 г. і 17 октября 2004 г. — Минск: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2011. — 62 с. — 4500 экз. — ISBN 978-985-6928-30-0.

Курак, А. И. Конституцыйнае права (табліцы, схемы, вызначэнні): учебнае пособіе для студэнтаў юрыдычных спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне вышэйшага адукацыянальнага / А. И. Курак. — 2-е изд., абнаўленае і дапоўненае. — Минск: Тэсей, 2011. — 548 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-463-391-6.

Крымінальнае права. Крыміналогія

Актуальныя праблемы сучаснай криминологіі: зборнік навуковых прац / Міністэрства ўнутраных дел Рэспублікі Беларусь, Акадэмія Міністэрства ўнутраных дел Рэспублікі Беларусь; [редкалегія: Г. Н. Мухін (адказны рэдактар) і др.]. — Минск: Акадэмія МВД Рэспублікі Беларусь, 2010. — 187 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-427-549-9.

Дактылоскопія і дактылоскопічная экспертыза: практычнае пособіе: [для курсантаў і слухачоў / І. А. Аніщенко і др.]; пад рэдакцыяй І. А. Аніщенко; Міністэрства ўнутраных дел Рэспублікі Беларусь, Акадэмія Міністэрства ўнутраных дел Рэспублікі Беларусь. — Минск: Акадэмія МВД Рэспублікі Беларусь, 2010. — 135 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-427-653-3.

Міхайловская, Ю. В. Мошэнніцтва і яго прафілактыка / Ю. В. Міхайловская. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 178 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-08-1242-1.

Отмена смертной казни в Республике Беларусь: [сборник статей] / РОО «Правовая ініцыятыва», ОО «Общество сравнительно-правовых исследований»; адказны рэдактар В. В. Филиппов; [фото Н. П. Мельнікова]. — 2-е изд. — Минск: Тэсей, 2010. — 278 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 200 экз. — ISBN 978-985-463-407-4.

Сакович, Д. В. Распазнаванне лжы в следственной деятельности: практычнае пособіе / Д. В. Сакович. — Минск: Тэсей, 2010. — 159 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-414-2.

Скопчик, О. Э. Формирование правосознания и предупреждение противоправного поведения несовершеннолетних: пособіе для практычных супрацоўнікаў органаў ўнутраных дел / О. Э. Скопчик; Міністэрства ўнутраных дел Рэспублікі Беларусь, Акадэмія Міністэрства ўнутраных дел Рэспублікі Беларусь. — Минск: Акадэмія МВД Рэспублікі Беларусь, 2011. — 43 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-427-656-4.

Тюрин, Г. В. Правовые и прикладные аспекты возмещения причиненного преступлением вреда жертвам торговли людьми в Беларуси / [Г. В. Тюрин, М. П. Шруб]; под общей редакцией М. П. Шруб; Министерство иностранных дел Королевства Дании, Международная ассоциация Ла Страда, Международная организация по миграции. — Минск: Тэсей, 2011. — 144 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-463-428-9.

Уголовный кодекс Республики Беларусь: [9 июля 1999 г. № 275-З: принят Палатой представителей 2 июня 1999 г.; одобрен Советом Республики 24 июня 1999 г.; по состоянию на 10 января 2011 г.]. — Минск: Акадэмія МВД, 2011. — 225 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-427-640-3.

Уголовный кодекс Республики Беларусь: [принят Палатой представителей 2 июня 1999 г.; одобрен Советом Республики 24 июня 1999 г.]; с изменениями и дополнениями по состоянию на 1 марта 2011 г. — Минск: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2011. — 302 с. — 6700 экз. — ISBN 978-985-6928-31-7 (в пер.).

Федоров, Г. В. Криминологическая тактика: курс лекций: [для студентов] / Г. В. Федоров, В. Л. Григорьевич. — Минск: Тэсей, 2011. — 174 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-463-409-8.

Юбка, Ю. М. Производство предварительного следствия и дознания по уголовным делам о преступлениях против жизни и здоровья: лекция: [для курсантов] / Ю. М. Юбка; Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь. — Минск: Акадэмія МВД Рэспублікі Беларусь, 2010. — 38 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-427-651-9.

Правовыя пытанні дзяржаўнага рэгулявання эканомікі

Вабищевич, С. С. Хозяйственное право: в соответствии с хозяйственным законодательством Республики Беларусь по состоянию на 1 сентября 2011 г. / С. С. Вабищевич, И. А. Маньковский. — Изд. 5-е, измененное и дополненное. — Минск: ППЧУП «Молодежное», 2011. — 303 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-6731-60-3.

Договоры: заключение и расторжение: с обзором судебной практики хозяйственных судов Республики Беларусь / [Васьковский П. А. и др.]; под общей редакцией В. С. Каменкова. — Минск: Дикта, 2011. — 491 с. — 260 экз. — ISBN 978-985-494-576-7.

Хозяйственное право: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по экономическим специальностям / Ю. А. Амелъчина и др.; под редакцией Т. А. Сигаевой. — Минск: БГЭУ, 2011. — 507 с. — 2700 экз. — ISBN 978-985-484-736-8 (в пер.).

Грамадзянскае права. Судовы лад

Гражданский кодекс Республики Беларусь: [17 декабря 1998 г. № 218-З: принят Палатой представителей 28 октября 1998 г.; одобрен Советом Республики 19 ноября 1998 г.; по состоянию на 10 февраля 2011 г.]. — Минск: Акадэмія МВД, 2011. — 399 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-427-654-0.

Ермоленко, Е. В. Гражданское право. Общая часть: тестовые задания: [для студентов] / Е. В. Ермоленко, О. А. Пафорова. — Минск: Амалфея, 2011. — 217 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-882-7. — ISBN 978-985-494-441-882-7 (ошибоч.).

Кодекс Республики Беларусь о судостроительстве и статусе судей: 29 июня 2006 г. № 139-З: [принят Палатой представителей 13 мая 2006 г.; одобрен Советом Республики 16 июня 2006 г.]; в Кодекс с 28 декабря 2009 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2011. — 148 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-936-7.

О некоторых мерах по регулированию жилищных отношений: Указ Президента Республики Беларусь от 29 ноября 2005 г. №

565, с изменениями и дополнениями: [тексты по состоянию на 24.01.2011]. — Минск: Дикта, 2011. — 71 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-577-4.

Рекомендации по формированию условий договоров (контрактов) на строительство объектов / Министерство архитектуры и строительства Республики Беларусь, ОАО «НИИ Стройэкономика». — Минск, 2011. — 335 с. — 200 экз.

Семейное право: учебно-методическое пособие для студентов и слушателей юридических специальностей / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет; [составитель М. В. Андрияшко]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 422 с. — 95 экз. — ISBN 978-985-498-390-5.

Спецыяльныя галіны права. Працоўнае права

Курс трудового права. Общая часть: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений по специальностям 1-24 01 02 «Правоведение», 1-24 01 03 «Экономическое право», 1-24 01 06 «Политология», 1-24 01 01 «Международное право» / [А. А. Войтик и др.; общая и научная редакция: О. С. Курьлева, К. Л. Томашевский]. — Минск: Тэсей, 2010. — 600 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-463-388-6.

Правовыя пытанні аховы наваколнага асяроддзя

Зайчук, Г. И. Красная книга Республики Беларусь: правовые вопросы: монография / Г. И. Зайчук. — Минск: Тэсей, 2011. — 244 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-419-7.

Дзяржаўнае адміністрацыйнае кіраванне. Аб'екты і задачы дзяржаўнага адміністрацыйнага кіравання

Об органах внутренних дел Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь: [17 июля 2007 г. № 263-З: принят Палатой представителей 27 июня 2007 г.; одобрен Советом Республики 29 июня 2007 г.; по состоянию на 7 февраля 2011 г.]. — Минск: Акадэмія МВД, 2011. — 35 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-427-659-5.

Пограничный контроль в области миграции и убежища: терминологический словарь / А. В. Думский и др.; под общей редакцией А. Г. Горюлько. — Минск: Тэсей, 2010. — 324 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-380-0.

Республика Беларусь. Президент (1994 - ; А. Г. Лукашенко). Директивы Президента Республики Беларусь: сборник нормативных правовых актов. — Минск: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2011. — 38 с. — 2600 экз. — ISBN 978-985-6928-28-7.

Ваенная справа. Узброеныя сілы

Быков, В. Ф. Под Баграмом: (записки участника афганских событий) / Владимир Быков. — Минск: Бонем, 2010. — 111 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6630-50-0.

Военная история: учебно-методическое пособие: [для курсантов и студентов / С. И. Паскровка и др.]; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, Кафедра тактической и общевойсковой подготовки. — Минск: БГУИР, 2011. — 116 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-488-623-7.

Касинский, В. А. Тактика ракетных войск и артиллерии: артиллерийский (реактивный артиллерийский) дивизион в оборонительном бою: пособие: [для курсантов] / В. А. Касинский; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2011. — 123 с. — 100 экз.

75 лет Службе горючего и смазочных материалов Вооруженных Сил, 17 февраля 2011 года. — 2011. — 40 с. — 250 экз.

Забеспячэнне духоўных і матэрыяльных жыццёвых патрэбаў. Сацыяльная дапамога

Григорьев, А. Д. Социальная работа на современном Востоке: краткий курс лекций по специальности «Социальная работа» / А. Д. Григорьев; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: БГПУ, 2011. — 222 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-501-904-7.

Доступная среда для инвалидов: иллюстрированное справочное пособие / ММОО «Республиканская ассоциация инвалидов-колясочников»; [составители: Е. М. Шевко, С. Е. Дроздовский]. — Минск: Мон литер, 2010. — 51 с. — 2210 экз. — ISBN 978-985-90-234-2-2.

Обследование положения инвалидов в Республике Беларусь: отчет [учреждения «Научно-исследовательский институт труда Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь»] / Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь, Научно-исследовательский институт труда Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь, Программа развития ООН; [составители: С. В. Шевченко и др.]. — Минск: Тэсей, 2010. — 96 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-463-389-3.

Организация и технологии постинтернатного сопровождения детей-сирот: методическое пособие / [А. П. Лаврович и др.]; Представительство Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ) в Республике Беларусь, ГУ «Территориальный центр социального обслуживания населения г. Солигорска» в рамках проекта «Поддержка выпускников детских интернатных учреждений». — Минск: В.И.З.А. ГРУПП, 2010. — 308 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6834-24-3.

Situation of persons with disabilities in Belarus / Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Belarus, United Nations Development Programme; [authors and contributors: H. Krot et al.]. — Minsk: Tesey, 2010. — 60 с. — На английском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-463-398-5.

Абследаванне становішча інвалідаў у Рэспубліцы Беларусь

Выхаванне. Навучанне. Адукацыя

Кодекс Республики Беларусь об образовании: 13 января 2011 г. № 243-З: [принят Палатой представителей 2 декабря 2010 г.; одобрен Советом Республики 22 декабря 2010 г.]; Кодекс вступает в силу с 1 сентября 2011 г. — Минск: Амалфея, 2011. — 488 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-441-932-9.

Кодекс Республики Беларусь об обра-

зовании: 13 января 2011 г. № 243-З: принят Палатой представителей 2 декабря 2010 г.; одобрен Советом Республики 22 декабря 2010 г.; зарегистрирован в Национальном реестре правовых актов Республики Беларусь 17 января 2011 г. № 2/1795: Кодекс вступает в силу с 1 сентября 2011 г. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 379 с. — 1517 экз. — ISBN 978-985-538-265-3.

Кодекс Республики Беларусь об образовании: [принят Палатой представителей 2 декабря 2010 г.; одобрен Советом Республики 22 декабря 2010 г.]. — Минск: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2011. — 398 с. — 9200 экз. — ISBN 978-985-6928-29-4 (в пер.).

Сборник нормативных правовых актов Республики Беларусь по типовым штатам и штатным нормативам численности работников организаций образования / Министерство образования Республики Беларусь. — Минск, 2011. — 218 с. — 159 экз.

Трансформация образования и мировоззрения в современном мире: международная научная конференция, Минск, 22 октября 2010 г. / [редколлегия: Бушчи В. В. и др.]. — Минск: Четыре четверти, 2011. — 583 с. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 200 экз. — ISBN 978-985-6981-35-0.

Хмелевский, В. М. Информация о состоянии образования в регионах, пострадавших в результате катастрофы на Чернобыльской АЭС: (по состоянию на начало 2010/2011 учебного года): информационный бюллетень / [Хмелевский В. М., Шишакова С. Ю., Жигало Г. П.]; под общей редакцией Хмелевского В. М.]; Министерство образования Республики Беларусь, Главный информационно-аналитический центр. — Минск: ГИАЦ Министерства образования Республики Беларусь, 2011. — 96 с. — 30 экз.

Асноўныя тыпы і прынцыпы навучання

Дзіцячыя дамы, школы-інтэрнаты для дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў, сацыяльна-педагагічныя цэнтры, дзіцячыя сацыяльныя прытулкі і дзіцячыя вёскі (гарадкі) Рэспублікі Беларусь: па стану на пачатак 2010/2011 навуцальнага года: (статыстычны даведнік) / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Галоўны інфармацыйна-аналітычны цэнтр. — Минск: ГИАЦ Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, 2010. — 136 с. — 80 экз.

Спіс дзіцячых інтэрнатных устаноў Рэспублікі Беларусь: па стану на 5 верасня 2010 г. / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Галоўны інфармацыйна-аналітычны цэнтр. — Минск: ГИАЦ Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, 2010. — 66 с. — 90 экз.

Александрович, Т. В. Педагогическая поддержка развития креативной личности: учебно-методический комплекс для студентов высших учебных заведений специальности 1-01 01 02 Дошкольное образование / Т. В. Александрович; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2011. — 100 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-473-680-8.

Голденков, А. А. Методические рекомендации по вопросам создания и информационного обеспечения экологических образовательных центров и экологических троп на особо охраняемых природных территориях / А. А. Голденков, Б. Купер; Европейский союз, Программа развития Организации Объединенных Наций, Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь, Общественная организация «Ахова птушак Бацькаўшчыны». — Минск: В.И.З.А. ГРУПП, 2010. — 91 с. — 800 экз. — ISBN 978-985-6834-30-4.

Капранова, В. А. История педагогики в лицах / В. А. Капранова; Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: ИВЛ Минфина, 2011. — 151 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6993-22-3.

Кацубо, С. П. Молодежь и закон: пособие для воспитателей, классных руководителей, социальных педагогов, учителей общеобразовательных школ и преподавателей иных учебных заведений / С. П. Кацубо. — Минск: Тэсей, 2011. — 350 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-402-9.

Никончук, А. С. Социально-педагогическая работа в группах: пособие для педагогов социальных, педагогов-психологов общеобразовательных и социально-педагогических учреждений / А. С. Никончук. — Минск: Национальный институт образования, 2011. — 149 с. — 2520 экз. — ISBN 978-985-465-820-9.

Образование и педагогическая наука. Серия 4. Воспитание детей и учащейся молодежи: труды Национального института образования / Министерство образования Республики Беларусь; [редколлегия: А. С. Лаптенко (председатель) и др.]. — Минск: Национальный институт образования, 2007—

Вып. 3: Социально-философские и педагогические аспекты. — 2010. — 243 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-465-499-7 (ошибоч.).

Образовательные технологии в системе повышения квалификации и переподготовки педагогических кадров (к 10-летию ИПК и ПК БГПУ): материалы республиканского научно-практического семинара, г. Минск, 14 октября 2010 г. / [редколлегия: А. Ф. Климович и др.]. — Минск: БГПУ, 2011. — 211 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-501-930-6.

Сергейко, С. А. История педагогики: рабочая тетрадь по индивидуальному курсу для студентов педагогических специальностей / С. А. Сергейко; Министерство образования Республики Беларусь, Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 169 с. — 200 экз.

Сивашинский, Е. Ф. Педагогика современной школы: для студентов педагогических специальностей / Е. Ф. Сивашинский, И. В. Журлова; под общей редакцией Е. Ф. Сивашинской. — 3-е изд. — Минск: Экоперспектива, 2011. — 206 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-469-373-6.

Энергия – климат – образование: методическое руководство для педагогов / УО «Республиканский экологический центр детей и юношества» в сотрудничестве с ОО «Зеленая планета», Минск, Беларусь, Межшкольный биологический центр, Ганновер, Германия; под общей редакцией Т. Г. Булыгиной. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2011. — 27 с. — Часть текста параллельно на русском и немецком языках. — 600 экз. — ISBN 978-985-471-428-8.

Агульная школьная адукацыя

Параўнальны аналіз развіцця адукацыі ў рэгіёнах Рэспублікі Беларусь: (па стану на пачатак 2010/2011 навуцальнага года): (ста-

тыстычны даведнік) / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Галоўны інфармацыйна-аналітычны цэнтр Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь (ПАЦ Мінадукацыі). — Минск: ПАЦ Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, 2010. — 91 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 260 экз.

День открытых дверей: в объятиях нежных школы, нам хочется сюда вернуться, география гостей широка, слово – профессионалам / [редактор-составитель Л. И. Жук]. — Минск: Красико-Принт, 2011. — 121 с. — 7300 экз. — ISBN 978-985-405-614-2.

Дашкольнае навучанне

Азбука для самых маленьких: [учим буквы и играем: для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Олег Волков, Инна Михайлова; художник: О. Волков; стихи: В. Маэро]. — Минск: Современная школа: Юни-версПресс, 2011. — 16 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-539-082-5 (Современная школа).

Азбука. Сказочные герои: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель: О. Захарова; художник: А. Марченко; стихи: О. Захарова]. — Минск: Современная школа: Юни-версПресс, 2011. — 32 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-539-083-2 (Современная школа).

Большая книга умного малыша 3-5 лет: учение с увлечением для почемучек: [развивающая энциклопедия / Боровская И. К. и др.]. — Минск: Харвест, 2010. — 208 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-8571-0 (в пер.).

Веселые задачки: развивающее пособие для дошкольников / [составитель Сланская Александра Евгеньевна]. — Минск: Юни-пресс, 2011. — 32 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-488-2. — ISBN 978-985-535-488-2 (ошибоч.).

Готовим руку к письму: [для дошкольного возраста / художник Д. В. Киевец]. — Минск: Траско, 2011. — 8 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-6980-26-1.

Думаем, решаем – себя развиваем: индивидуальная тетрадь для детей 4-5 лет: в 2 ч. / [составители: М. В. Мазурова, Т. Н. Язепова]. — 6-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — ISBN 978-985-538-252-3.

Ч. 1. — 2011. — 35 с. — 313 экз. — ISBN 978-985-538-251-6.

Житко, И. В. 200 развивающих упражнений для подготовки ребенка к школе: практическое пособие: Развитие речи. Обучение грамоте: знакомство со звуком, слогом, словом, предложением. Подготовка руки к письму. Формирование представлений о многообразии окружающего мира, умения обобщать, классифицировать предметы и объекты / И. В. Житко, М. М. Ярмолинская. — Минск: Юнипресс, 2011. — 79 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-539-1.

Житко, И. В. Как подготовить ребенка к школе за 20 занятий: практическое пособие: Развитие мышления, памяти, воображения, речи. Знакомство с величиной, геометрическими фигурами, формой предметов, числами и цифрами. Ориентировка в пространстве и времени. Количественный и порядковый счет / И. В. Житко, М. М. Ярмолинская. — Минск: Юнипресс, 2011. — 79 с. — На обложке авторы не указаны. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-538-4.

Комоед, Н. И. Дизайнерская деятельность дошкольников: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / Н. И. Комоед. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 70 с. — 813 экз. — ISBN 978-985-538-242-4.

Обо всем для малышей: [для дошкольного возраста]. — Минск: Харвест, 2010. — 191 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-16-8002-9 (в пер.).

Первые буквы: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составители: Т. Казаченок, О. Уласевич, О. Захарова]. — Минск: Современная школа: Юни-версПресс, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-539-139-6 (Современная школа).

Палеска: группа «Малыши»: хрестоматия: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / А. И. Саченко, Л. А. Саченко. — Минск: Национальный институт образования, 2011. — 141 с. — 4320 экз. — ISBN 978-985-465-802-5.

Палеска: группа «Почемучки»: хрестоматия: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования: в 2 ч. / [составители: А. И. Саченко, Л. А. Саченко]. — Минск: Национальный институт образования, 2011. — 16 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-465-806-3.

Ч. 1. — 2011. — 167 с. — Часть текста на белорусском языке. — 5000 экз. — ISBN 978-985-465-807-0.

Палеска: группа «Фантазеры»: хрестоматия: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / составитель А. М. Орлова. — 2-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 113 с. — 513 экз. — ISBN 978-985-538-306-3.

Тесты для подготовки ребенка к школе. — Минск: Юнипресс, 2011. — 64 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-532-505-6.

Тетрадь по математике № 1: [тетрадь-раскраска для детей дошкольного возраста / составитель Л. И. Ходжер]. — 11-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 19 с. — 313 экз. — ISBN

Мастак і кніга

Эпоха ў малюнках

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Для мяне яго творчасць — добрыя ўспаміны пра ўжо далёкае дзяцінства. У пляядзе мастакоў, якіх прыцягнуў да супрацоўніцтва пачынальнік беларускага анімацыйнага фільма, мастацкі рэдактар дзіцячага часопіса “Вясёлка” Яўген Ларчанка — Мікалай Казлоў, Наталля Сустава, Ірына Лобан, Сяргей Волкаў і Уладзімір Пашчасцеў.

Уладзімір Сцяпанавіч нарадзіўся ў 1944 годзе ў Расіі. Дзяцінства прайшло ў Мінску. Адзін з цёплых успамінаў маленства: у кватэры столь — вышынёй тры метры, печка, на кафлях якой — кароны. Рамы акон зачыняюцца з дапамогай спецыяльнага прыстасавання, адной ручкай адразу зашчэплваюцца два кручкі — уверсе і ўнізе.

Кніжкі — спецыяльныя выданні для сямейнага чытання. У сям’і прынята чытаць усных вечараў. Пушкіна, Гоголя. Наслухаўшыся гогалеўскага “Вія”, хлопчык баяўся праходзіць міма цёмнага кута за фіранкай.

Прыгадвае пасляваенныя гады: няма цацак, але кожны год выдавецтвы знаходзяць магчымасць выдаваць кніжку “Круглы год”, у якой ёсць проза і вершы, а ў канцы месціцца асобны раздзел — чарцяжы самаробак з паперы, з дрэва... У бібліятэцы мастака захавалася такое выданне 1947 года. Ёсць і кніжка “Для ўмелых рук — выпільванне, выпальванне, тэхнічнае мадэліраванне” 1955 года. Праца з інструментамі — для тых, хто хоча нешта зрабіць сваімі рукамі.

Адной з першых кніжак, якую Уладзімір прачытаў самастойна, была “Каваль Вернідуб”, ілюстраваная Вялянцінам Віктаравічам Волкавым.

З чаго пачынаецца мастак? З гэтых першых крокаў уяўлення, калі працывагае ўслых расквечваецца дзіцячай фантазіяй — а які быў той ці іншы персанаж? Пасля была школа, з якой нават на некалькі дзён выключылі за хлапечыя “добрыя” паводзіны. Калі ён расказвае, зразумела, адкуль у герояў яго малюнкаў гэта гарэзлівасць і абяцанне ў хітраватых вачах, што з ім ніколі не засумуеш.

Мы сядзім у майстэрні, вокны якой выходзяць на вялікую забудову новага горада. Там знікае стары Мінск, губляе смак і аблічча, непаўторны каларыт эпохі. Мастак — неперарывісты апавадальнік — вядзе мяне па Мінску свайго дзяцінства са славытым рыбным магазінам, дзе асятры на круках былі даўжынёй у два хлапечыя росты, мажняя кабега ў гумовых ботах і белым халаце выцягвала сачком жывую рыбу і тут жа ўзважвала яе пакунікам, а крабаў было столькі, што за імі не было відаць сцяну. Па дварах гэтага горада ха-

дзілі майстры — вастрылі нажы і нажніцы, гандляры разносілі прадукты. А вядомы Чэрвеньскі рынак прывабляў сваёй мітуснёй. Бойка гандлявалі рознай неабходнай драбязой. “Ведаеш, — мастак кажа з хітраватай усмешкай, — адны везлі з заваяванай Еўропы нешта вялікае, каб уразіць сваякоў і суседзяў, а другія, разумнейшыя, такое, што займала мала месца, але заўсёды карысталася попытам

каты, прапанаваў “героямі” наступнага буквара зрабіць звяроў. Аўтар Анатоля Клышка засумняваўся: “А твой заяц навучыць дзяцей, як чысціць зубы, напрыклад?” Яго персанажы маглі навучыць усяму! Гэта быў выдатны час, калі чаргу да кніжнага графіка Уладзіміра Пашчасцева аўтары займалі за некалькі гадоў. Гэта быў час, калі з павагай ставіліся да творчасці: у мастацкім музеі захоўваліся работы

націскаць на клавятуру ці камп’ютарную мыш. А мастак і доктар — прадстаўнікі тых прафесій, для якіх узрост — багацце. Толькі пачынаеш нешта разумець...

Самыя першыя дзіцячыя кніжкі не жывуць доўга і рэдка перадаюцца ў спадчыну — яны звычайна зачытваюцца да дзірака... Рэдка, даволі рэдка, калі пашанцуе, трапіць у рукі маёй сяброўкі беларуская кніжка з малюнкамі Уладзіміра Пашчасцева. А вось кнігі аздобленай ім серыі “Карандаш і Самадзелкін” маюць тыраж 25000 экзэмпляраў! І карыстаюцца попытам. Але гэта не з першых кніжак для зусім маленькіх.

“Напішыце пра яго, пра Мінск вашага дзяцінства”, — прашу мастака. “Я ўмею маляваць, а не пісаць. Хочаш, напішы сама!” — прапануе ён са свайго боку. Але я матляю галавой, бо адказ на гэта пытанне даўно ведаю: “Прабачце, не. Таму што пакуль я буду ісці за вамі па Мінску вашага дзяцінства, сыдзе ў нябыт мой Мінск 1970-х: з непаўторным адценнем колераў неба над Галоўпаштамтам, арэлямі-лодачкамі для дзяцей і дарослых і “ланцужкамі” ў

Візітка:

Уладзімір Сцяпанавіч Пашчасцеў працуе ў станковай і кніжнай графіцы, экслібрысе. Вучыўся ў Мінскім мастацкім вучылішчы. Скончыў Барысаўскі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут у 1967 годзе. Член Беларускага саюза мастакоў з 1969 года.

— швейныя іголки, напрыклад”. Прыгадвае бацьку, якому разрыўная куля трапіла ў правае лёгкае ў пачатку вайны. Суседа, якога хавалі з вайсковым гонарам — труну везлі на лафце. Вялікія кватэры, кожная з якіх нагадвала музей. Ручную варону, што жыла ў мастака Леаніда Шчамялёва. Расказвае, як паступова знікаў гэты гаманкі Мінск дзяцінства, знеслі дом і на яго месцы пабудавалі Інстытут культуры.

Вялікі кавалак яго жыцця звязаны з працай у выдавецтве “Народная асвета”. Там умелі слухаць пароды мастака. Так, калі аздобіў чарговы буквар звыклымі малюнкамі і сказаў, што гэта стылістыка нагадвае вайсковыя пла-

ўсіх выбітных майстроў. “Я дакладна ведаў, што застаюся ў гісторыі, — кажа Уладзімір Сцяпанавіч, — у музеі паміж астатнімі ёсць і мая папка”.

Мая сяброўка блукае па кніжных кірмашах у пошуках першых кніжак для маленькага ўнука — і дзельціца расчараваннем: “Калі больш-менш прыдатны шрыфт, малюнкi невыразныя і выкананы ў дзікай колеравай гаме”.

Уладзімір Сцяпанавіч, выбіты з напружанага графіка працы, у сваёй майстэрні робіць цацкі для ўнукаў. На шматлікіх станках калі-ніколі вучыць унукаў сяброў нешта рабіць сваімі рукамі. Бо рукі дадзены чалавеку не толькі дзеля таго, каб

Парку чалюскінцаў, першамайскімі і кастрычніцкімі дэманстрацыямі, горкамі і снегавых крэпасцямі, якія мы будавалі разам з бацькамі, горад караблікаў у першых вясновых ручаях і “залатых шароў” у палісадніках ля пад’ездаў”.

У яго майстэрні ёсць і металічная пішучая машынка. Спадзяюся, калі-небудзь ён усё-ткі надрукуе аповесць пра хлопчыка, якога на некалькі дзён выключылі са школы. Потым, не шкадуючы сіл, старанна зробіць да яе малюнкi. І ў каляровых ілюстрацыях ажыве эпоха яго дзяцінства.

На здымках: ілюстрацыі Уладзіміра Пашчасцева да кнігі казак (выдавецтва “Народная асвета”).

Пад вокладкай

Марына ВЕСЯЛУХА

Дудзюк, 3. Леў: гістарычны нарыс / Зінаіда Дудзюк. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 192 с.

Новая кніга серыі “Святало мінуўшчыны” прысвечана асобачы ўнёсак у развіццё палітычнай, прававой і рэлігійнай культуры Вялікага Княства Літоўскага складана пераацаніць. Ён дапрацоўваў,

рэдагаваў і выдаў за свае сродкі Статут Вялікага Княства Літоўскага, прыклаў шмат намаганняў, каб была перапісана і захавана Літоўская метрыка — асноўная першакрыніца па гісторыі сярэднявечча Беларусі, за свой кошт будаваў храмы, выдаткоўваў сродкі на ўтрыманне войска і будаўніцтва замкаў... Велічная постаць Льва Сапегі і сёння з’яўляецца прыкладам памнажэння, захавання духоўных скарбаў беларускага народа.

Мартинович, А. Серенада под сенью столетий: признание в любви Беловежской пушце / Алесь Мартинович. — Минск: Беларуская навука, 2011. — 290 с.

Месца, дзе нібы ажывае міф пра лясы Вялікага Княства Літоўскага, дзе здаецца, што прырода — сапраўдны валадар, а чалавек — толь-

кі яе слуга; дзе яшчэ жыве памяць пра нашых слаўных бяспрашных продкаў. Усё гэта — Белавежская пушча. Святая зямля для кожнага беларуса. Асабліва захоплены пра яе можа распавядаць пісьменнік, да таго ж абазнаны ў гісторыі, як гэта і робіць у сваёй новай кнізе лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Алесь Марціновіч.

Розенберг, А. По страницам истории еврейской Орши / Александр Розенберг. — Мозырь: Белый ветер, 2011. — 171 с.

Складана сцвярджаць, што ў беларускай культурнай прасторы досыць літаратуры, прысвечанай яўрэйскаму пытанню. Адной з прычын тут можа лічыцца параўнальная закрытасць яўрэйскіх абшчын, “ашчаднасць” іх расповедаў пра сваю гісторыю. Але такія кнігі ўсё ж з’яўляюцца (хоць радзей, чым хацелася б і чым патрабуе час). Адна з апошніх — даследаванне Аляксандра Розенберга, у якім аўтар прасочвае гісторыю яўрэйскай абшчыны горада Оршы з часоў яе з’яўлення ў XVI ст. і да нашага часу.

Слава Сэ. Сантехник, его кот, жена и другие подробности / Слава Сэ. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 320 с.

Постаць Славы Сэ ўжо ўспрымаецца як з’ява культуры. Ён, адзін з самых папулярных блогераў у ЖЖ, здабыў больш як 30 тысяч сяброў у Інтэрнэце дзякуючы... якасці сваёй літаратуры. Ён

валодае літаратурным пачуццём гумару, умела вымалёўвае мастацкія вобразы, якія цалкам суадносяцца з рэальнасцю. Ён адзіны ў Прыбалтыцы сантэхнік, які іграе ў акадэмічным тэатры. Але складана дакладна сказаць, хто гэты “Ён” — сам Слава Сэ ці яго літаратурны герой?

Водзукі дасылаіце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by

Кнігі для агляду прадастаўлены магазінам “Кніжны салон”. Тэл. 385-60-89

Аўцюкоўскія забамбоны

Уладзімір Ліпскі

Магчыма, нашы фалькларысты калі-небудзь прызнаюць і гэты жанр аўцюкоўскай мудрасці — забамбоны. Яны ў іх заўсёды нечаканыя, адметныя, трапныя і абавязкова са смяшынкай. Сапраўды, іншы скажа — як звяжа, сказане — як бомбу кідане. От і кажуць тут: “Жартамі, анекдотамі забамбіў, бы жыта цапамі змалаціў”. Ай, што пра аўцюкоўскія забамбоны доўга гаварыць, іх трэба ў сябе ўпусціць ды ў смех пераварыць.

Аўцюкоўскія забамбоны, як і іхнія жарты, анекдоты, смяшынкі, падколкі, прыпеўкі, асабліва плённа нараджаюцца падчас свят гумару. Ужо прайшлі шэсць усебеларускіх фе-

стывалаяў народнага гумару ў Аўцюках. Рыхтуецца чарговы. І я ведаю, што ўсе гумарысты нашай краіны, прафесійныя і самадзейныя, точаць языкі, збіраюць народную мудрасць. Адбыліся мясцовыя гумарыны ў вёсцы Баянічы, на Любаншчыне, у вёсцы Дубіна Валожынскага раёна, у вёсцы Споравы, у Бярозаўскім раёне.

Дык давайце ж весяліцца, як гэта ўмеюць рабіць мае землякі-аўцюкоўцы, каласкі ды калінкі. Даўно наверху: смех — дар Божы. Смех не грэх — зуб не лупіць. Пасмяяцца — не накалечыць. Лепш жартаваць, чым гараваць. Добры смех ці не самы найлепшы наш лекар.

— Чаму, каласок, без трусой дамоў вярнуўся? Укралі?

— Не.
— Згубіў?
— Не.
— Дзе збаёндаў?
— Так было, калінка, як з дому выходзіў.
У таго каласка прашу:
— Раскажыце што-небудзь вясялае пра сваю бабу.

— У-у-у! — замахаў рукамі, а гэта азначала: лепш не пытайся!..

— Мая Маня, каласок, чуе гарэлку нават тады, калі яе ў сне наліваю...

Вось і падымаюць аўцюкоўцы трэцюю за сваіх чуйных, непараўнальных кабет. Паўтараюць яе за шостым, дзявятым, дванаццатым тостам.

— Брэшаш, каласок, калі ж гэта я пра цябе казаў, што ты сабака.

— Чым закусваць будзеш?
— А па мне, калінка, як хочаш, дык давай бараніну. Усё роўна чым адрываць.

Аўцюк у цягніку сядзіць і ўплятае сала. Гарадскі сусед зайздросна пазірае на яго і пытаецца:

— Смачнае тваё сала?
— Ага, але я табе не дам.
Паеў аўцюк, здымае брудныя, даўно не мытыя шкарпэткі, развешвае пад столікам. Сусед, каб упікнуць аўцюка-скнару, пытаецца:
— Дзядзька, ты шкарпэткі свае мяняеш?
— Ага, каласок, мяняю, але толькі на сала.

Аўцюк і дубянец па-свойму прыгадваюць вайну.

Аўцюк:
— У нас, каласок, быў выпадак. Уцякалі нашы ад немцаў. У лапцях беглі па снезе. Немцы па іх слядах даехалі да балота, прыпыніліся. Адбіваюць тэлеграму ў штаб: “Далей ехаць не можам. Аўцюкоўцы маюць нейкую сакрэтную тэхніку. Па балодзе на ёй ездзяць.”
Дубянец:
— А нашу вёску, браток, немцы зусім абмінулі. Ім данеслі: як зачэпіце дубінцоў, то на год вайна зацягнецца. Дык яны і драла далі ад нас. Так мы выжылі і цяпер фестывалі гумару праводзім.

Укралі ў аўцюка каня. Ходзіць па вёсцы і ўсім аб’яўляе:

— Аздайце каня, бо будзе так, як казаў мой дзед.
Усім цікава зрабілася: што будзе? А злодзей пачаў дрыжэць, перапалохаўся да смерці. Урэшце, вяртае каня і пытае:
— Дык што казаў твой дзед?
— А-а, казаў, калі не знойдзецца конь, то да-вядзецца новага купляць.

— Во, каласок, людзі пайшлі. Дасі каму ў морду, дык біцца лезе...

— Пайшоў да кумы ў госці, аж ён, гад, дома.
— Калі гэта было?
— А тады, як мая сучка тваіх куранят-здыхляў падушыла.

— У яго, каласок, нос паленам урос. Для святаў рос, а ён яго па буднях носіць.

— У нашай Ганькі — вялікая ганьба.
— Што такое?
— Ногі нягарныя.
— Як гэта?
— Адна нага — правая, другая — левая.

У аўцюкоўскага лекара на прыёме тоўсты дзядзька скардзіцца:
— Каласок, рагуй, жывот баліць.
— Што ўчора еў?
— Садавіну.
— Выпісаю таблеткі ад вачэй.
— Каласок, у мяне жывот баліць.
— Паправіш вочы, станеш бачыць, што ясі. Тады і чэрава перастане бульбулятарыць.

У панядзелак прыходзіць аўцюк на працу і зацята маўчыць.
— Што здарылася? — занепакоіўся напарнік.
— Два выхадных, каласок, не гаварыў. Жонку не хацеў перабіваць. Як баба ўстыркнецца, дык і чорт заткнецца.

Аўцюк хітравата ўсміхаецца:
— А от скажы мне, каласок, у чым розніца паміж надоямі і ўдоямі? І чаму надоі заўсёды большыя?
Паціскаю плячыма. Здаюся. Аўцюк задаволены, што забамбіў мяне сваёй філасофіяй.
— Дык от, каласок, знай. У надоі ёсць слова “надо”. А дзе ёсць загад, патрабаванне, там заўсёды паяўляюцца прыпіскі. Паняў?..

Аўцючка ляціць на веласіпедзе і крычыць сваім сябрам пехацінцам:
— З дарогі, смецце!.. Шляхта едзе!..

Аўцюк пабыў у горадзе, вярнуўся дадому і задае суседу загадку:

— Васіль, адгадай, што гэта: перад кожным растапырваецца, усякага прымае і вязе?
Васіль крыху засаромеўся:
— Дык гэта мо наша Волька, у якой пяцёра байстручкоў?
— Цёмнага, гэта — ліфт!..

Аўцючка засердала на мужа. Назло яму кожны дзень варыць бульбу. А ён хацеў булёну. З гэтага муж так пачаў курыць, што аж мужі павыляталі з хагы.

— На вяселлі, калінка, нацалавалася на халяву. А маладым падарыла галёшы, каб імі чэрпалі грошы. Жаніху дала рукавіцу, каб усё знайшоў пад спадніцай.

Аўцюк прабіўся да “нервовага” доктара.
— На што скардзіцеся?
— На галаву.
— Якія сімптомы?
— Томы сімпатычныя вінаваты. От я раней, каласок, толькі падумаю пра дзевак — ужо і цягне да іх. Цяпер думаю, думаю — і не цягне. Нешта з галавой зрабілася...

— Наш Юзік у дзяцінстве з’еў костачку арбуза. К трыццаці гадам у яго пад грудзямі вырас гарбуз...

— У мяне, калінка, не мужык, а завала. Куры — на седала, і ён спаць завальваецца.

Суседка Маня ставіць свой дыягназ:
— Калі мужык ні на сваю, ні на чужую не пазірае, то ведай: альбо хворы, альбо гульгай.

Пажаданні на аўцюкоўскім вяселлі:
— Дару бярозавы дубец, каб муж быў маладзец.
— Дару свінячыя вухі, каб адрокся ад сівахі.
— Задорваем кабакком, каб не быў дурачком.
— Дару галінку бярозы, каб муж вяртаўся дамоў цвярозы.
— Вазьміце вядро, каб маладая не травіла маладому нутро.
— Дорым вянок цыбулі, каб не тыцкалі адзін аднаму дулі.
— Ад нас — мех гліны, каб праз год паклікалі на радзіны.
— Дорым бульбу ў падоле, каб было дзяцей паболей.
— Дару аловак, каб малады ў пасцелі быў ловак!
— Працуйце ў полі, як пчолка на волі!

— Калінка, кажуць, ты з маім Ванем спала.
— Ага, спала.
— Ну і як?
— Выспалася!

Жанчыны-аўцючкі смяюцца самі з сябе:
— Пуза б’ецца аб калені — гэта, дзевачкі, ад лены.
— Паходка ў мяне, можа, і е, але ж з бёдраў — два вёдры.
— А да мяне чэпяцца мужыкі, як жукі на малады бульбоўнік.
— У патаемны куточак сваёй душы хачу закінуць шмандэлік каўбасы.
— У мяне, Каця, два буйкі, а ў цябе — паплаўкі.
— Высахла ў трэсачку, костка аб костку грукае.

Спякотным днём брыгадзір супакойвае аўцюкоўцаў:
— Радуйцеся, калі чалавек пацее — ён жывы!

— Што будзеш рабіць, калі заробіш грошай?
— Першым аддам даўгі.
— А другім?
— А другія пераб’юцца...

Аўцюк на два дні раней выскачыў з камандзіроўкі. Зайшоў у хату, бачыць, у спальні — двое. На кухні — закуска, выпіўка.
— Я, браце, на нервах усё дапіў, даеў. Раптам выходзяць са спальні. Гляджу, ё-маё, жонка не мая і хата не мая...

— Як можна такой гарачынёй піць? — дапякае жонка мужа.
— Налі, калінка, пакажу.

Сонька скардзіцца суседцы:
— Мой муж бегае за чужымі жонкамі.
Суседка спакойна тлумачыць:
— Не перажывай, калінка, наш сабака заўсёды бегае за чужымі машынамі. Гэта ж не значыць, што як дагоніць, то сядзе за руль.

— Ніяк, калінка, не раскушу свайго Івана. Зверху яго закачвае. Знізу ён задыхаецца.

Пастаўлю на ногі — толькі яго і бачыла. Ай, добрага мужыка ўдзень з граблямі не знойдзеш...

— Даю табе зёлкі ад прусакоў.
— Як імі карыстацца?
— Злаві прусака і яму — па мордзе, па мордзе гэтым зеллем.

Аўцюкоўскія мужыкі арганізавалі конкурс: чья жонка лепшая?
Умова: хто з жонак выставіць болей гарэлек?
Перамог Іван па клічцы “Самагоншчык”.
Праз нейкі час ён завітаў на суседава вяселле з шылдай: “Закадзіраваны”. А жонка ўсім тлумачыла:
— Налівала, пакуль яна яму не засмярдзела ў вантрабах.

— Цыбуля ў вас расце?
— Не.
— Бульба расце?
— Не.
— А часнок?
— Не.
— А калі моркву пасадзіць, расці будзе?
— Ну, калі пасадзіць — дык усё расці будзе!

Пажаданне аўцючкі-векавухі маладому на вяселлі:
— Не будзь, каласок, горкім, бо праклянучь. Не будзь салодкім, бо з’ядуць. Цятка ў рукі не бяры, а дурное ў галаву не ўпускай — дак будзеш доўга жыць.

— Даўней наша Маня была дзеўка на ўсё сяло. А цяпер — на ўсю печ.

Сядзіць аўцюк на лаўцы. Прыбраны ва ўсё святочнае. Нават галаву памыў. Ідуць жанчыны, дзівуюцца:
— Мужык, а вынарадзіўся, як баба.

Збіраецца спараўчанка на фестываль у Аўцюкі. Пытаецца ў сяброўкі:
— Волька, якім лісцікам лепш прыкрыцца: фігавым ці дубовым?
— Вазьмі крапіўны. У Аўцюках багата хуліганаў.

Любімая Іванава прыгаворка:
— Давайце, браточкі, вып’ем, пакуль пры памяці.

Жонка мужу:
— Хочаш, дам табе ў морду моўчкі?
Вось і кажуць у Аўцюках: “Для рота самае галоўнае, каб ён быў закрыты”.

Аўцюкоўскі тост:
— Давайце вып’ем гэтай мярзоты, каб яе меней засталася нашым дзедцам.

Люба, муж у якой даішнік, бярэ ў доўг грошы ў суседкі:
— Пазыч, калінка, дваццаць тысяч. Мой заўтра насвішча, я табе і вярну.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота аўтара

На падмурку
сумоўя

Усё, што адбывалася з намі ў той дзень, нагадвала захапляльнае падарожжа... на планету Беларусь. Тут адчуваліся глыбіннае лучнасць дзядоў і дзяцей, арганічнае сумоўе пакаленняў, хоць між імі — відавочная ўзроставае адлегласць ды значная няроўнасць у жыццёвым досведзе. Сумоўем, паразуменнем поўнілася атмосфера прафесійных размоў, кулуарных сустрэч, сцэнічных выступленняў. І як важна, што сакральную рытміку танцавальных рухаў, вышываных арнаментаў, плеченых узораў; інтанацыйна-тэмбравую палітру народных найгрышаў і спеваў атуляла-ачольвала музыка жывой беларускай мовы! Яна гучала навокал, такая натуральная і арганічная ў вуснах немаладога сталічнага прафесара, вясковай школьніцы, прадстаўнікоў мясцовага кіраўніцтва, фотарэпартажэра, пляюхі-аматаркі...

Праект “Мы — БЕРАГІНЯ”, прысвечаны прыгожай даце ў біяграфіі знамага гурта, уключаў у сябе правядзенне VI рэспубліканскіх Мядоцкіх чытанняў “Традыцыйная культура і дзеці. Асоба ў народнай культуры і педагогіцы” ды вялікую канцэртна-віншавальную імпрэзу. Кіраўнік праекта — супрацоўнік Інстытута культуры Беларусі Мікола Козенка, мастацкі кіраўнік узорнага фальклорнага гурта “Берагіня” Мётчаўскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад-сярэдняя школа, навуковы і мастацкі кіраўнік рэспубліканскіх адукацыйна-выхаваўчых праектаў “Традыцыйная культура і дзеці”, “Берагіня”. Арганізатарамі выступілі аддзел адукацыі Барысаўскага райвыканкама; дзяржаўная ўстанова адукацыі “Мётчаўскі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад-сярэдняя школа Барысаўскага раёна”; аддзел традыцыйнай культуры і аматарскай творчасці Інстытута культуры Беларусі; кафедра этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў; Беларускі фонд культуры ды Мінскі гарадскі камітэт прафсаюза работнікаў культуры. Месцам правядзення стала Беларускамоўная гімназія №2 горада Барысава.

Гімназія сустракала нас музыкай. Ансамбль выкладчыкаў “Забавы” (кіраўнік Марына Антонава), размясціўшыся ў фае, цешылі слых зухаватымі танцавальнымі найгрышамі ды павольнымі лірычнымі напевамі. А тым часам госці маглі агледзець пазнаваўчую выстаўку: тэматычныя выданні, шматлікія ўзнагароды “Берагіні” ды берагінцаў, кнігі водгукі на яе дзейнасць, фоталетапіс аднайменнага знакамітага фестывалю, калаж, прысвечаны няўтомнаму энтузіясту Міколу Козенку ў сувязі з яго нядаўнім 60-годдзем.

Дарэчы, унікальнасць адукацыйна-мастацкіх праектаў Міколы Козенкі не толькі ў тым, што такі фестываль традыцыйнай беларускай культуры, як, скажам, “Берагіня”, скіраваны на дзяцей і моладзь, у нашай краіне адзін. Сапраўдную ўнікальнасць яму надае сістэмнае працэс далучэння новых пакаленняў да роднага фальклору ў яго існай сінкратэчнасці. Выхаванне юных удзельнікаў фестывалю мае на мэце не дэманстрацыю іх артыстычных здольнасцей, а скіраванае на інтэлектуальнае, духоўнае, эстэтычнае развіццё ў сістэме спрадвечных народных каштоўнасцей. Дзіця, незалежна ад ступені яго адоранасці, вучыцца спяваць, танчыць, граць на традыцыйных народных інструментах,

У нашага дома ёсць «Берагіня»

Сваё 15-годдзе ўзорны фальклорны гурт “Берагіня” з Мядоцкіны адзначаў у горадзе Барысава. Шчырае і змястоўнае свята запомніцца яго ўдзельнікам, гасцям ды арганізатарам як адкрыты ўрок радзімаўства і патрыятызму — урок нязмушаны, прыгожы і надзвычай актуальны.

рабіць аздобу для свайго сцэнічнага строя — у прыватнасці, плесці паяскі. Засваенне і захаванне самабытнай каранёвай культуры адбываецца не толькі праз практыку: дзеці даследуюць традыцыі мясцовага фальклору, пішучь навуковыя работы, выступаюць з дакладамі. Сталеючы, яны ўваходзяць у асяроддзе традыцыйнай народнай творчасці абсалютна арганічна: не як староннія пераймальнікі, а як свядомыя захавальнікі, паслядоўнікі, маладыя носьбіты нацыянальных беларускіх традыцый. Ці трэба даводзіць, наколькі гэта важна, жыццёва неабходна для захавання нашай унікальнасці, культурнай адметнасці, духоўнай моцы і самастойнасці ва ўмовах глабалізацыі, пад агрэсіўным націскам папулярнай масавай шоу-прадукцыі...

Актуальныя праблемы захавання, выжывання, развіцця беларушчыны так або інакш ўзнімаліся падчас пленарнага пасяджэння, работы секцый і “круглага стала” чарговых Мядоцкіх чытанняў. Да ўсяго, настаўнікі ды кіраўнікі мастацкіх студый і факультатываў дзяліліся “ноў-хаў” эстэтычнага выхавання сённяшніх вучняў, якія з-за скарачэння гуманітарнага складніка школьных праграм фактычна пазбаўлены магчымасці спрычынення да сапраўдных мастацкіх каштоўнасцей, займацца ўласнай творчасцю, спадчыцу традыцыйную культуру свайго народа. Выступалі (або рыхтавалі свае даклады па тэме) такія, напрыклад, аўтарытэтныя навукоўцы, як Энгельс Дарашэвіч, Аляксей Рагуля, Тамара Варфаламеева,

ліповіча, Лаўрэнція Зізання, Казіміра Лышчынскага, Мясця Смарыцкага... Заінтрыгавала вясылімі тэатральнымі маскамі шылдачка тэатра-студыі “У”. Парадаваў дзівасвет прасторнага кабінета, у якім размясціліся творчыя работы настаўнікаў гімназіі: вырабы з саломкі, дрэва, керамічныя кампазіцыі, жывапісныя нацюрморты на “наждачцы”. І свая батлейка, на якой незвычайным, жывым святлом ззяе віфлеемская зорка. Ды і ў самім гэтым пакоі, і ў прылеглым доўгім калідоры святло сапраўды жывое. Сакрэт яго яркага ззяння прасты: з-пад столі, праз шклянныя фрагменты даху, пранікае ў памяшканне натуральнае дзённае святло, асабліва зіхоткае, калі дзень — сонечны.

Па музеі беларускай культуры, якім Беларускамоўная гімназія №2 горада Барысава славіцца на ўвесь раён, нас суправаджаў

паны”, аі дбайныя гаспадары, высокаадукаваныя людзі, мецэнаты, якія клапаціліся пра свой народ, пра яго асвечанасць і адукцыю, дбалі пра годнасць свайей зямлі. Таму і знаёміць музей з прадстаўнікамі такіх вядомых родаў, як Тышкевічы, Радзівілы, Храптовічы. Паказвае старадаўнія выявы іх сядзіб і палацаў ды сённяшнія фотаздымкі тых куткоў Барысаўшчыны, дзе яшчэ захаваліся рэшткі некалі дыхтоўных пабудоў...

Унёсак ад мядоцкай пчолкі

Памятаеце, як у паэта? “Хацелася б усіх пайменна назваць...” Так, хацелася б занатаваць імяны ўсіх рупліўцаў, якія спрычыніліся да арганізацыі і правядзення імпрэзы. Хацелася б і некаторыя даклады працытаваць, і напоўніцу падзяліцца ўражаннямі ад бліскучай канцэртна-віншавальнай праграмы, што разгарнулася на барысаўскай сцэне пад эмблемай “Берагіні” — з выяваю нястомнай пчолкі, сімвалу вёсак Старая Мётча ды Новая Мётча — Мёдчы, мядовага, Мядоцкага краю. Але ж немажліва ахапіць неабдымнае, тым больш калі гаворка — пра жывую творчасць ужо некалькіх пакаленняў берагінцаў. Спявалі ды гралі маленькія і пакуль сарамяжлівыя пачаткоўцы з групы “Зярняткі”. Раскрываліся таленты асноўнага цяперашняга складу гурта (хоць, падкрэслію, у “Берагіню” прымаюць усіх ахвочых, без адбору і правэркі музычных, танцавальных ці артыстычных здольнасцей): праз магутную энергетыку танца; праз шчыры і нязмушаны, як п’яныя птушкі, спеў; праз імпэтнае гранне на акарыне, дудцы, гармоніках, цымбалах, барабанах... З апаальным віншаваннем выходзілі на сцэну і выхаванцы самага першага складу “Берагіні”. І ўсё гэта — сапраўды аўтэнтныя, шчырае творчасць, свой, тутэйшы фальклор, запісаны ад суседзяў-вяскоўцаў ці родзічаў. Ён асабліва каштоўны і дарагі, як нектар, узяты руплівай-пчолкай з кветкі, узгадаванай на роднай зямлі, ля радзіннага парога.

На здымках: удзельнікі “Берагіні” ды іх кіраўніца Антаніна Абрамовіч; спеўнае віншаванне ад гурта “Медуніца”.

Таццяна Кухаронак, Вячаслаў Калацэў, а таксама настаўніца беларускай мовы і літаратуры Мётчаўскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад-сярэдняя школа, музычны кіраўнік узорнага фальклорнага гурта Антаніна Абрамовіч ды пяцёра ўдзельніц “Берагіні”, вучаніцы гэтай школы.

Пад сонечным дахам

Гасцінныя гаспадары наладзілі для нас невялікую экскурсію па гімназіі. На лясвічным маршы ўсіх уразіў жывапісны “групавы партрэт” стракатых летніх кветак, а на калідорах — серыя партрэтаў беларускіх асветнікаў Еўфрасінні Полацкай, Францішка Скарыны, Афанасія Фі-

ART-пацёркі

Лана ІВАНОВА

Выстаўка-рэвіюем “Саракавіны”, прысвечаная памяці ахвяр тэракта на мінскай станцыі метро “Кастрычніцкая”, прайшла ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі Беларускага саюза мастакоў (сталічны Палац мастацтва). Арганізатары — БСМ, галерэя, упраўленне культуры Мінскага гарвыканкама. Сымвалічным цэнтрам экспазіцыі з’явілася інсталіяцыя, што злучыла крэйж, кола з сарака запаленымі свечкамі ды літару “М”, лагатып метро. Аўтары інсталіяцыі “Саракавіны” — Уладзімір Савіч, Сяргук Цімохаў ды Рыгор Сігніца. На выстаўцы былі прадстаўлены таксама карціны і скульптурныя кампазіцыі Паўла Кастусіка, Аляксандра Батвінкі, Валерыя Малахава, Сяргея Малішэўскага, Валяніцы Свентахоўскай ды іншых мастакоў, у тым ліку Юрыя Піскуна, чья новая работа “Метро” стала шчырым водгукам на трагічную красавіцкую падзею.

Прэм’ера дакументальнага фільма Андрэя Куцілы ды Таццяны Бембель “Каўчэг Заіра Азгура” прайшла ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Л. Шчамялёва. Гэты фільм-даследаванне, фільм-назіранне распавядае пра Мемарыяльны музей-маістэрню З. І. Азгура, пра ўспрыманне нашымі сучаснікамі розных узростаў творчасці легендарнага беларускага скульптара, аднаго з выбітных прадстаўнікоў г. зв. афіцыйнага мастацтва савецкай эпохі. Вялікая колькасць заявак на прагляд “Каўчэга...” пры малой умяшчальнасці залы вымусіла кіраўніцтва галерэі наладзіць на працягу дня два сеансы.

Дзень нараджэння Музея гісторыі горада Гомеля, што месціцца ў гістарычным Паляўнічым доміку, супадае з прафесійным святам яго супрацоўнікаў. Так што ў сёлетні Міжнародны дзень музеяў гэты малады калектыў адзначыў другую гадавіну свайей дзейнасці. Што, апроч бясплатнага наведвання пастаяннай экспазіцыі, уключала святочную праграму? Паказ тэатра моды “Чатыры стыхіі” (Гомельскі дзяржаўны прафесійна-тэхнічны каледж бытавога абслугоўвання); гульні ў гарадкі на адкрытай пляцоўцы ля музейнага будынка; прэзентацыю ёмістай калекцыі з больш як 500 прадметаў, падаранай музею Аляксандрай Гершуноў...

Стужка вядомага беларускага кінарэжысёра-дакументаліста Галіны Адамовіч “Інакія”, знятая паводле яе ж сцэнарыя з удзелам апэратараў Таццяны Логінавай, Улада Даниловіча ды Максіма Міхальцова, пацвердзіла сваю высокую вартасць. Яна атрымала адзін з галоўных прызоў X Кіеўскага міжнароднага фестывалю дакументальных фільмаў “Кіналетапіс” — Узнагароду Найблажэннага Уладзіміра, Мітрапаліта Кіеўскага і ўсяе Украіны, а таксама дыплом “За лепшую апэратарскую работу”. Студыя ў імя святога спавядальніка Іаана Воіна (творца майстэрні Свята-Елісавецкага жаночага манастыра ў Мінску), дзе стваралася названая кінастужка, узнагароджана дыпломам “За праграму фільмаў высокамастацкай тэматыкі”.

На працягу двух месяцаў наведвальнікі Нацыянальнай бібліятэкі маглі знаёміцца з творчасцю сусветна вядомай украінскай мастачкі, графіка-станкавіста Галіны Бадзяковай. Леапсальнае выстаўка “Жыць — летуценіць” выклікала цікавасць і ў дзяцей, і ў аналітыкаў мастацтва. Людзям дасведчаным прадстаўляць нашу кіеўскую госцю не трэба: яна неаднойчы ўдзельнічала ў калектыўных міжнародных праектах, якія курыруе кіраўнік галерэяна-выставачнага аддзела НББ, старшыня Міжнароднай гільдыі жывапісцаў Фёдар Ястраб. Галіна Бадзякова ўражае свайей натхнёнай рознабаковасцю (займаецца, напрыклад, кніжнай ілюстрацыяй, роспісам па дрэве, эскізамі вітражоў, лагатыпамі, эсклібрисам, габеленам, насценнымі роспісамі) і пры гэтым — высокім узроўнем Рамяства.

Прастора пошуку і масавай культуры

У Гомелі прайшоў XI Міжнародны фестываль «Славянскія тэатральныя сустрэчы»

Таццяна КАТОВІЧ

Можна сёння колькі заўгодна сумаваць з нагоды такой трансфармацыі грамадства, аднак факт застаецца фактам. Канец XX, мяжа XXI стагоддзя вызначаецца гісторыямі, філосафіямі і культуралагамі як распад традыцыйнага грамадства з яго прынцыпамі, каштоўнасцямі і густамі.

У сувязі з ростам масавай вытворчасці, масавай камунікацыі і масавай свядомасці мяняецца структура грамадства. І ў эпоху глабалізацыі масавая культура займае ўсё большую прастору. На месца элітарнай публікі прыйшла маса. Яе адносіны да мастацтва не суадносяцца з уяўленнямі творчай меншасці: поле мастацкай культуры дэфармуецца, бо масавая камунікацыя арыентаецца не на асобу, а на масу. І публіка пачынае актыўна ўмешвацца ў культуру. Сіла яе аб'ёмная, і яна ўсё сабой падаўляе. Змяніць гэтыя абставіны нельга, нельга і перакачаць у надзеі на тое, што ўсё вернецца да ранейшага. Маса — гэта тое, чаго раней не было, і ў эстэтычным сэнсе стыхія масы наогул ніколі не аналізавалася.

Экспертны савет і журы ўсялякага фестывалю ацэньваюць сцэнічны твор як самакаштоўнасць і як самакаштоўнасць ацэньваюць аўтараў спектакляў. Аднак ніхто ніколі на фестывалі не цікавіўся праблемай публікі.

Між іншым, праграма ў Гомелі цалкам адпавядала ўзроўню ўспрымання масы. Той самай масы, якая складаецца з глядачоў двух тыпаў: тых, каму патрэбна кампенсацыя эмацыянальнага дэфіцыту, і тых, каму патрэбна паціяльнасць. Асабліва сцю такой публікі з'яўляецца тое, што ёй наогул і зусім нецікава эстэтычныя якасці пастаноўкі.

А што важна? І як у спектаклях на гомельскім фестывалі гэта выяўлялася?

У межах жанру: ад гультышча-балагана «Бязвінная смерць Ганачкі, альбо Буржуй у бутэльцы» Гомельскага гарадскога маладзёжнага тэатра — да музычна-драматычнага твора, блізкага да аперэты, «Дамскіх справаў майстар» (паводле п'есы «За дзвума зайцамі») Чарнігаўскага акадэмічнага музычна-драматычнага тэатра імя Т. Р. Шаўчэнкі. *Без глыбокіх тэм і без глыбокіх перажыванняў.*

На ўзроўні густу: часам сапраўды варварства з вульгарнасцю, сцёртымі межамі прафесійнасці (некаторыя спектаклі журы наогул вынесла за дужкі абмеркавання), з *рэзкімі і крыклівымі выяўленнямі адкрытай эмоцыі*. Якія менавіта былі гэта спектаклі, з-за этычных прычын не буду называць.

Паводле заканамернасцей стварэння спектакля: адсутнасць усялякай суладнасці выразных сродкаў у «Шчасці Лізы і Ягора» Мазырскага драматычнага тэатра імя І. Мележа ці ў «Безыменнай зорцы» Нежынскага ўкраінскага драматычнага тэатра імя М. Качубінскага.

Гомель — Бранск — Чарнігаў, гарады, што заснавалі фестываль, як заўсёды, прадставілі свае тэатры на яго пляцоўцы. І — галоўнае — прадставілі спектаклі, якія складаюць штодзённы тэатральны рэпертуар. Наогул, як і іншыя ўдзельнікі фестывалю. Тое, што раней хавалі ад абмеркавання, што не паказвалі мастацтвазнаўцам, чаго нават і саромеліся, сёння зрабілася аб'ектам увагі. Як правіла, на форумах паказваюць «прасунутыя» творы, справакаваныя жаданнем здзівіць і жаданнем крэатыву ў зонах «мастацтва дзеля мастацтва». Фестываль у Гомелі (старшыня аргкамітэта — дырэктар Гомельскага абласнога драматычнага тэатра У. Чэпелеў) уяўляў сабой лустэрка пераходу ў гранічна іншую сітуацыю. У рэаліі масавай культуры.

Па канцэпцыях: гранічна спрошчаныя схемы пастаноўкі. «Два анёлы, чатыры чалавекі» Бранскага тэатра драмы імя А. Талстога ці «Ветрагоны» НАДТ імя Якуба Коласа.

Такія падыходы не сёння знойдзеныя і не сёння пачалі выкарыстоўвацца на сцэне. Аднак менавіта сёння яны асабліва патрэбныя. Гэта звязана і з пераменамі ў соцыюме, і са зрухамі ў псіхалагічным стане публікі.

Толькі адзіны спектакль на Гомельскім фестывалі выпадаў з агульнай карціны. Як твор элітарны. І журы адзначыла

«*Валянціна Георгіеўна Рагоўская, легенда айчыннай тэатральнай культуры, былы дырэктар тэатра ў Гомелі, пачынальнік «Славянскіх тэатральных сустрэч», адзначана прэміяй «За высокую арганізацыю фестывальнага руху».*

яго за лепшую рэжысуру. Гэта — пастаноўка Віталія Баркоўскага «Эцюды любові» паводле А. Паповой у Смаленскім драматычным тэатры імя А. Грыбаедава, афарбаваная аўтарскай манерай, спецыфічнымі выразнымі сродкамі і імпрэсіянісцкім флэрам.

За лепшы спектакль атрымалі прыз два творы. «Вялікая княгіня Л. Ф. Раманава (вяртанне)» Рускага Духоўнага тэатра «Глас» з Масквы і «Не мой» Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Абодва яны ўяўляюць сабой спектаклі, пазначаныя складанасцю і цэласнасцю, канцэптуальнасцю, і разам з гэтым функцыянальна яны разлічаны на масавую публіку. На прыкладзе спектакля купалаўцаў выявы асноўныя пазіцыі падобнага твора.

У пастаноўцы «Не мой» А. Гарцуева паводле аповесці Алеся Адамовіча «Нямко» ў Купалаўскім тэатры ў цэнтры ма-

ладая пара: ён — немец Франц, які ўратаваў беларускую сям'ю ад гібелі, і яна — беларуска Паліна, якая цяпер ратуе немца, што апынуўся сярод сваіх ворагаў і якога прымаюць за ворага. Гісторыя Рамэа і Джульеты сярэдзіны XX стагоддзя. Як бачым, сюжэт найбольш распаўсюджаны ў тэатры. І — сюжэт бяспройгрышны, калі творцам трэба проста расправесці меладраматычную гісторыю. І сюжэт бяспройгрышны, калі творцам трэба за сюжэтам зберагчы больш глыбокі сэнс, нават метафізічны.

Рэжысёр гэты самы метафізічны сэнс схаваў за геаметрыяй сваіх мізансцэн. Паліна і Франц рухаюцца па крузе вакол цэнтры пляцоўкі — пошук гармоніі і праява самой гармоніі закаханых, а таксама жаданне пастаноўшчыка знайсці закальцаванасць свайго творчага выкавання. Шарэнгі фашыстаў двума промянямі, рухаючыся ад авансцэны да задніка і наадварот, разрываюць прастору кола. Шэры колер шарэнг — кішталту пацучынай сцяны, жорсткай, непранікальнай, халоднай, падобнай да вострага нажа. Пастаянная пагроза для гармоніі.

Процістаянне ж зафіксавана на ўзроўні сцэнаграфіі. Мастак Б. Герлаван (прыз за лепшую сцэнаграфію) прапаноўвае вертыкальную дэкарацыю: магутнае бяровенне крыжалепадобна апускаецца зверху, і ўзнікаюць вобразы лесу, спаленых хат, спаленых абразоў. Хаос, які знішчае гармонію, геаметрычна разру-

бае тое кола, якое ўтваралася на сцэнічнай пляцоўцы. Між іншым, вопратка людзей і бяровенне — аднаго колеру. Хаос і гармонія звязаны паміж сабой. А іх крывавае процістаянне вызначана Б. Герлаванам чырвонымі вогненнымі ўспышкамі на пылаючых бяровеннях.

Такім чынам, перад вачамі глядачоў аўтарамі спектакля створана гэтка рашотка-грэбень, якая вызначае пругкую і ўстойлівую канструкцыю. І ёй процістаяць цэнтральная фігура — кола з прагай перамагчы моц і сілу пругкай і ўстойлівай навальі. Тонкая лінія кола, па якой рухаюцца два гнуткія чалавечыя целы, падсвядома накіраваная на перамогу.

Што ж мы бачым у пастаноўцы А. Гарцуева?

Адказ на запатрабаванне масавай культуры: выбар жанру; відовішчнасць; наяўнасць масавых сцэн; дакладнасць выкарыстання амплуа (паўтаральнай маскі, пэўнага тыпу); дакладнасць выкарыстання паўтаральнага сюжэта і клішэ сітуацый. Рэжысёр у сваім спектаклі стварае паўтаральную схему.

Адказ на запатрабаванне традыцыі Купалаўскага тэатра: груповка і спалучэнне маладога і старэйшага пакалення ў межах акцёрскай школы. І А. Казела (Франц) з В. Гарцуевай (Паліна) годна выглядаюць разам з Т. Міронавай (Маці) і Г. Аўсяннікавым (Бацька). Купалаўская школа вызначаецца стварэннем дьяменту-характараў у агульным акцёрскім ансамблі. Ансамбль тут выдатны. І другое: спектакль трымаецца традыцыі пастановак В. Раеўскага з яго метафарычным мысленнем і кідкімі пастановачнымі сродкамі.

Адказ на запатрабаванне сучаснага мастацкага метаду: пастаноўка А. Гарцуева дастаткова постмадэрнісцкая. Ён цытуе В. Раеўскага. Аднак гэтая цытата не наўпрост. Гэта постмадэрнісцкі след следа. Датычыць гэта і структуры пастаноўкі: А. Гарцуеў складае яе з карпускул-эпізодаў, што ствараюцца накшталт самастойнай гісторыі, якую можна пакінуць ці прыбраць са спектакля, — нізка «пацерак».

Адказ на запатрабаванне эліты: тая самая метафізіка, асновай якой з'яўляецца геаметрыя спектакля.

На здымку: сцэна са спектакля «Немой».

Бачанне сваёй зямлі

Віктар ЗАЯЦ, фота аўтара

Конкурс «На сваёй зямлі» праходзіць у Беларусі з 2006 года. За гэты перыяд арганізатары атрымалі больш як 60 тысяч карцін з 38 дзяржаў: да прыкладу, з Балгарыі, Венгрыі, Вялікабрытаніі, Германіі, Ганконга, Грэцыі, Індыі, Ірана, Канады, Карэі, Кітая, Намібіі, Таіланда, Філіпінаў.

«На сваёй зямлі», па традыцыі, мае вольную тэму конкурсу. Юныя мастакі малююць цікавае і блізкае, мроі і палёты ўяўлення, усё тое, што ўразіла і засталося ў сэрцы, выклікала ўсмешку альбо прымусіла задумацца.

Сёлета работы разглядала аўтарытэтная журы на чале з айчынным мастаком Леанідам Гоманавым. У складзе журы — прафесійныя мастакі і выкладчыкі выяўленчага мастацтва: Ягор Батальёнак, Юрый Хілько (Беларусь), Сяргей Грычанок (Украіна), Алес Васільеў, Ніна Гром, Леанід Несцераў, Леанід Эслінгер (Расія)... З тысяч работ яны вылучылі тыя, што, на іх думку, з'яўляюцца найлепшымі ўзорамі дзіцячай і юнацкай творчасці. Ацэньваюць дзіцячыя малюнкi значна складаней, чым творы дарослых. Юныя мастакі яшчэ толькі пачынаюць асвойваць рамство, а таму іх работы могуць здацца банальнымі, недасканалымі і простымі. Але недахоп прафесійных навыкаў наўпрост кампенсуецца надзвычайнай эмацыянальнасцю, неспраўдліва, вобразнасцю ды шчырасцю.

Кожную вясну ў Мінску адкрываецца выніковая выстаўка. Гэты год — не выключэнне. Міжнародная выстаўка дзіцячых малюнкаў «На сваёй зямлі» ладзілася ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры». Экспазіцыя складалася з работ-пераможцаў VI Міжнароднага конкурсу жывапісу і графікі з аднайменнай назвай. А гэта — 434 творы з 32 краін. Праз іх глядачы пазнаёміліся не толькі з аўтарамі, але і з той зямлёй, на якой юныя мастакі нарадзіліся і выраслі, якая стала ім надзейным духоўным падмуркам, давала сілу і натхненне ў творчасці. Кожны гэты куток мае сваю гісторыю, свае традыцыі і ўклад жыцця, свой рытм, непаўторны каларыт, сваю гармонію.

Усе работы ўвойдуць у трэцяе выданне альбома-каталога выставачных работ «На сваёй зямлі» — вялікую маляўнічую кнігу на беларускай, рускай і англійскай мовах. Гэта выданне стане адметным метадычным матэрыялам для педагогаў, а для дзяцей — сапраўдным мастацкім альбомам, дзе яны змогуць убачыць, як малююць іх аднагодкі ў розных кутках свету.

Пасля дэманстравання ў сталіцы работы пераможцаў конкурсу выправіліся ў вандроўку па Беларусі і іншых краінах. Найбуйнейшыя выстаўкі праходзілі ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь, германскім Бундэстагу, Дзяржаўнай Думе Расіі, Галерэі Падыяскай у Польшчы, Нацыянальным музеі імя Андрэя Шапціцкага ў Львове і Музеі кнігі і друкарства ў Кіева-Пячорскай лаўры ва Украіне, а на пачатку мая адкрылася ў Страсбургу падчас юбілейнага 10-га пасяджэння Савета Еўропы на пытанніях культуры.

Арганізатарамі выступілі міністэрства культуры, адукацыі, прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Беларусі, БДУКІМ, Рэспубліканскі экалагічны цэнтр дзяцей і юнацтва і грамадская арганізацыя «Беларускі зялёны крыж».

На здымках: работы юных беларускіх мастакоў Данііла Еўсвятца «Чаяванне» і Таццяны Ільінец «Вясковья матывы».

Праект — лаўрэат VII Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ “Залатая Ліцера”

Слова краязнаўцы

Алесь ГОСЦЕЎ з Гродна разважае пра краязнаўства як феномен культуры: — З даўніх часоў чалавецтва выпрацавала нямала сродкаў самапазнання.

Краязнаўства — бадай што самы аптымальны з іх, бо гэта найкарацейшы шлях да самога сябе. Толькі спасцігнуўшы свае ўласныя карані і вытокі, чалавек здольны знайсці сваё месца ў жыцці, валодаць сабой, эфектыўна самаўдасканалвацца і самарэалізоўвацца, аказваць станоўчы ўплыў на іншых. Краязнаўства якраз складаецца з гэтых частак: веданне самога сябе (самапазнанне) і веданне свайго краю. Кожная частка мае неад’емны стваральны кампанент: “самастварэнне” (самавываганне) і краестварэнне.

Актыўная дзейнасць асобы па самапазнанні і пазнанні роднага краю выводзіць *культуралогію* ў дачыненні да пэўнай мясцовасці, бо ў шырокім сэнсе пад краязнаўствам разумеецца даследаванне краю як *цэласнасці*.

Асноўныя метады культуралагічнай краязнаўча-даследчай працы: сінтэз інфармацыі з максімальна магчымай колькасці разнастайных крыніц, параўнальны аналіз і пошукі аналагаў у літаратуры. Інтэграцыя ведаў — сутнасць краязнаўства. Мастацтва, навука і рэлігія пры гэтым арганічна спалучаюцца праз гармонію свету. Што ў цэласным сваім кшталце і дае нам тое, што называецца культурай (*natura naturans*).

Практычная рэалізацыя майго ўласнага краязнаўчага вопыту наглядна дэманструецца плённымі вынікамі ўзаемадзейнення з навучэнцамі ліцэя № 1 г. Гродна пачынаючы з верасня 1996 г. Дзейнасць гэтая ажыццяўляецца ў самых разнастайных формах: падчас заняткаў у рамках спецкурса “Гісторыя і культура Гарадзеншчыны”, падрыхтоўкі і ўдзелу ў гульнях і конкурсах, стварэння і ўдзелу ў працы ліцэйскага музея “Гісторыя педагогікі Гарадзеншчыны XII — XXI стст.”, падчас экскурсій па Гродне і комплексных навукадаследчых экспедыцый па асобных раёнах Гродзенскай вобласці (сумесна з гімназіяй № 1 імя акадэміка Я. Ф. Карскага). Пры гэтым удакладнілася і вызначэнне краязнаўства ў частцы высвятлення таго агульнага, што спалучае родны край з усёй чалавечай супольнасцю, нават з усім Сусветам: *краязнаўства — вызначэнне “культурнага генетычнага кода”* (формула В. Н. Топарава) *асобнай мясцовасці ўвогуле і асобнай лакальнай (краязнаўчай) з’явы ў прыватнасці*.

У цэнтры яго ўвагі — слова

Тамара КАЛІНІНА

Да 70-годдзя з дня нараджэння і 50-годдзя навукова-педагагічнай дзейнасці Мікалая Васільевіча Абабуркі, мовазнаўцы, доктара філалагічных навук, прафесара кафедры беларускай мовы МДУ імя А. Куляшова, супрацоўнікі аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі стварылі біябібліяграфічны паказальнік “Слова стала сэнсам яго жыцця”.

Паказальнік складаецца з біяграфічнай даведкі, храналогіі публікацый, літаратуры пра жыццё і дзейнасць мовазнаўца. Пры яго стварэнні выкарыстаны энцыклапедыі і даведачныя выданні, матэрыялы з асабістага архіва М. В. Абабуркі.

Музейны ўнікат

Чэслава ПАЛУЯН,
фота Кастуся Дробава

Гэтая падзея — трыумф беларускай школы рэстаўрацыі. Больш таго, гэта магчымаць пабачыць на свае вочы адноўлены старажытны фаліант XVI стагоддзя ў амаль першапачатковым выглядзе (калі глядзіш на яго ачышчаны ад пылу і плям старонкі, складваецца ўражанне, што выданне пашкадаваў час, на яго не паўдзейнічалі натуральныя працэсы разбурэння рэчываў). Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь прэзентаваў адрэстаўраваную кнігу “Апостал”, выданую знакамітай віленскай друкарняй братоў Мамонічаў пасля 1595 года.

Старадрукаваны “Апостал” быў набыты музеем 10 год таму ў прыватнай асобы. Кніга знаходзілася ў вельмі кепскім стане, таму вымагала грунтоўнай рэстаўрацыі, што само па сабе — працэс няпросты і фінансава затратны. “Але дзякуючы добрай волі Белзнешэканамбанка, нашага даўняга партнёра, гэтая праблема вырашана, — зазначыў дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Сяргей Вечар. — Банк прафінансаваў набыццё рэстаўрацыйных матэрыялаў, а праца была выканана дзякуючы ўменню і таленту рэстаўратораў Андрэя Крапіўкі і яго жонкі Ірыны Зялёнай-Крапіўкі”.

Міністр культуры Беларусі Павел Латушка падчас прэзентацыі падкрэсліў:

Герб “Дубарог”

Герб “Лілія”

Герб “Леў”

Другое жыццё фаліянта

— Важна, што гісторыка-культурныя каштоўнасці вяртаюцца на радзіму. Фаліант вярнуўся са старажытнай Вільні, а гэты горад вельмі цяжка культурна адлучыць ад нашай краіны. Паказальны і добры прыклад супрацоўніцтва музея і банка. Думаю, што такіх падзей у Беларусі будзе больш і больш: не так даўно Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка падпісаў указ № 145 “Аб некаторых пытаннях падаткаабкладання ў сферы культуры і інфармацыі”, якім ствараюцца дадатковыя заканадаўчыя падыходы па спрыянні ўкладання сродкаў камерцыйных структур у падтрымку культуры.

Адрэстаўраваны “Апостал” XVI ст. ужо пяты з ліку тых, што захоўваюцца ў бібліятэках і музеях краіны, для нашай культуры гэтая кніга надзвычай важная. Грунтоўны навуковы каментарый рарытэтнаму выданню дала загадчык НДА кнігазнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Галіна Кірэева:

— Друкарня братоў Мамонічаў, калі туды прыязджае Пётр Мсціславец, адраджае скарынаўскія традыцыі, хоць па знешнім выглядзе кнігі не нагадваюць скарынаўскі друк, гэта хутэй выданні маскоўскага друку Івана Фёдарова. Яшчэ больш значнасці кнізе надае тое, што яна прадстаўляе перыяд росквіту тыпаграфіі Ма-

монічаў, “залаты век” беларускага кнігадрукавання (канец XVI — першыя дзесяцігоддзі XVII ст.). Менавіта ў гэты час браты надрукавалі статут Вялікага Княства Літоўскага і атрымалі прывілей ад караля на выданне рэлігійнай літаратуры. “Апостал” яны ўпершыню друкуюць у 1591 годзе, затым яго некалькі разоў перавыдаюць. Аднак адрознічы кнігі розных год выдання вельмі складана, гэта можа зрабіць толькі спецыяліст па арнаментыцы, бо ні на адным з экзэмпляраў няма выходных дадзеных. На такі крок Мамонічы ішлі, каб мець магчымаць прадаваць свае кнігі ў Маскоўскую дзяржаву.

Літаральна на наступны дзень пасля прэзентацыі кніга была вернута ў фондасховішчы, экспанавана яна зможа толькі праз некаторы час. Але гэта не апошні адрэстаўраваны фаліант: цяпер у майстэрні Нацыянальнага гістарычнага музея вядзецца работа над аднаўленнем яшчэ аднаго “Апостала”, але ўжо львоўскага выдання Івана Фёдарова 1574 года.

На здымку: намеснік старшыні праўлення Белзнешэканамбанка Алег Прохарчык і міністр культуры Беларусі Павел Латушка прэзентуюць адрэстаўраваны “Апостал” XVI ст.

Беларускія прыватныя гербы

Знакі годнасці і гонару

Герб “Дубарог”

Гербам карысталіся: Афанасовіч, Габрыяловіч, Габрыяновіч, Ганевіч, Ганцэвіч, Доўскурд, Туровіч.

Герб “Лілія”

Гербам карысталіся: Казакоўскі, Пацэвіч-Памарнацкі, Смалян, Смолан, Тыпальт, Яцкевіч.

Герб “Леў”

Гербам карысталіся: Вагнер, Вайвовіч, Вайшвіла, Вальвовіч, Вэйда, Дружбацкі, Каладзінскі, Лявінскі, Пачкоўскі, Спяхальскі, Трокін.

Герб “Лешчыц”

Гербам карысталіся: Валішэўскі, Густовіч, Кашуцкі, Кратовіч, Міжвінскі, Нагорскі, Пачаповіч, Пякарскі, Урнік.

Герб “Пахалавецкі”

Гербам карысталіся: Падарэўскі, Панфіловіч, Пахалавецкі.

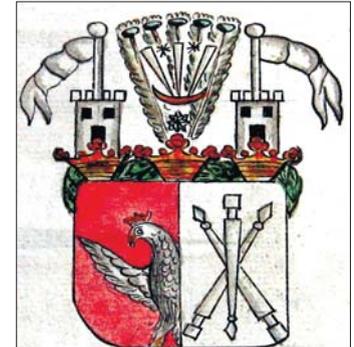
Герб “Плятэр”

Гербам карысталіся: Плавінскі, Платкоўскі, Плахоцкі, Плюшчэўскі, Плятэр.

Вядучы рубрыкі — Уладзімір Крукоўскі

Герб “Лешчыц”

Герб “Пахалавецкі”

Герб “Плятэр”

Мікола БЕРЛЕЖ

Звалі яго Іван Фёдараў Масквіцін

кам кнігадрукавання на Русі і Івану Фёдару.

Многія старонкі ўнікальнай па абсягах вырашаных кнігазнаўчых задач энцыклапедыі прысвечаны Беларусі, беларускім тэмам. Дарэчы, змешчаны і артыкул пра Ф. Скарыну, напрыканцы якога аўтар зазначае: "...выданні С<карыны> былі вядомыя ў Маск. Русі, аднак не ўхваляліся афіцыйным праваслаўем і ў літургічнай практыцы не ўжываліся". Я. Неміроўскі развенчвае і некаторыя вымыслы, звязаныя са Скарынам, Пятром Мсціслаўцам, лёсам іх кніг. У артыкуле ж пра Івана Фёдарова, якім адкрываецца энцыклапедыя, аўтар звяртае ўвагу на павязь біяграфіі друкара з Беларуссю. Цяпер зноў пачало шырыцца версіфікацыйнае пра тое, што Іван Фёдару нарадзіўся ў Беларусі, нават і адрас, месца ўказваюцца — паблізу Вілейкі.

А вось што чытаеш у Я. Неміроўскага: "В Вел. княжестве Литовском существовал известный шляхетский род Фёдоровичей. И. И. Левшицкий относил И. Ф. к этому роду и внёс сведения о нём в "Библиографию Фёдоровичей". Однако роду Фёдоровичей принадлежал герб "Огинец", а гербом "Шренява", которые ставил на своих изданиях И. Ф., этот род никогда не пользовался.

Впоследствии, находясь в Польско-Литовском гос-ве, И. Ф. стал прибавлять к своему имени фамильное прозвище "Москвитин". Это прозвище встречается впервые в предисловии гетмана Г. А. Ходкевича к Учительному Евангелию 1569, где он сообщает, что нашёл "в том деле друкарском людей научных, Ивана Фёдоровича Москвитина да Петра Тимофеевича Мстиславца". <...> Фамильное прозвище "Москвитин" совсем не обязательно указывает на происхождение его владельца из Москвы. Оно может восходить не к географическому наименованию, а к имени собственному или прозвищу "Москва". <...> "Москвитины" в XVI — XVII вв. были достаточно широко распространены как в Моск. гос-ве, так и в Вел. княжестве Литовском. Тупиков указывает, что в XVI в. проживал крестьянин Иван Андреев сын Москвитин, на берегу Нёмана — белорус. помещик Сидор Москвитин, <...> (сохранилась архивная запись о том, что в ун-т поступил

"Иван сын Фёдора из Петковиц..."). На Беларусі некалькі вёсак з назвай Пітковічы. Ёсць у Баранавіцкім, Дзяржынскім раёне... Дык можа быць, усё ж існуюць падставы для "беларускаці" Івана Фёдарова?.. Дарэчы, трэцяя Пітковічы — за 8 вёрст ад Радашковіч. З усіх гэтых мясцін паходзілі шляхецкія прозвішчы Рагозы і Анфоровы, якія таксама карысталіся гербам "Шрэнява", падобным да выдавецкага знака І. Фёдарова. Калі атаясамліваць друкара з Іванам, сынам Фёдара з Пітковіч, то трэба, відаць, і пагадзіцца з беларускім паходжаннем Івана Фёдарова.

Падрабязна ў энцыклапедыі асвятляецца "астрожская" тэма. Як вядома, асветнік і друкар прыкладна з 1578 па 1583 гады жыў і працаваў у Астрогу, на Ровеншчыне, у маёнтку, які належаў князю Канстанціну Канстанцінавічу Астрожскаму — аднаму з буйнейшых магнатаў ВКЛ (гадавы даход князя, які валодаў 80 гарадамі і 2760 вёскамі, складала 19 млн. золтых). Менавіта там у 1581 годзе была выдадзена знакамітая Астрожская Біблія. "Выпуск в свет первой полной вост.-слав. Библии — издательский подвиг Ивана Фёдорова. Библия стала важной вехой в борьбе с экспансионизмом католической реакции, способствовала росту национального самосознания русских, украинцев и белорусов, укреплению позиций родного языка, развитию естеств.-науч.

знаний на Руси", — піша Я. Неміроўскі.

У энцыклапедыі "Іван Фёдару і яго эпоха" пададзены артыкулы пра беларускіх кнігазнаўцаў, пісьменнікаў, вучоных — ураджэнцаў Беларусі, — У. В. Анічанку, М. Б. Батвініка, А. С. Будзіловіча, Г. Я. Галенчанку, Э. Гутэн-Чапскага Я. Ф. Карскага, А. І. Клібанова М. Клімковіча, С. Майхровіча, І. І. Малышэўскага, А. Рымшу, М. Садковіча, М. М. Сікорскага, А. Р. Шыцгала, В. Шматава, Э. В. Ялугіна. Асобны расповед — пра Мамонічаў, беларускія бібліятэкі, Васіля Цяпінскага, Р. А. Хадкевіча як заснавальніка Заблудаўскай друкарні, графа А. Храптовіча са Шчорсаў (аўтар падкрэслівае, што ў прыватным кнігазборы Храптовічаў захоўваўся асобнік Бібліі 1581 года). Досыць грунтоўна пададзены жыццяпіс беларускага мыслара, асветніка-гуманіста, рэлігійнага рэфарматара Сымона Буднага.

Ці ёсць заўвагі да зместу энцыклапедыі "Іван Фёдару і яго эпоха"? Магчыма, варта было больш шырока паказаць беларускае кнігазнаўства, беларускае бібліяфіліства папярэдніх стагоддзяў. У артыкулах пра вучоных, пісьменнікаў ёсць некаторыя недакладнасці. Але ўсё гэта не прыніжае агульнага ўзроўню, паўтаруся, сапраўды ўнікальнай энцыклапедыі Яўгена Неміроўскага "Іван Фёдару і яго эпоха".

Марына ВЕСЯЛУХА,
фота Кацярыны Гусевай

Грай, дудда!

Музыка і слухачоў сабраў X міжнародны "Дударскі фест"

На працягу чатырох дзён на розных пляцоўках — у Рэспубліканскім Палацы культуры ветэранаў, у музеі старажытных народных рамёстваў і тэхналогій "Дудуткі", у сталічным клубе "Рэактар" — гучала музыка розных гуртоў з розных краін свету.

Але аматараў на першы погляд зусім не сумяшчальных стыляў — ад вышталцёных мелодый перыяду Барока да нястрыманага псіхадэлічнага фолк-року — аб'яднаў адзін інструмент — дуда. Склад гасцей сёлетняга юбілейнага "Дударскага фесту" асабліва зорны і знакавы. Поруч з ужо добра вядомымі беларускімі гуртамі "Стары Ольса", "Кашлаты Вох", "Бона Сфорца", ESSA, Litvintroll, "Яварына" ў Мінску выступілі карыфеі скандынаўскага фолк-року Hedningarna (Швецыя), гурт старадаўняй музыкі Fidelius (Германія), а таксама гурт сярэднявечнай і фолкавай музыкі Open Folk (Польшча). У межах фесту на хутары Шаўловічы, што ў Валожынскім раёне, прайшла канферэнцыя "Захаванне дударскай традыцыі на ўсходзе Еўропы".

апошнія 20 год наша краіна стала лідарам у справе адраджэння дударскай традыцыі ва Усходняй Еўропе. З'явіўся шэраг майстроў, якія робяць інструменты для Літвы, Расіі. Больш за тое, можам пахваліцца нават тым, што нашы майстры валынкы адрадзілі дударскую традыцыю ў Літве".

Сёння колькасць аматараў дуды ў Беларусі ўжо злічваецца сотнямі, функцыянуе "Дударскі клуб", ды і выканальніцкае майстэрства нашых музыкаў ураджае нават замежных гасцей. Беларускія гурты выступаюць на вельмі высокім узроўні, — зазначае Роман Шольц, музыка гурта Fidelius. — Тут добрыя інструменталісты, і працэсы, што адбываюцца сёння ў Беларусі ў плане адраджэння дудовай традыцыі, можна ацаніць толькі станоўча".

Беларуская публіка ў сваю чаргу станоўча ацаніла выступленні замежных гасцей. Творчасць шведскага гурта Hedningarna ("Язычнікі") у Мінску ведаюць ужо даўно, можна

нават сцвярджаць, што гэты гурт паўплываў на мысленне нашых музыкаў. Моцныя, нардычныя, вельмі эмацыйныя мелодыі са значным энергетычным пасылам нібы гіпнатызуюць, зачароўваюць. Магчыма, мелодыі "чапляюць" беларусаў і на падсвядомым узроўні, абуджаючы генетычную памяць, бо шведская музыка — найбліжэйшы аналаг традыцыйнай беларускай, яшчэ не надта даследаваная. Здыўляюць і дзіўныя інструменты, у якіх спалучаецца на першы погляд неспалучальнае (да прыкладу, струнна-ударныя). Некаторыя з іх старажытныя, вядомыя ўжо з XIII стагоддзя, некаторыя — вынайзленыя і змайстраваныя самімі музыкамі. Не баяцца Hedningarna эксперыментаў і з электронным гучаннем: "З дапамогай электронікі можна атрымаць шмат захапляльных гукаў, і гэта само па сабе цікава", — тлумачыць Халбус.

Уражанне ад музыкі нямецкага гурта Fidelius, напэўна, было асабліва моцным, бо іх першае выступ-

ленне ў межах фесту адбылося не ў канцэртнай зале ці клубе, а на ўлонні прыроды — падчас міжнароднага джэм-сэйшну пасля канферэнцыі на хутары Шаўловічы.

— Усе мелодыі, што мы выконваем, — аўтэнтныя, — распавядае музыка гурта Дыяга Шольц. — Шукаем забытыя песні ў бібліятэках і потым прапануем іх публіцы, паноўму выкананыя з дапамогай старых інструментаў.

Часам музыкі працуюць над перакладам старых песень нямецкіх сорбаў, а іх мова падобная да беларускай. Польскі ж гурт Open Folk захапіў залу (яго канцэрт праходзіў ужо ў "Рэактары") чысціней і аўтэнтнасна гучання. І гэта не дзіўна, бо за такой стараннасцю і флегматычнасцю выканання хаваецца прафесійная звычка: некаторыя яго музыкі стала працуюць у польскіх аркестрах.

Інфарматыўнай і па-свойму захапляльнай атрымалася канферэнцыя "Захаванне дударскай трады-

цыі на ўсходзе Еўропы". Так, сябар "Дударскага клуба", даследчык Яўген Барышнікаў падзяліўся сваімі адкрыццямі. Ён знайшоў першыя каларовыя выявы дуды (сярэдня XIX ст.), выкананыя Рудольфам Жукоўскім. Унікальнымі з'яўляюцца выяўленыя даследчыкам звесткі пра тое, што пасля смерці Ілжэдзімтрыя І раз'юшаныя баяры паклалі на яго цела дуду са словамі: "Мы цябе забавілі, цяпер ты нас пазабав". У гэтым выпадку дуда становіцца сімвалам улады Ілжэдзімтрыя І.

Яркім, запамінальным і феерычным стаўся апошні канцэрт фесту, што прайшоў у сталічным "Рэактары". Выступленні майстроў дудовай музыкі з Германіі, Польшчы і Беларусі надоўга забяспечылі публіку станоўчымі эмоцыямі і надзвычай магучай энергіяй фестывалю. Магчыма, яе хопіць нават да наступнага "Дударскага фесту".

На здымку: нямецкі гурт Fidelius выступае падчас джэм-сэйшну на хутары Шаўловічы.

Алесь МАРЦІНОВІЧ,
фота Кастуся Дробава

Каб менела ў гісторыі загадак

— Слухай, — спахапіўся я, — а табе, здаецца, хутка 60?
— Было ўжо, — усміхнуўся Анатоль крыху хітравата, як гэта рабіў неаднойчы.
— І калі? — збянтэжыўся я.
— Ды яшчэ 15 чэрвеня.
— Прабач, — пачаў апраўдвацца я, бо з гэтага дня мінулася больш як тыдзень, — запамятаваў. Аднаго Анатоля павіншаваў, а пра цябе забыўся.

— То Бутэвіч на два гады старэйшы, — патлумачыў А. Мяснікоў, — яго і трэба першым віншаваць.

— Нічога страшнага, — знайшоўся я, — затое будзеш доўга жыць.

— Будзем, — упэўнена адказаў ён.

Толькі, на жаль, далёка не ўсё на гэтай старой і грэшнай зямлі залежыць ад нас. Праз два дні ўжо сорок дзён, як пайшоў А. Мяснікоў у вечнасць. Пайшоў, як той журавель, узмахнуўшы на развітанне крылом. Толькі гэтае крыло слабым было, бо не адзін месяц падточвала Анатоля страшная, невылечная хвароба. Ён змагаўся, як мог. Тым больш што спачатку з’явілася спадзяванне на тое, што ўсё абышлося.

Анатоль, радасны, забег да мяне ў рэдакцыю. Расказаў, што і да чаго.

— Праз тыдзень сустракаем.

Я ведаў, што ён мае на ўвазе. Яшчэ на Дні беларускага пісьменства, якое летась ладзілася ў Хойніках, пасля таго, як атрымаў прэстыжную літаратурную прэмію “Залаты Купідон”, заавадана паабяцаў:

— Абаязкова адзначам. Маю ж кандыдатуру вылучала секцыя крытыкі і літаратуразнаўства, якую...

Сапраўды, гэтую секцыю ўзначальваю я.

Аднак праз тыдзень мы так і не сустрэліся. І ніколі больш не пабачыліся. Дзій размаўлялі апошні раз толькі ў студзень гэтага года, калі А. Мяснікоў удакладняў у мяне нумар хатняга тэлефона Міхася Мухынскага, каб павіншаваць яго з 80-годзем. У адрозненне ад мяне, зрабіць чалавеку прыемнае ён ніколі не забываўся.

Тады ж, калі мінуўся “абяцаны” тыдзень, я і пачуў страшную навіну. Аказалася, Анатолевы аналізы паслалі яшчэ на праверку ў Бараўляны... У Бараўлянах жа, на жаль, рэдка памыляюцца.

Так і не сказаў я Анатолю ўсяго таго, што хацелася сказаць пра ягоную кнігу “Сто асоб беларускай гісторыі”, за якую ён і атрымаў “Залатога Купідона”. Яе так і не прарэцензаваў, думалася, у сяброўскай гутарцы гэта зрабіць вельмі зручна, зазна-

чыўшы, наколькі яна цікавая і патрэбная. А што запатрабавана, ён і сам ведаў: тыраж разышоўся вельмі хутка, таму давялося рыхтаваць другое выданне.

Наконт жа цікавасці “Сто асоб беларускай гісторыі” — то гэта як бы, прабачце за таўталогію, у адной асобе энцыклапедычны даведнік, які характарызуецца дакладнасцю, выверанасцю фактаў, але ж гэта і мастакоўскі, месцамі эмацыянальны (асабліва калі А. Мяснікоў расказвае пра тых, хто сваёй дзейнасцю яму чымсьці вельмі імпаануе) аповед, што набліжаецца да мастацка-дакументальнай прозы. І гэта пры тым, што аб’ём кожнага нарыса вельмі абмежаваны.

Такога прынцыпу ён прытрымліваўся і ў сваёй кнізе “Сто асоб беларускага спорту”, якая, калі мець на ўвазе багацце фактычнага матэрыялу, у чымсьці нават выйграе ў параўнанні з папярэдняй. У першую чаргу з-за таго, што ў нашай краіне дагэтуль не існавала выдання, у якім бы так падрабязна расказвалася пра людзей беларускага спорту. Дарэчы, яго вельмі любіў і сам Анатоль. Шмат у якіх краінах пабываў ён, асвятляючы тых ці іншыя спартыўныя спаборніцтвы міжнароднага ўзроўню.

Аднак не толькі гэтымі кнігамі важкі ягоны творчы багаж. А. Мяснікоў належыць да тых, хто першым пачаў узнімаць дзірван нацыянальнага бяспамяцтва, вяртаючы з

3-за пастаяннай жыццёвай мітусні часам забываеш своечасова зрабіць штосьці важнае. Так атрымалася ў мяне летась з юбілеем Анатоля Мяснікова. Загадзя ведаў, што і ён ужо набліжаецца да свайго 60-гадовага рубяжа. Нават па тым ведаў, як ён часта тэлефанаваў, цікавіўся, дзе атрымаць тыя ці іншыя звесткі пра заробкі. Сёе-тое я яму падказаў, а вось павіншаваць з юбілеем забыўся. Успомніў, што А. Мяснікоў хутка павінен стаць “шасцідзясятнікам”, толькі тады, калі ўбачыў яго ў нашым выдавецтве.

небыцця постаці людзей, якія вельмі шмат зрабілі дзеля свайго народа. Гэта як дзеячы даўніх часоў, так і беларускія адраджэнцы першых дзесяцігоддзяў савецкай улады. У нарысе пра Л. Сапегу «Айцец Айчыны» “залатога веку» ён заклікаў: “Давайце, што называецца, глянем праўдзе ў вочы”.

Анатоль Мяснікоў і глядзеў праўдзе ў вочы, паказваючы гэтага знакамітага дзеяча Вялікага Княства Літоўскага такім, які ён быў. Ва ўсялякім разе такім паказваў, якім бачыў яго, успрымаў сам. Адначасова і праторваў на цаліку шлях іншым — тым, хто зацікавіцца жыццём і дзейнасцю гэтага патрыёта Бацькаўшчыны, якога невыпадкова называлі “Айцом Айчыны”. З прычэлам на будучыню пісаў ён і пра Алеся Бурбіса (“Адкрыць вочы свайму люду...”), Дзмітрыя Прышчэпу (“Камісар земляробства”), Аркадзя Смоліча (“Беларус — грамадзянін будучыні...”), Антона Жэбрака (“Бессмяротнасць Хлеба і Чалавека”), Міхася Чарота (“Паэт-трыбун. Чалавек часу. Ахвяра рэжыму”). Са спадзяваннем, што іншыя, хто звернецца да гэтай тэмы, нешта ўдакладняць, дапоўняць. Прыглядаўся А. Мяснікоў і да вобліку аднаго з найвыдатнейшых дзеячаў савецкага перыяду, жыццё якога пакуль да канца не вывучана, — Аляксандра Чарвякова. Таму і назваў свой публіцыстычны досвед “Загадка Аляксандра Чарвякова”.

Гэта ўсё постаці з кнігі А. Мяснікова “Айчыны верныя сыны”. А перад гэтым была кніга “Нацдэмы”, што прынесла яму вядомасць і за якую ў 1994 годзе быў уганараваны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі. Змест яе зразумелы з падзагалюка: “Лёс і трагедыя Фабіяна Шантыра, Усевалада Іг-

натоўскага і Язэпа Лёсіка”.

Я далёкі ад думкі ставіць А. Мяснікова поруч з гэтымі знакамітымі людзьмі, але не магу не адзначыць, што павязь усё ж адчуваецца. Як і яны, ён гэтакасама глыбока верыў у шчаслівую зорку свайго народа, сваёй Бацькаўшчыны. І гэтакасама, як і яны, самааддана працаваў на той ніве, якая, быў перакананы, дасягне свайго лепшага росквіту дзякуючы і ягонай рупнасці. А зарэкамендаваў сябе А. Мяснікоў не толькі як пісьменнік, журналіст. Ён меў званне кандыдата гістарычных навук. Працаваў у “Чырвонай змене”, каля трыццаці гадоў аддаў рэдакцыі газеты “Звязда”, з’яўляўся прэс-сакратаром Старшынні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, галоўным рэдактарам часопіса “Гуманітарна-эканамічны веснік”. Апошнім часам узначальваў кафедру Інстытута прадпрыемальніцтва і парламентарызму.

У рукапісе засталася яшчэ адна Анатолева кніга — “Ад Рагвалода да нашых дзён”, у жанравых адносінах пазначаная ім як летапіс беларускай гісторыі. Зноў жа пра лёсы самых знакамітых асоб Бацькаўшчыны. Калі яна ўсё ж пабачыць свет, то, думаю, лагічным завяршэннем яе магло б стаць слова і пра яе аўтара, які сумленна глядзеў праўдзе ў вочы і вучыў праўдзе нас, сваіх чытачоў. Цяпер, перанёсшыся туды, куды рана ці позна трапіць кожны з нас, ён ведае значна больш, чым ведаем мы, бо ведае тое, чаго ведаць на зямлі не дадзена. Аднак наша пазнанне нацыянальнай даўніны, беларускай гісторыі нашмат паглыбілася дзякуючы і ягоным кнігам, да якіх дапытліваму чытачу яшчэ звяртацца і звяртацца.

Раіса БАРАВІКОВА

Сонечныя палянкi яе жыцця

За гэтую любоў і адданасць, а яшчэ і за мудрасць, за мужнасць, за глыбіню душы, што развіналася перад людзьмі пачуццямі прыгожага, высакароднага Чалавека, яе любілі і паважалі пісьменнікі, ды і ўвогуле дзеячы ўсёй нашай культуры, хто меў магчымасць хоць аднойчы нейкім чынам сутыкнуцца з ёю на сцяжыне любові да генія айчынай паэзіі. Пра што і спяшаліся выказацца творцы на юбілейнай вечарыне яе дзевяностгагоддзя, якая яшчэ так жыва захоўваецца ў памяці. Сама ж Ядвіга Юльянаўна расказвала і пісала пра сябе надзвычай сціпла. Яна супрацоўнічала з рэдакцыяй у апошнія гады майго рэдактарства ў “Малодосці”, напісала некалькі выдатных артыкулаў, і тыя нумары ўжо праз некалькі дзён немагчыма было набыць у кіёсках, яны разляталіся імгненна, а калі да аднаго з артыкулаў я папрасіла напісаць урэзачку, у якой бы яна расказала маладому чытачу пра сябе, дык атрымала на невялікай бланкотнай старонцы вельмі сціплы і сціслы тэкст, які захаваўся ў мяне: “Ядвіга Юльянаўна Раманоўская — музейзнаўца. Працавала ва ўпраўленні справамі Савета Міністраў БССР, у Дзяржаўным Літаратурным музеі Янкі Купалы (1960—2002). Уздзельнічала ў стварэнні экспазіцыі музея і яго філіялаў. Аўтар шэрагу артыкулаў па купалазнаўстве, складальнік альбома “Янка Купала. Жыццё і творчасць” (1972, з І. Жыдовічам), зборніка “А хто там ідзе?” на мовах свету” (1993, з В. Рагойшам), юбі-

лейнага календара “Янка Купала і Якуб Колас” і камплекта паштовак “Янка Купала” (1982). Да слоў “уздзельнічала ў стварэнні экспазіцыі музея і яго філіялаў” я дадала ад сябе: сонечныя палянкi яе жыцця, і мяркую, што менавіта гэта было яе галоўнаю справаю, пра што яна няспынна думала і ў гэтых сваіх думках дбала да апошніх дзён жыцця...

З Ядвігай Юльянаўнай Раманоўскай я пазнаёмілася ў 1970 годзе, калі некалькі летніх месяцаў праходзіла пераддипломную практыку ў рэдакцыі “ЛіМа”. Тым летам упершыню наведвала Купалаўскі музей, дзе і адбылося наша знаёмства. Пра

Сёлетняя вясна ў літаратурным асяродку пачалася з дзён жалбы... На творчым уздыме пайшоў у незваротны шлях выдатны беларускі пісьменнік Янка Сіпакоў, і так раптоўна не стала непаўторнай у сваім рознабаковым таленце Валянціны Коўтун, у што ніяк не хоча паверыць душа. І вось яшчэ адна страта: за свой далягляд на пачатку мая сышла з жыцця Ядвіга Юльянаўна Раманоўская, трапяткая і дужая галінка з моцнага Купалавага дрэва, пляменніца Янкі Купалы, якая з усёй любоўю свайго сэрца і так аддана, можна сказаць, на працягу ўсяго жыцця служыла магутнаму таленту нашага вялікага Песняра, нашай мове, ды і ўсёй літаратуры, пачынаючы з купалазнаўства.

тое, што яна пляменніца Янкі Купалы, дазналася з подпісу пад адным з музейных фотаздымкаў, і гэтая яе блізкая лучнасць з Песняром ужо тады прыўнесла ў мае адносіны да яе амаль магічнае жаданне нейкім чынам дакрануцца да Таямніцы: таленту, творчасці, жыцця вялікага паэта. Здаралася, што яна без усялякіх маіх пытанняў адчувала гэтае маё жаданне і тады, як быццам неўзнароч, нешта прыадкрывала... Так, скажам, на тыгульнай старонцы апошняга перавыдання купалаўскай “Паўлінкі” (2006), якое я атрымала ад яе ў падарунак, яна зусім нечакана для мяне напісала: “...Па ўспамінах сясцёр Янкі Купалы: Ганны, Марыі і Леакадзіі (сапраўднай) пратрыпам Паўлінкі была Ядвіга Гіляраўна Аўлачынская, якая жыла з бацькамі ў Вялікім Рубяжы недалёка ад Акапаў...”

Помняцца сямідзясятны гады маёй працы ў “ЛіМе”, потым — у “Алеці”, былой “Работніцы і сялянцы”, і ўсе яны пазначаны (няхай і нячэстымі) сустрэчамі з Ядвігай Юльянаўнай: то патрэбна было тэрміно-

вае інтэрв’ю з ёю, то фотаздымкі з музейных фондаў, то проста нейкае ўдакладненне, звязанае з жыццём і творчасцю Янкі Купалы... І яна заўжды ішла насустрач, ахвотна дзялілася ўсім тым, чым жыла яе душа, што захоўвала памяць. Праца яе ўлобэнага ў наша Слова, у нашу літаратуру сэрца была працай на будучыню, на ўсе наступныя пакаленні, каб і там, у нейкіх далёкіх часах неўміруча гучала: “А хто там ідзе ў агромністай такой грамадзе? — Беларусі!...”

Яшчэ з мінулагодняй восені мы дамаўляліся з Ядвігай Юльянаўнай, што яна напіша ў “Малодосці” юбілейны артыкул пра Вязынку, пра тыя мясціны, дзе нарадзіўся вялікі Купала, і што я вазьму ў яе інтэрв’ю, праз якое яна раскажа пра многае... Было ў мяне і вялікае жаданне пазнаёміцца з яе бібліятэкай, з тымі аўтаграфамі, якія пакідалі асабіста ёй на сваіх кнігах самыя розныя пісьменнікі з розных краін свету. У тых аўтаграфіях — і сусветная вядомасць Купалы, ды і ўсёй нашай літаратуры, яе шырокае прызнанне і

захапленне ёю.

Свой артыкул “Роднай нівы я мільённая часціна...” Ядвіга Юльянаўна напісала і перадала ў рэдакцыю “Малодосці”, а вось з гутаркай я спазнілася, у чым сябе цяпер дакараю і дакараю. Нешта рэзка змянілася ў маім жыцці, даводзілася адкладваць сустрэчу, Ядвіга Юльянаўна прыспешвала, казала, што кепска сябе адчувае, я супакойвала, маўляў, усё будзе добра, жыццё паварочваецца на вясну, а там лета... І вось замест гутаркі — гэтыя мае словы: развітання, смутку, жалобы...

Ці не ў 1992 годзе ў Акапах, дзе шчыравала цёплае лета, мы разам сэдзілі дрэўца... Тое дрэўца, напэўна, ужо стала вялікім дрэвам. Магчыма, і яно на той вечна сонечнай для беларусаў Паляныцы схіляе цяпер сваё голлеяка ў нізкім паклоне, як схіляемса ўсе мы, хто меў шчасце добра ведаць Ядвігу Юльянаўну Раманоўскую, — у паклоне памяці, пашаны і любові.

На здымку: Ядвіга Юльянаўна Раманоўская, 1943 г.

Таленавіты паэт стаяў ля вытокаў новай хвалі беларускага культурнага адраджэння 20-х гадоў мінулага стагоддзя, з'яўляўся членам пісьменніцкіх арганізацый “Маладняк” і “Узвышша”. Працаваў у рэдакцыі часопіса “Узвышша” (1930—1931), на Беларускім радыё (1931—1933). У 1933 годзе ён быў рэпрэсаваны. Пасля вызвалення з 1935 па 1941 гады працаваў выдавецкім рэдактарам у Маскве. З пачатку Вялікай Айчыннай вайны — у Чырвонай Арміі. Скончыў Падольскае пяхотнае вучылішча, удзельнічаў у баях пад Сталінградам, быў цяжка паранены. Пасля дэмабілізацыі (1944 год) працаваў у рэдакцыях газеты “Звязда” і часопіса “Вожык”, рэфэрэнтам АН БССР. З 1959-га — член сцэнарнай калегіі кінастудыі “Беларусьфільм”, з 1967 года па 1971 — галоўны рэдактар кінастудыі.

Пра яго творчасць напісаны манаграфіі, артыкулы. Але самай недаследаванай часткай засталіся яго асабістыя архівы. І, у прыватнасці, яго лісты: да сяброў, родных і, галоўнае, да каханай жанчыны і жонкі — Яўгеніі Пфляўмбаўм, з якой яны пражылі доўгае-доўгае жыццё. Яны амаль аднагодкі — яна нарадзілася ў 1908 годзе.

Яўгенія Эргардаўна таксама паэт. Упершыню вершы вяснаццацігадовай Яўгеніі Пфляўмбаўм былі надрукаваны ў 1926 годзе ў калектыўным зборніку. Потым яна выйшла замуж за Аляксандра Амвросьевіча, і больш ніхто ніколі не чуў пра такую паэтку. І, тым не менш, у Яўгеніі Эргардаўны нарадзіліся вершы, якія яна запісвала дзесьці на сшытках, лістках, асабліва не клапацілася, каб іх выдаць. Але адбыўся чуд: зборнік яе вершаў — “Сувоі жыцця” — убачыў усё ж свет — калі ёй было ўжо за восемдзесят.

Ёй выпаў інакшы лёс — быць Музай паэта. Гэтае сваё прызначэнне яна несла з годнасцю, дапамагаючы мужу і падтрымліваючы яго ў самых цяжкіх перыяды жыцця. І калі паэт быў высланы ў Сібір, Яўгенія Пфляўмбаўм прадала хатнюю бібліятэку з унікальнымі выданнямі і паехала за мужам. Працавала настаўніцай у вясковай школе, і ў любое надвор’е, у моцны мароз, завею або дождж, прабіралася да лагера, каб перадаць мужу што-небудзь з прадуктаў, хоць сама галадала. Там і моцна прастудзілася, страціўшы здароўе.

Пасля вяртання з Сібіры сям’я паэта засталася ў Маскве, дзе жылі бацькі Яўгеніі. З 1935 па 1941 год Максім Лужанін працаваў выдавецкім рэдактарам у Маскве, Яўгенія ўладкавалася на працу ў “Оборонгиз”...

Захавалася вялікая перапіска мужа і жонкі — пажоўклывыя лісты, лісткі, напісаныя на пісьмовым сталі, у вагоне цягніка алоўкам, ручкай. Некаторыя радкі ўжо не чытаюцца — з цягам часу яны выгаралі, сцерліся. Але самае галоўнае дайшло да нашых дзён — іх неадольнае жаданне гаварыць адно з адным. У лістах — гісторыя іх кахання, сустрэч і расстанняў, няўлоўнае дыханне таго часу.

У 6-м нумары часопіса “Нёман” упершыню будзе апублікавана частка перапіскі Максіма Лужаніна і яго жонкі Яўгеніі Пфляўмбаўм, якая ахоплівае 1930-я — сярэдзіну 1940-х гадоў. Арыгіналы лістоў захоўваюцца ў аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Тацяна КУВАРЫНА

Банальнымі падаюцца словы: “Яго лёс цесна пераплёўся з лёсам цэлай эпохі”. Але лепш сказаць пра лёс класіка беларускай літаратуры, вядомага паэта, пісьменніка, публіцыста Максіма Лужаніна (Аляксандра Амвросьевіча Каратая), цяжка. Народжаны ў 1909 годзе, ён пражыў дзевяноста два гады. Рэвалюцыя, спроба будаўніцтва новага — сацыялістычнага — грамадства, рэпрэсіі, франты Вялікай Айчыннай вайны і мірнае пасляваеннае жыццё, перабудова — усё гэта закранула яго самым непасрэдным чынам.

«Заўсёды ж са мною твоей воблік...»

Максім Лужанін — Яўгеніі Пфляўмбаўм

15.05.1932

Год, здаецца, не бачыў, не пісаў табе. Дзве гадзіны, а я толькі прыйшоў з твае мясіны (...)

Прыехалі а 12-й. А ўчора завіліся адразу ад зморы на ложка. 300 кіламетраў хоць і на добрай машыне, але цяжкавата праехаць. Заўчора Дасовічы, учора Прапойск, сёння Быхаў.

І не спіцца, і сніцца дурное і зайцы бягуць на дарогу на агонь, скачучь — дурныя — перад коламі. А машына бярэ свае семдзесят кіламетраў. Вязе мяне то бліжэй, то далей ад цябе. А то сцішца мае спадарожнікі і адчую цябе са мною, там дзе атаўбавалася ты перад выездам. Маленькая такая. (...)

Калі ляціць у твар сонца і паветра, разрываецца напад зялёнае палотнішча — адступаюць з абодвух бакоў лясы ўздоўж шашы, — з’яўляецца дзіўнае адчуванне жыцця, адчуванне Хуткасі.

Дзіўна й добра.

І шкада што не адчуваеш гэтага ты.

Пісаць шмат чаго. Я не бачыў даўно вёскі. І цяпер самы цікавы і адказны момант. Поле павінна быць засеяна. Калгас павінен існаваць. Дзе-нідзе чутны стрэлы. Гараць вогнішчы пры дарогах. У бальшавікоў новая вайна, новы фронт. Бальшавікі павінны выйграць. І вось цяпер мацней я прылучаюся, адчуваю сябе неадрыўнай часткай гэтай дужай арміі. Я казаў табе неаднойчы, што шчаслівы тым,

што жыву гэтым часам. Такой вастраты ніхто не бачыў дасюль і не ўбачаць нашчадкі, для якіх ідзе гэтая вайна, для якіх мы будзем свет.

Рана засынае горад. Усё спіць. І ты спіш, баішся, трывожышся. А я сёння бачыў мора. Кіламетраў дзвесце вады на лугах пад Быхавам. Шырок Дняпро. Прыгож Дняпро. (...) А пры дарозе белыя, белыя цвітуць калакалушы. Стаяць думаюць. Глядзяцца ў ваду.

І думаю я. Думкі да цябе, пра цябе. І недзе нітуюцца думкі нашы. Нейкаю новаю ўстае істота. Заўтра ўбачымся. А потым ізноў кіламетры. Зноў неба, зноў сонца. Гэткае сонца будзе разам. Дужэць. Узрастаць.

Раскіданы мой ліст. Мабыць таму, што думак шмат. Прыеду, усе аддам табе...

[Без даты]

Маленькае, кволенкае маё Дзеўчанё! Жэнік!

Паслаў табе вестачку ўчора, а хіба ці сёння горшы дзень, хіба сёння не хочацца пагаварыць, прыхінуць, прыклікаць малую сваю блізка-блізка. (...)

Хочацца нешта сказаць малой маёй, раскрыць сябе і схавацца самому ў словах добрых, харошых. Праўда?

На Віцебскім бульварчыку гараць кляны, унізе павольнаю хцівасцю ідзе Дзвіна, а я думаю, дзе буду заўтра? І, мінаючы сьвядомасць, прыгадаць адказ: з табою. Так. З табою. Як учора і сёння. Як кожны дзень. (...)

Як здароўе, праца? Маё добра. Праўда, зморваюся і не зусім здаволены, але на месцы не сяджу.

Я нясу і шлю табе радасці (...).

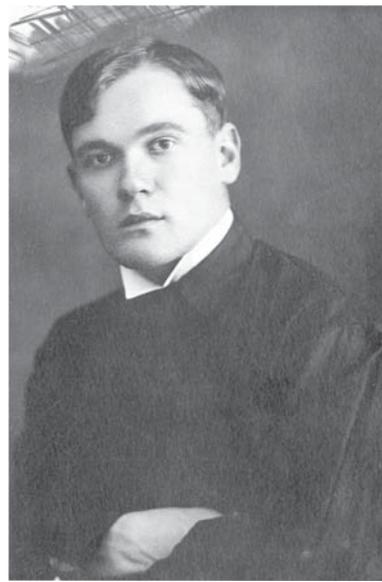
Я хачу табе спакойнай ночы і яркай — сонцам у вочы — раніцы.

Шуміліна, 24.09.32

...Я між зямлёй і небам. На трэцім паліцы вагона гарыць свечка, на ніжняй спяць мае таварышы, а на другой сяджу я...

Мне толькі паслалі пасцель, добрую, чыстую.

Ноч змывае з думак і з самога прыкры налёт надзённага. І я іду да цябе проста, як дзіця, чысты, як тады, калі першы раз пабег па тваіх слядах, калі пачыналася зіма, калі прыблукнуўся я ў бібліятэку.

Тут трэба слова. Слова, якім азначаецца ўсё, гэтая змоўная згода даваць праз вякі з даўнім-даўна, — гэтае слова я не магу сказаць. Я знаю, што (...) у мяне яно новае, вялікае, як усё, што жыве да цябе і што ноч памагае сказаць гэта.

25.09.32

...Гэты час зноў называецца ноч. Гадзіннік зноў паказвае палавіну адзінаццатага. А тут магу я заснуць, не пабыўшы з малою маёй хоць маленькую адну-адненькую хвілінку? І насуперак ночы і адлегласці я бяру гэтую хвіліну. Удзень у чалавецкай сумяціцы, як заўсёды, не магу я супакоіцца, усё чакаю цябе саманасам. (...)

Гэта няпраўда, што мяне адцуралася слова. Я знаю, я адчуваю звон ягоны і адчуваю дужасць (...) з ім. (...)

Аддам табе і ўсіх людзей, і ўсе краіны, што жывуць ува мне. Дужых і кволых, палкіх і сцюдзёных, усіх іх пачуеш ты. Можна тады апраўдаецца жыццё. Калі чалавек ухопіць столькі — ён будзе жыць. Тварыць жыццё і даваць жыццё гэта ўвесь пласт чалавека. І разам, і паасобку гэта дае паўнагу.

Сніліся слаўныя спакойныя сны, пасля, калі пагаварыў учора з табою. А пад раніцу нешта ніякавае прычудзілася. Думаў, — што станецца? Ажно Іларыя ўбачыў. Гэтым і абышлося.

А якая прыкрая рэч мана! Галоўнае, гэта сумленнасць думкі, слова. Калі думка можа расказацца ўся ў словах (...).

Толькі мусіць, не тое я пішу табе, маленькая. Гэта прыйдзе з новым чалавекам. Цяпер нам трэба шмат мыць і апрацаць рэспубліку, вякамі забруджаную краіну.

Я буду шчаслівы, калі нашчадкі запомняць, што адзін метр рэспублікі ахаяў я. Самога сябе ахаяў, зрабіў ясным шлях, вывеў на яго сябе. Калі здужаю зрабіць большае — маё, а не здужаю — буду шчаслівы тым, што не маю плям.

Не хачу сёння класціся...

02.11.33 г.

Спіць чыгунка... Народ спіць, супакоіўшыся, пасля “трудоў зямных”... Гадзін каля дванаццаці. Я ўжо крыху спаў з вечара, а цяпер карыстаюся з цішыні, святла і супакою. Жывецца тут надрэнна, працуецца не цяжка,

ёсць усмак і (...), пакуль выстарчае, тугавата з жылём, але я мяркую, што гэта ўсё ўмовы перасыльныя, так што значыцца будзе ў лепшы бок. Зімы, кажуць, з вялікімі маразамі, але пераносыцца лёгка, у чым я ўжо меў магчымасць пераканацца. Наогул, усё выглядае здалёк куды страшней, як гэта бывае на рэчы. Так воль і з Сібірам, і з далеччу... Пэўне, мне памагае бадзёрнасць і вера ў лепшае, але ва ўсіх разе, я не перабольшваю. З запасам жыццёвай энергіі людзі не гінуць, калі не апускаюцца, а я наўздзіў здароў і да злёту ўніз сябе ніколі не дапушчу, незалежна ад умоў. Заўсёды ж са мною твой воблік, бясконца родны, і бадзёрны, і ўздымае, і трымае. Я хачу жыць, і значыць буду жыць, назаўсёды ахінуўшы цябе і ад трывогі, і ад злых жыццёвых вятроў. Не магу ж я вінаваціць рэспубліку ў тым, што яна не паверыла маёй працы. (...)

Яўгенія Пфляўмбаўм — Максіму Лужаніну

Пішу зараз жа, не адрываючыся ад твайго ліста, каб спецыяльна яшчэ ў Новасібірску, каб ты пачуў мяне.

Так чакала гэты ліст твой штодня, штоночы, а зараз воль яшчэ рукі дрыжаць, атрымаўшы, як у хворай, а я ж здаровая і дужая цяпер.

Дзве паштоўкі твае атрымала. Увесь час гэты турбавала адно: едзеш ты ў холад без мяне, без цёплай курткі, без грошай? Адно радасна, што дужы ты, малады і твая харошая ўпэўненасць працягвае мне рукі.

Я маю пашпарт. Назаўтра, пасля твайго ад’езду атрымала. Скрозь ветлівае адмаўленне. Трэба выязджаць. Каб ты стала застаўся ў Новасібірску — я зараз жа рушыла б туды. З кватэраю ўладзілася б. Там ёсць знаёмія. Калі цябе перашлоць далей — гэта не страшна — я ўсё роўна паеду. У такім плане ты і паведамляй мне свой сталы адрас і магчымасці.

Так трэба бачыць цябе бліжэй хоць на сотню кіламетраў. Ростані ў нас няма. Ты ж гэта разумеш. Мы зрабіліся гэтка блізкія, як ніколі, нідзе, нават у лятунку. (...)

Ад Міхайла Іванавіча Калініна ягоны сакратарыят прыслаў мне ліст. Пытаюцца пра твой адрас і пра тое, кім ты асуджаны. На другое пытанне я адказала таго ж дня. На першае адказваю зараз.

Чаму ты не прыслаў заявы? Яна патрэбна таксама.

Трэба, каб на з’езд пісьменнікаў у маі 1934 года ты меў мандат. Так? Гэтую першую мэту мы сабе і паставілі. І мандат заслужаны ўсім сумленнем тваім і беззаганна думкаю.

Радасць гадую для цябе заўжды. У вачах, у руках. У песню найлепшую. Усё гэта для цябе — беззаганнае і яснае (...) Гэтым і дужэю.

Дакументы твае пры мне. Рэшту забуду. Будзь спакойны і глядзі сябе, як ніколі дасюль. Было б дужа добра, каб пакінулі цябе ў Новасібірску. Вітаю цябе з блізкім нашым святам Кастрычніка. Зычу ўсе тае ж дужасці, узгадаванай гэтым днём.

Сёння раніца першага снегу. Я ведала, што ты прывітаеш яе здалёк. І воль твой ліст. Як радасна жыць маючы цябе і тваю песню ў нашай краіне. Хутка дзень твайго і майго нараджэння. Ад іх, гэтых дзён, і пачнём нашае жыццё спачатку. (...)

Будзь здаровы і радасны як у лета нашага сонца!

Жэня.

Ірына ТУЛУПАВА

Зацвітае кветка «Першацвет»

Тое, што ў адной школе суседнічаюць два буйныя мастацкія калектывы — само па сабе падзея. Ансамбль беларускай народнай песні «Кветкі» і харэаграфічны гурт «Першацвет» у агульнаадукацыйнай сярэдняй школе № 71 г. Мінска як візіткі. Узорны калектыв і той, хто толькі збіраецца здаваць «экзамен» на званне ўзорнага, раскашуюць у сваім першародным майстэрстве: паказваюць народную культуру Беларусі.

графіі, якая кіруе танцавальным ансамблем «Першацвет», яны супольна выязджаюць на гастролі, разам прадстаўляюць культуру Беларусі. Хаця кожны можа прэзентаваць асобную праграму: толькі харэаграфічны ансамбль дае каля 55 канцэртаў у год! У рэпертуары — «Тапатуха», танец лялек, паланэз, рускія і літоўскія, польскія скокі, чэшская полька.

Памяняўся час — памяняліся падыходы да свята. Прыходзячы з глыбінь стагоддзяў у XXI век, народныя песні і танцы могуць захоўваць сваю самабытнасць. Але існуе і рэальная небяспека

зрабіць нават іх надта камерцыялізаванымі — попыт на народную культуру паўсюль павышаны, і часта да яе далучаюцца дзялікі, якія арганізуюць тэатралізаваныя відовішчы-шоу, і выхалашчаюцца тыя элементы, якія з'яўляюцца карэннымі ў традыцыі. Вось пра яе і пачынаюць гаварыць настаўнікі сваім дзеткам са школы, акцэнтуючы ўвагу на сапраўдным, народным, тым, што становіцца пасля вызначальным і фарміруе ўяўленні пра нас, таму што з'яўляюцца адметнымі менавіта і толькі ў Беларусі.

Цяпер актыўна дыскусуюць на конт таго, ці варта праводзіць аранжыроўку народных спеваў, музыкі, і падыходзяць да гэтага вельмі ашчадна, каб не згубіць аўтэнтычнасць. Ці патрэбна маладым такая сучасная інтэрпрэтацыя? «Дзеці, насамрэч, мала ведаюць, і асабліва ж калі прыходзяць у першы клас, гэта можа быць цяжкавата для ўспрымання», — дзеліцца сваімі назіраннямі Вікторыя Масцэпан. Настаўніца дадаткова расказвае вучням, якія ёсць каляндарныя святы і каляндарна-абрадавыя песні, прымеркаваныя да гэтых дзён.

Але для больш грунтоўных ведаў патрэбны і аўтэнтычныя інструменты, якія школе знайсці цяжка. Неабходна дума — выкладчыка па дудзе, які б мог паказаць, як на ёй іграюць, няма; патрэбны жалеікі

і дудкі. «Я ўсё гэта ўлічваю, і часам спяваем аўтэнтычным гукам (прыкладам, густым, прыглушаным), — удакладняе Вікторыя Масцэпан. — У кожнай жа мясцовасці і свая манера выканання. Мы не можам усё так дакладна перадаць. Штосьці спяваем не адкрытым галосным спевам, а па-іншаму. Я ўсё гэта вывучала ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, нам кіраўнік паказваў і тлумачыў, што і для якой мясцовасці характэрна. Што — для Панямоння, альбо цэнтральнай, заходняй, усходняй Беларусі.

Што прыўносіць танец у беларускую песню?

На гэта пытанне адказвае кіраўнік «Першацвета» Наталля Шыманец. «Калі калектывы, які спявае, фальклорны, задача танца — упрыгожыць яго адпаведным прыгожым, годным выглядам. Каб склаліся агульны вобраз, пастаноўка. Беларускае касцюм пры гэтым згадваецца і прымяецца імгненна. Вырабляць касцюмы дапамагаюць бацькі. Бяруць для гэтага рэчышчкі ручнікі, вар'іруюць імі, як могуць. Альбо купляюць аршанскі лён — дарагіх тканін школа сабе дазволіць не можа. Атрымліваецца простая жыццёвая казка пра пераўвасабленне прынцэсы ў беларускую панну».

Харэаграфічны ансамбль супрацоўнічае з украінскімі самадзейнымі артыстамі. Калегі адзначылі выключна арганізаваны пераходны беларусаў з аднаго сцэнічнага малюнка да наступнага. Вельмі спадабалася такая інтэрпрэтацыя беларускага выканання гледачам у Польшчы. «Першацвет» распаўсюляў свае каляровыя «пялёсткі» на фестывалях народнай творчасці «Сузор'е», самадзейных харэаграфічных калектываў «Чароўны туплік» ды іншых.

Не дзіва, што сярод удзельнікаў ёсць тыя, хто звязвае сваё далейшае жыццё з харэаграфіяй.

На здымках: вітае «Першацвет»; такія разнаколерныя «Кветкі».

З глыбінкі

Бібліятэкар — сувыдавец

У мястэчку Юрацішкі Іўеўскага раёна ў гарпасялковай бібліятэцы адбылася прэзентацыя кніг сталічных выдавецтваў для работнікаў бібліятэк Гродзенскай вобласці.

Бібліятэкараў можна без нацяжкі назваць яшчэ і сувыдаўцамі: як правіла, бібліятэкі атрымліваюць ад выдавецтваў поўную інфармацыю пра тое, што рыхтуецца да друку, і паведамляюць сваё меркаванне ў выглядзе канкрэтных заявак або проста парады. Прадстаўнікоў выдавецтваў «Вышэйшая школа», «Народная асвета», «Беларусь», РВУ «Літаратура і Мастацтва», «Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі». Алег Шукела, Кастусь Плаўнік, Марыя Маёрчык, Ала Корбут і Ніна Бачыла цікава распавялі пра тое, што прывезлі, вылучыўшы, на іх погляд, найбольш характэрнае, прывабнае. У адных гэта ажыццёўленыя новыя праекты навучальнай літаратуры, у другіх — энцыклапедыі, слоўнікі, атласы па гісторыі Беларусі, у трэціх — кнігі вядомых празаікаў і паэтаў Беларусі, у тым ліку творы для дзяцей.

Звяртаючыся да выдаўцоў, дырэктар Гродзенскай абласной бібліятэкі імя Я. Карскага Лідзія Васільеўна Мальцава сказала:

— У вобласці налічваецца каля пяцісот бібліятэк. Гэта вашы саюзнікі, там працуюць людзі, зацікаўленыя ў лепшым, што сёння ствараецца пісьменнікамі, гісторыкамі, асветнікамі. Сённяшняя сустрэча, безумоўна, умацуе нашы творчыя сувязі.

Падобныя сустрэчы выдаўцоў з бібліятэкарамі з мэтай прапаганды кнігі плануецца зрабіць рэгулярнымі.

Сяргей ЮР'ЕЎ,
Юрацішкі

Руплівага сейбіта плён

Цёплая творчая сустрэча была арганізавана супрацоўнікамі Быхаўскай раённай бібліятэкі ў СШ № 1 з паэтам, членам Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандрам Казекам.

Вядучая Аксана Дрозд расказала пра жыццёвы і творчы шлях паэта Вельмі цікава выступаў сам Аляксандр Мікалаевіч. Ён узнёс чытаў свае вершы, шчыра адказаў на пытанні вучняў.

Вялікую ўвагу паэт у сваёй творчасці надае родным мясцінам, адлюстраванню жыцця сучаснай вёскі, прыгажосці прыроды. На працягу ўсёй сустрэчы дэманстравалася мультымедыяная прэзентацыя «Неверагодная прыгажосць роднай зямлі» з краявідамі вёскі Чачэвічы. Таксама вучні мелі магчымасць паслухаць песні, напісаныя на вершы А. Казека. У запісу гучалі песні «Беларусь мая родная», «Медуніца» «Зязюля», «Калыбельная» ў выкананні Галіны Сёлінай і Міколы Яцкова.

Галіна СУПРАНКОВА,
Быхаў

Афарызм

Каханне робіць цёплым існаванне на зямлі.

Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», РВУ «Літаратура і Мастацтва»
Галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

Анатоль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Аляксандр Бадак
Дзяніс Барсукоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімева
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Аляксандр Карлюкевіч
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш

Аляксандр Марціновіч
Мікола Станкевіч
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Юрыдычны адрас:
220034, Мінск,
пр. Незалежнасці, 39, п.4а
Адрас для карэспандэнцы:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аддзелы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-44-04, 284-66-71
аддзел «Кніжны свет» — 284-66-71

бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнэце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба спасылка на «ЛіМ». Рукпісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп'ютарнага цэнтра РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва».

Індэкс 63856

Кошт у розніцу — 1500 рублёў

Наклад — 3052
Умоўна друк.
арк. 3,72

Нумар падпісаны ў друк
26.05.2011 у 11.00
Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведччанне
№ 7 ад 22.07.2009 г.

Заказ — 2430
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

